

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut

**FILMIKAJASTUS EESTI TRÜKIMEEDIAS 2013.
AASTA SÜGISEL**

Bakalaureusetöö

Maarja Hindoalla
Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm (PhD)

Tartu
2014

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	5
1.1 KULTUURIUURIMINE.....	5
1.2 FILM KUI TEINE REAALSUS.....	6
1.3 FILMIAJAKIRJANDUS JA FILMIKRITIKA	7
1.4 EESTI FILMIAJAKIRJANDUS	9
1.5 TÖÖ EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED	10
2. ANALÜÜSIMEETODID.....	12
2.1 FILMIKAJASTUSE ÜLDPILDI ANALÜÜS	12
2.2 FILMI „FREE RANGE / BALLAAD MAAILMA HEAKSIITMISEST“ KAJASTUSE ANALÜÜS	14
3. TULEMUSED	18
3.1 FILMIKAJASTUS EESTI TRÜKIMEEDIAS KOLME KUU JOOKSUL	18
3.1.1 Väljaanded	18
3.1.2 Žanrid.....	20
3.1.3 Kajastatud filmide päritolu.....	22
3.1.4 Autorid.....	24
3.2 FILMI „FREE RANGE. BALLAAD MAAILMA HEAKSIITMISEST“ KAJASTUS	28
3.2.1 Kriitika fookus	29
3.2.2 Filmi autor.....	39
3.2.3 Kriitikateksti kultuuriline ulatus.....	43
3.2.4 Intertekstuaalsus.....	50
3.2.5 Kokkuvõte	53
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	56
KOKKUVÕTE	65
SUMMARY	69
KASUTATUD KIRJANDUS	71
LISAD	76
LISA 1. 2013. AASTAL LINASTUNUD EESTI FILMID	76
LISA 2. KODEERIMISJUHEND	78
LISA 3. KONTENTANALÜÜSI ARTIKLITE NIMEKIRI	80
LISA 4. SISUANALÜÜSI ARTIKLITE NIMEKIRI.....	99

Sissejuhatus

Frampton (2006: 211) toob välja, et viimase kahe või kolme kümnendi jooksul on toimunud plahvatuslik pildikultuuri (*image-culture*) areng – meie kultuur ei ole enam orienteeritud kirjasõnale nagu varem, vaid oleme astunud uude, visiooni ajastusse (*era of vision*). Mitmed autorid leiavad, et filmikunst ei loo mitte lihtsalt väljamõeldud või reprodutseeritud maailma, vaid omamoodi uue reaalsuse, mis vaatajaid ühel või teisel viisil mõjutab (Frampton 2006; Geiger & Rutsky 2005; Lotman 2004; Manovich 2012) ning selle kaudu modelleerib film maailma. (Lotman 2004: 125) Frampton (2006) väidab, et just seetõttu peame uurima neid uusi representatiooni- ja pildimaailmasid ning seda, kuidas selline tohutu hulk kujutisi meid mõjutab. Filmikriitika ja filmiajakirjandus on ühed paljudest võimalustest analüüsida meie igapäevareaalsuse kujundamist ja/või mõjutamist filmide kaudu.

Filmikriitik Armond White (2010: 16) toob välja, et filmikriitikud aitavad mõista filme, kultuurielu ning inimeste üldist moraalset ja poliitilist olemust – ilma kriitikata oleme lihtsameelsed. Jaan Ruusi hinnangul on filmikriitika nii tagasiside loojale kui kunstiteose tagasiside ühiskonnale läbi ajakirjanduse (Karjatse 2014). Filmikriitika ja filmiajakirjandus laiemalt on filmitegijate jaoks vaatajanumbrite kõrval üks võimalusi saada tagasisidet selle kohta, kuidas film kultuuriruumis paigutub ning filmivaatajate jaoks teejuht selles samas kultuuriruumis.

Filmikriitika sisu ja tähendus on ajas muutunud, lisaks ajalis-ruumilisele kontekstile on seda mõjutanud ka kommunikatsioonitehnoloogiliste vahendite laialdane kättesaadavus. Filmikriitika seisus debatt on lõppenud kahe leeri tekkimisega: esiteks konservatiivsed lehekriitikud, kes väidavad, et internet on asendanud eksperdid amatööride, fännide ja obskurantidega; ja teiseks veebientusiastid, kes väidavad, et filmikriitika on jõudnud uude kuldaega, ning süüdistavad lehekriitiku kadeduses ning vimma pidamises (Taylor 2011). Ilmar Raag (2009) toob välja, et kaasaegne *user generated media* pakub teoreetilise võimaluse, et nüüd säilivad ka rahvaliku kunsti kiituseks öeldud sõnad üle aegade, kuid märgib samas, et informatsiooni küllastuse tingimustes hakkab taas eraldi rolli mängima kunsti arvustaja platvorm ja statuut ühiskonnas.

Käesolevas töös uuritakse filmikajastuse hetkeseisu eestikeelses trükimeedias, et analüüsida filmiajakirjanduse sisu, funktsiooni ja rolli. Autor on võtnud endale eesmärgiks tuua välja võimalikke pingekohti, et kinnitada või ümber lükata seni suuresti vaid suuliselt levivaid arvamusi ja seisukohti.

Käesolev bakalaureuseöö koosneb neljast temaatilisest osast, milleks on teoreetilised ja empiirilised lähtekohad, metoodika, tulemused ning järeldused ja diskussioon. Teoreetiline osa annab ülevaate töö seisukohalt olulistest teemadest ja lähtekohtadest, millest tuleneb uurimuse üldine raamistik. Bakalaureusetöö arenes välja autori varasemast seminaritööst „Ülevaade Eesti filmiajakirjanduse hetkeseisust trükimeedias“ (Hindoalla 2014), mis kaardistas Eesti filmiajakirjanduse välja trükimeedias, ning oluline osa seminaritööst on viidatud ka bakalaureusetöös. Töö annab ülevaate filmikajastuste üldpildist, analüüsib kvalitatiivselt ühe konkreetse filmi erinevaid kajastusi ning tulemuste tõlgendusel on kasutatud ka Eesti filmiasjatundjatega läbi viidud ekspertintervjuusid.

Suur tänu intervjueeritavatele Ilmar Raagile, Jaanus Noormetsale, Joonasele (filmijutt.blogspot.com), Tristan Priimägile, Aune Undile ning Jaak Lõhmusele, kes pühendasid oma aega filmiajakirjanduse ja filmikriitika teemadel mõtiskledes. Tänu kuulub ka lugupeetud Jaan Ruusile.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Käesolevas peatükis antakse taust filmikajastuse analüüsiks. Esmalt selgitatakse kultuuriuurimise tähtsust üldisemalt, millele järgneb filmi kui kunstiiligi ja meediumi eripärade ning nende võimaliku mõju tutvustamine. Seejärel käsitleb autor kahte töös peamiselt kasutatavat terminit – filmiajakirjandust ja -kriitikat – kui filmikunsti tõlgendamisvõimalusi ning annab ülevaate Eesti filmiajakirjanduse hetkeseisu kirjeldavatest empiirilistest materjalidest.

1.1 Kultuuriuurimine

Kultuuriuurimine on püüe mõista maailma, milles me elame, ja see aitab asetada üksikuid nähtuseid konteksti, et tajuda nende paiknemist laiemal kultuuriväljal ning nende võimalikku mõju (Lehtonen 1998: 32). Maarja Lõhmus on märkinud, et kultuuriuurimuse oluline osa on ühiskonnas käibivate väärtuste ning nende muutumise uurimine (Pärl Lõhmus 1998: 45) ning kultuuriuurimine on omalt poolt aidanud ilmsiks tuua maailma keerulisust ja paljutasandilisust (1998: 40).

Filmide kontekstuaalne analüüsimine aitab leida viiteid laiematele ajaloolistele ja kultuurilistele kontekstidele, milles filmid on valminud (Geiger ja Rutsky 2015: 31). Filmiajakirjandus ja -kriitika on tihti esmane taoliste viidete märkamise, tõlgendamise ning kontekstualiseerimise viise ja võimalusi, aidates samuti omamoodi ilmsiks tuua ühiskonnas käibivaid väärtusi ja nende muutumist.

Lehtonen (1998: 17) väitel sündis kultuuriuurimine käesoleva hetke uurimiseks ning Eesti kulturoloogia teemadel arutledes toob Maarja Lõhmus (1998) välja, et Eesti kultuuriuurimist arendades oleks tingimata vaja analüüsida praegust situatsiooni ning selle kujunemist. Filmiteadlase Eva Näripea (Gavronski 2013) hinnangul on liikuvate piltide teadusliku uurimustöö seis Eestis üsna kurb ning võrreldes Põhjamaadega on see päris lapsekingades. Seetõttu on

oluline ka filmiajakirjanduse ja -kriitika teooriat uurima hakates alustada hetkeolukorra kirjeldamisest ning eneserefleksioonist, mis aitaks luua seoseid ja tähendusi, mis omakorda oleks abiks võimalike arenemissuundade paika panemisel.

1.2 Film kui teine reaalsus

Nii trafaretselt kui see praeguseks juba ei kõla, on maailm endiselt järjest enam orienteeritud globaliseerumisele ja digitaliseerumisele ning märkamatu ümbritsevad liikuvad pildid meid peaaegu kõikjal. Frampton (2007: 2) on nimetanud praegust olukorda visuaalselt küllastunud ajastuks (*era of visual saturation*). Geiger & Rutsky (2005: 13) järgi ei ole selles kontekstis visuaalse kirjaoskuse (*visual literacy*) ning piltide-kujutiste kriitilise analüüsimise strateegiate arendamine kaugeltki mitte ülehinnatud.

Visuaalne kirjaoskus sarnaneb käesolevas kontekstis meedia-kirjaoskusele (*media literacy*) ning Geiger & Rutsky (2005: 13) mõistavad selle all teadmisi, kuidas kujutisi konstrueeritakse, kuidas need loovad tähendusi ja selle kaudu inimesi mõjutavad, ning kuidas need on sujuvalt põimitud kultuurilistesse ja ideoloogilistesse raamidesse. Kujutised kannavad alati konnotatsioone, mis kutsuvad vältimatult esile emotsionaalseid ja kultuurilisi assotsiatsioone ning seetõttu võivad ka filmid, mis väidavad ennast olevat puhas meelelahutus, mõjutada vaatajat “nähtamatute” konnotatsioonide kaudu (Geiger ja Rutsky 2005: 20).

Arvatakse, et viis, kuidas inimesed suhestuvad filmidega, peegeldab seda, kuidas nad suhestuvad reaalsusega (Frampton 2007: 2). Filmikunst võib laiendada või ümber kujundada meie elutunnetust ning pakkuda võimalust näha reaalsust uues valguses või hoopis uut reaalsust. Seega on film unikaalne ning oluline ühenduslüli inimese ja maailma vahel (Frampton 2007: 6). Taolisel mõttelisel skeemil võiks aga paralleelselt filmiga olla veel üheks ühenduslüliks filmiajakirjanikud ja -kriitikud, kes aitavad publikul filmi kui kunstiiliigi, meediumi ja massikommunikatsioonivahendi eripäraseid mõista ning sellega kaasnevalt selgitavad ka sõnumeid, mida filmid edastavad.

Ometi käsitleb laiem auditoorium siiani kinokunsti pelgalt meelelahutusena, millel puudub sügavam tähendus ja mõju, ning mis ei vaja palju selgitamist ja analüüsimist. Kuna film võib ideid ja väärtusi edasi anda ka “peidetult” või alateadlikult, on filmianalüüsi eesmärgiks teadvustada ja tõlgendada neid ideid ja väärtusi ning ka viise, kuidas neid edastatakse (Geiger & Rutsky 2005).

Maailmas, kus igasugused meediad teevad meist pideva kultuuritoodete vastuvõtja, on vaja käsitlust, mis selgitaks nende loomisviisi ja koode. (Lehtonen 1998: 33) Lotmani (2010: 36) järgi on kultuuri moodustavate tekstide summat võimalik käsitleda kahel tasandil: kui teatud sõnumeid ja kui koodide, mille abil see sõnum tekstis dešifreeritakse, realiseerimise. Nagu eelmises peatükis mainitud, on filmiajakirjandus (ja -kriitika) esimeseks võimaluseks pakkuda laiemale auditooriumile filmi edastatud sõnumite dekodeerimiseks vajalikke koode.

1.3 Filmiajakirjandus ja filmikriitika

Ajakirjanduse kaudu peegeldub oma ajale kohane maailmapilt, ideoloogia ja väärtusorientatsioonid, mille uurimiseks on tarvis uurida ajakirjanduse sisu, temaatikat ning sotsiaalseid funktsioone (Lauk ja Maimik 1998: 80). Orgaaniline seos kultuuri ja kommunikatsiooni vahel on üks tänapäeva kultuuroloogia põhitõdedest. (Lotman 2010: 127)

Ajakirjanduse rolli on traditsiooniliselt defineeritud kui informatsiooni otsimise, kogumise, analüüsimise ja esitamise. Valdkonnaajakirjanduse roll spetsiifilisemalt on vahendada konkreetse valdkonnaga seotud uudiseid ja informatsiooni ning kajastada valdkonnas toimuvat, lähtudes samadest uudisväärtuse kriteeriumitest nagu üldiselt ajakirjanduse puhul. Filme käsitlevad tekstid võivad ajakirjanduses olla pelgalt informeerivad – teavitada uute filmide valmimisest ja vaatajani jõudmisest, võivad pakkuda vaatajale tuge filmi tõlgendamisel – seda teevad filmiarvustused ja filmikriitika, võivad rahuldada vaataja uudishimu ja vastata „miks“-küsimustele, kui intervjuus filmitegijaga avatakse filmi valmimise tagamaad.

Tavakasutuses üldiselt ei eristata kuigi selgelt mõisteid „filmikriitika“ ja „filmiajakirjandus“¹, kuigi sisu poolest on neil kahel mõistel selge erinevus olemas. Filmiajakirjandus on laiem filmimaailmas toimuva kajastamine, filmikriitika seevastu keskendub enamasti ühe filmi sügavamale analüüsile, seega kuulub filmikriitika filmiajakirjanduse hulka, kuid filmiajakirjandus ei piirdu ainult filmikriitikaga. Filmiajakirjanduse ja -kriitika ähmastele piiridele Eestis viitavad ka Jaanus Noormets (2014) ja Joonas (2014), märkides näiteks, et Eesti Filmiajakirjanike Ühingu veebiaadress on paradoksaalsel kombel www.filmikriitik.ee².

Jaan Ruus nimetab filmikriitikat ühe ajakirjandusžanrina: see on laiendatud teave lehelugejale ning tagasiside nagu ajakirjandus üldse (Ranne 2013). Ruusi käsitluse järgi (Ranne 2013; Karjatse 2014) on filmikriitika kahesuunaline: esiteks kunsti vahendamine publikule ning teiseks tagasiside andmine filmitegijale. Esimese juures toob Ruus välja, et kriitik peab avama publiku silmi, kui kunstiteos temaga manipuleerib, teda eksitab ja uinutab, tuimestab ja põlvili surub (Ranne 2013), seega on kriitik sild kunstiteose ja publiku vahel.

Geiger ja Rutsky (2005: 18) järgi toob analüüs filmi ja selle narratiivi sotsiaalsesse reaalsusesse, asetades filmi efekti perspektiivi ning võrreldes seda teiste filmide ja kultuuriliste artefaktidega, aidates seeläbi seostada filme maailmaga meie ümber. Margit Tõnson (2010) märgib, et ideaalses maailmas annab aus kriitik vaatajale uued silmad ning õpetab teda teistmoodi mõtlema.

Ajakirjanduses avaldatud kriitika puhul on võimalik eristada mitut funktsiooni ning teatri kohapealt on need loetlenud Ott Karulin (2012): jäädvustamine ajaloo tarbeks, teose tõlgendamine, teosele väärtushinnangu andmine, teose vahendamine potentsiaalsele publikule, tagasiside kunstnikele ja esteetilise naudingu pakkumine. Filmikriitika puhul võib otsese ajaloo tarbeks jäädvustamise ilmselt kõrvale jätta, sest erinevalt (ka nüüdisaegsetest) teatrilavastustest, mis kergesti kipuvad igavikku kaduma, on filme suhteliselt lihtne säilitada ja igal ajal taasesitada, kuid ülejäänud viis funktsiooni saab edukalt üle kanda ka filmikriitikale. Konkreetse filmi

¹ Ka osad intervjueritud eksperdid ei püsinud töö autorile intervjuud andes rangelt filmiajakirjanduse ja filmikriitika eristamise juures, vaid lahkasid filmiajakirjanduse teema all ka kitsamalt filmikriitikaga seonduvaid küsimusi.

² Käesoleva töö valmimise ajaks ei olnud www.filmikriitik.ee veebiaadress (enam) kasutuses.

kajastuse analüüsil on võetud need funktsioonid aluseks ning meetodi peatükis on selgitatud, kuidas funktsioone avatakse ajakirjanduses ilmunud tekstide põhjal.

1.4 Eesti filmiajakirjandus

Eesti filmi käekäigu eest hoolitsevad mitmed institutsioonid ja asutused, eesotsas Eesti Filmi Instituut, Filmiarhiiv, Eesti Filmi Andmebaas, Eesti Kinoliit, Filmimuuseum ja Eesti Filmiajakirjanike Ühing. Hoolimata sellest, et Eesti filmimaastiku arendamisega tegelevad niivõrd paljud erinevad institutsioonid, tuuakse selle hetkeseisu kirjeldades esile ohtralt probleeme ning ka filmirefleksiooni taset hinnatakse üldiselt madalaks. Filmi eksperdi Jaak Lõhmuse (Toomela 2013) sõnul on filmi kohta kirjutatu terviklikus filmielus niisama oluline kui filmitegemine – kui filmi kohta kirjutatud sõna on vaene või see ei kõla, siis ei ole filmielu tervisega kõik korras.

Eesti Filmi Instituudi juhataja Edith Sepp (2013) arvab, et Eesti filmi side vaatajaskonnaga on väga nõrk, lisades, et filmi ei osata näha ühiskondlikus kontekstis. Sirbi endise filmitoimetaja Tarmo Tederi (2007) hinnangul kurdavad Eesti kineastid, et nende alal on vähe värskendavat ajakirjanduslikku refleksiooni ning filmiajakirjanikud on isekeskis tunnistanud, et vaja on ennekõike analüüse, arutelu ja foorumit. Vähesele refleksioonile Eesti filmimaailmas toimuvale viitab ka Arko Okk (2011) ning väidab, et Eesti filmiajakirjanikele on omane tagantjärele kommenteerida juba toimunut või vaikida filmikunstis toimunud nähtused sootuks maha, kuigi tegelikult peaksid nad väljendama oma professionaalset arvamust filmikunstis toimuva kohta ning analüüsima nii põhjuseid kui võimalikke tagajärgi.

Eesti tuntumaid filmiblogijaid, Joonas (filmijutt.blogspot.com)³ (2012), toob oma blogis välja, et päeva- ja nädalalehtedes ilmuv filmikriitika on tihtipeale süžee ümberjutustamine, millega mitmed autorid piirduvadki, püüdmata omalt poolt vähimatki hinnangut või tõlgendust lisada. Joonas (2012) põhjendab seda honorari maksmisega tähelepanekide eest – süžeed kirjeldada on

³ Vastavalt Joonase soovile kasutatakse käesolevas töös tema nime kujul Joonas, filmijutt.blogspot.com. Siin ja edaspidi viidatakse kujul: Joonas; Joonas (filmijutt.blogspot.com) või Joonas, filmijutt.blogspot.com.

kõige lihtsam viis lehepinna täitmiseks –, kuid rõhutab, et lugejale ei anna see midagi uut ning pigem võib taoline stiil ohtu seada lugeja filmielamuse.

Eesti filmikriitikat on hinnatud pigem esseistlikuks kui süva-analüüsivaks – Andris Feldmanis leiab, et sageli ilmub arvustusi, mis on rohkem muljetamine (Tõnson 2007) ning ette on heidetud ka seda, et arvustused kipuvad olema üsna pikad ning eksivad alatihti ära üleintellektualiseerimise ja hämamise metsadesse (Kaas 2012).

Omaette probleemide kogum tuleneb asjatundjate ringi väiksusest – režissöör Kadri Kõusaar leiab, et Eestis on kõik omavahel tuttavad ning seetõttu ei juleta otse öelda ja hakatakse hämama (Tõnson 2007), kuna terav arvustamine võib viia ebamugava käesurumiseni filmitegija endaga järjekordsel esilinastusel kohalikus kinos (Toomela 2013). Toomela (2013) on märganud, et kui Eesti filmi kohta öeldaksegi midagi viisakat ja asjakohast, kuid varjupoolt väljatoovat, siis tehakse seda tingimata arvustuse eelviimases lõigus, millele järgnevalt raputatakse endale tuhka pähe, et hoolimata nendest vigadest oli film üldjoontes ikkagi hea. Indrek Treufeldt (2014) võtab väikese tutvusringkonna probleemi kokku mõistega „kultuurikorrupsioon“.

Seega on eksperdid viidanud Eesti filmiajakirjanduse vähestele refleksioonivõimele, iseloomustanud filmikriitikat märksõnadega kirjeldav, esseistlik, üleintellektualiseeriv, heietav ja liialt semiootiline ning mõlemal puhul välja toonud filmitegijate ja filmist kirjutajate omavahelist seotust. Käesolevas uurimistöös püütakse leida sellisele iseloomustusele kinnitust või seda ümber lükata.

1.5 Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Selleks, et hinnata Eesti filmiajakirjanduse hetkeseisu, analüüsitakse filmide kajastamise üldpilti ja süvitsi ühe konkreetse filmi kajastust 2013. aasta sügisel eestikeelses trükimeedias.

Töö eesmärgile aitavad lähemale järgmised uurimisküsimused:

1. Millistes Eesti trükimeedia väljaannetes ilmub filmiga seotud tekste?

2. Millistes žanrites avaldatakse Eesti trükimeedia väljaannetes filmiga seotud tekste?
3. Mis päritolu filme Eesti trükimeedias kajastatakse?
4. Kes on põhiautorid filmiajakirjanduses?
5. Millist funktsiooni täidab filmikriitika?
 - 5.1 Mis on filmikriitika fookuses?
 - 5.2 Kuidas käsitletakse filmikriitikas filmi autorit?
 - 5.3 Milline on filmikriitika kultuuriline ulatus?
6. Kuivõrd tekib filmiajakirjanduses diskussiooni?
 - 6.1 Kui intertekstuaalsed on Eesti trükiajakirjanduses ilmuvad filmiga seotud tekstid?

Uurimisküsimustele 1-4 vastamiseks viidi läbi trükiväljaannete kontentanalüüs, ülejäänutele (5-6) aitab vastata ühe konkreetse filmi kajastuse kombineeritud kvalitatiivne analüüs.

2. Analüüsimeetodid

Kaardistamaks filmikajastuse põhijooni trükimeedias viidi läbi vahemikus 01.08-31.10.2013 ilmunud filmidega seotud tekstide analüüs erinevates trükiväljaannetes (vt Hindoalla 2014, kus on uuringu käik ja tulemused üksikasjaliselt esitatud). Lisaks sellele, et töö andis süsteemse ülevaate filmiga seotud tekstide ilmumisdünaamikast ja peamistest väljaannetest, selgusid ka peamised filmikajastuse žanrid, artiklite autorid ning mis päritolu filme kajastatakse.

Seejärel viidi läbi üheksa filmiarvustuse kvalitatiivne sisuanalüüs andmaks ülevaadet ühe filmi („Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest“) kajastusest Eesti trükimeedias. Filmikriitika fookuse uurimine kvalitatiivse tekstianalüüsi kaudu aitab vastata küsimusele, millist funktsiooni täidab filmikriitika. Samuti aitab sisuanalüüsi kaudu filmikriitika kultuurilise ulatuse määratlemine vastata küsimusele, kellele on filmikriitika suunatud.

Järgnevalt tutvustatakse mõlemat uurimisetapi analüüsimeetodit, valimeid ning valimi koostamise põhimõtteid.

2.1 Filmikajastuse üldpildi analüüs

Filmikajastuse üldülevaate saamiseks tutvuti vahemikus 01.08-31.10.2013 ilmunud eestikeelse trükimeediaga (Postimees, Arter, Eesti Päevaleht, LP, Eesti Ekspress, Õhtuleht, Mürileht, Sirp, La Strada, Teater.Muusika.Kino, KesKus) ning valimisse võeti kõik sel perioodil ilmunud filme kajastanud tekstid (vt Tabel 1).

Tabel 1: Filmikajastuse analüüsiks läbivaadatud väljaanded (periood 01.08-31.10.2013)

Väljaanne	Ilmusmissagedus	Mitu numbrit ilmus vaadeldud 3 kuu jooksul	Märkused
Postimees	kuus korda nädalas (E-L)	78	1) laupäeviti ilmub ka lisaleht „Arvamus ja Kultuur“ 2) filmikriitika ilmub enamasti kultuuri või meelelahutuse rubriigis
Arter	üks kord nädalas (L)	13	1) Postimehe lisaleht
Eesti Päevaleht	viis korda nädalas (E-R)	66	1) igas numbris kultuurisektsioon
LP	üks kord nädalas (L)	13	1) Eesti Päevalehe lisaleht
Õhtuleht	kuus korda nädalas (E-L)	78	
Eesti Ekspress	üks kord nädalas (N)	14	1) igas numbris kultuurisektsioon Areen 2) igas numbris ilmub „Sel nädalal kinos“ edetabel 3) igas numbris ilmub „Filmilevi nädalavahetuse tipp-7“ edetabel
Müürileht	kuus korda aastas ⁴	2	1) igas numbris filmisektsioon
KesKus	enamasti üks kord kuus	3	
Sirp	üks kord nädalas (R)	13	1) igas numbris filmisektsioon
Teater.Muusika.Kino	enamasti üks kord kuus	3	1) igas numbris filmisektsioon
Kinoleht La Strada	ebaregulaarselt	1	1) ainult filmikunstile pühendatud väljaanne

⁴ Uurimisperioodil ilmus Müürileht kuus korda aastas, alates 2014. aasta veebruarist kord kuus.

Tekstide analüüsiks kasutati kontentanalüüsi meetodit, et fikseerida kõik peamised filmikajastuse iseloomulikud jooned. Traditsiooniline kontentanalüüs on esimene, olulisim ning enim kasutatav uurimismeetod, mida kasutatakse meedia sisu võrdlemiseks teatud tunnuste esinemissagedusega sotsiaalses reaalsuses (McQuail 2000: 294). Uuringu läbiviimiseks loodi kodeerimisjuhend (vt lisa 2), milles fikseeriti artikli tunnused (väljaanne ja žanr), info kajastatava filmi kohta ning kirjutise autori kohta (vt Hindoalla 2014). Nende aspektide analüüs aitab hinnata filmikajastuse ilmumisdünaamikat ja žanrilist mitmekesisust ning võimaldab näidata autorite ringi ulatust. Samuti on oluline teada saada, milline on Eesti ja välisfilmide kajastuse suhe, sest just Eesti filmitegijatele võiks olla eestikeelne filmikriitika oluliseks tagaside allikaks.

Kokku sirviti läbi 11 väljaande 284 numbrit ning lõplikuks valimiks kujunes 451 artiklit⁵ 194 väljaandes⁶. Valimisse võtmise kriteeriumiks oli, et artikli eesmärgiks on anda lugejale uusi teadmisi seoses mõne konkreetse filmiga või filmikunstiga kaudsemalt. Kõrvale jäeti filmitegijatega seotud kõmu-uudised, kuid kaasati filmide edetabelid, kuna need sisaldavad soovitud lugejale ja hinnangut filmi kohta.

Kontentanalüüsi ei võimalda aga hinnata filmikriitika funktsioone, filmikajastuste kultuurilist ulatust või suhtlemist lugejaga. Nende diskursiivsete aspektide analüüsiks valiti vaadeldaval perioodil esilinastunud ühe konkreetse filmi kajastuse kvalitatiivne analüüs.

2.2 Filmi „Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest“ kajastuse analüüs

Eesti filmikriitika põhjalikumaks analüüsiks sobis analüüsiperioodil esilinastunud Eesti film. Eesti filmi puhul, kui filmitegijad ja kriitikud puutuvad kokku ühel väljal ning ruumiline distants ei ole kauge, on võimalik hinnata töö sissejuhatuses toodud probleemide esinemist. Teiselt poolt,

⁵ Tinglikult nimetatakse valimis olevaid tekste artikliteks, kuigi valimis on ka edetabelid ja lühiuudised, mis on oluliselt väiksema kaaluga kui näiteks põhjalikud filmiarvustused.

⁶ Väljaannete numbrite koguarv, milles sisalduvad tekstid võeti valimisse.

kuna töö autor tunneb eelkõige kohalikku kultuurikonteksti, võimaldab see leida vastuseid kriitika funktsioonide, kultuurilise ulatuse ja mitmeplaanisuse küsimustele.

2013. aastal esilinastus üksteist Eesti dokumentaalfilmi ning kuus mängufilmi, lisaks viis animatsiooni (millest üks Eesti esimene 3D film) ning Balti Filmi- ja Meediakooli tudengite kaks lühifilmikasseti (vt Lisa 1, Tabel 5). Süvitsi analüüsitavaks filmikajastuseks valiti filmi „Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest“⁷ puudutavad tekstid. Antud film sobis põhjusel, et tegemist ei olnud koostööfilmiga (nt samal perioodil linastunud „Kohtumõistja“ ja „Mandariinid“), see esilinastus täpselt analüüsiperioodil (erinevalt 2013. aastal valminud filmist „Elavad pildid“, mis linastus aasta alguses) ning selle autorit ei olnud valitud käesoleva töö ekspertintervjuu läbiviimiseks (erinevalt filmist „Kertu“, mille režissöör Ilmar Raag oli intervjuueeritav).

Kvalitatiivse tekstianalüüsi üldkogumi moodustasid samad väljaanded, mis olid valitud kontentanalüüsiks. Filmi „Free Range“ kohta ilmus vahemikus 01.08-31.10.2013 kokku 33 artiklit, millest kvalitatiivseks tekstianalüüsiks valiti ainult arvustused – neid oli kokku 9 (vt Tabel 2)⁸.

Tabel 2: Analüüsiperioodil ilmunud filmiga „Free Range“ seotud tekstid väljaannete lõikes.

Väljaanne	Kolme kuu jooksul ilmunud numbreid	Filmiga „Free Range“ seotud tekstid (n=)	neist filmiarvustused (n=)
Postimees	78	5	1
Arter	13	1	0
Eesti Päevaleht	66	5	1
LP	13	1	0

⁷ Erinevates allikates leidub filmi pealkiri erinevate kirja piltidega. Käesolevas töös kasutatakse Eesti Filmi Instituudi koduleheküljelt (http://efsa.ee/index.php?page=54&product_id=713&action=show_product_details) pärit kirja pilti ning lühendit „Free Range“.

⁸ Filmikajastuse kultuurilise ulatuse ühe dimensioonina analüüsiti tekstide intertekstuaalsust ja selleks kasutati kõiki 33 ilmunud teksti.

Eesti Ekspress	14	10	1
Õhtuleht	78	3	0
Müürileht	2	1	0
Sirp	13	3	2
La Strada	1	3	3
Teater.Muusika.Kino	3	1	1
KesKus	3	0	0
Kokku:	284	33	9

Kriitikatekstide uurimiseks kasutati diskursusanalüüsi, mis keskendub teksti struktuuride süstemaatilisele, üksikasjalikule ja teoorial põhinevale analüüsile (van Dijk 2005: 236). Uurimiskäik põhineb vertikaalsel analüüsitüübil (Huberman & Miles 1994) ehk üht teemat vaadeldakse läbi kõigi tekstide, neid kõrvutades ja erinevusi ning sarnasusi otsides. Tekstide ühisosa leidmiseks analüüsiti kriitikatekstide fookuseid erinevate aspektide kaudu, seega on analüüsitav materjal jaotatud suuremateks kategooriateks ning need omakorda väiksemateks alateemadeks.

Sisuanalüüsi eesmärgiks on anda terviklik ülevaade ühe Eesti filmi kohta ilmuva kriitika sisust, et selle abil arutleda filmikriitika funktsiooni, rolli ja eeldatava auditooriumi üle ehk kirjeldada Eesti filmikriitika hetkeolukorda. Tekste analüüsiti lähtuvalt järgnevatest teemakategooriatest: kriitika fookus, filmi autor, kriitikateksti kultuuriline ulatus ja intertekstuaalsus.

Kriitika fookuse puhul uuriti, millistele aspektidele (ühiskondlik resonants; filmi retseptsioon; tehniline teostus; näitlejatöö) tekstis keskendutakse.

Filmi autori puhul analüüsiti kuivõrd tuuakse teksti sisse filmi autori isiksust ehk kasutatakse personifitseerimist või mil määral võrreldakse filmi autori varasemate filmidega, et asetada üksikfilmi režissööri loomingu laiemasse konteksti.

Teksti kultuurilise ulatuse uurimisel oli oluline milliste teiste kultuuri- ja kunstitekstidega ja mille alusel filmi võrreldakse ehk mis on kriitikateksti n-ö mõõteskaalaks. See omakorda annab

võimaluse hinnata, milliseid kultuurilisi eelteadmisi lugejalt oodatakse ehk milline on teksti eeldatav auditoorium ning milline võiks olla teksti kultuurihariduslik funktsioon.

Viimane analüüsikategooria keskendus filmikriitika intertekstuaalsusele otsese või kaudse ristviitamise kaudu, andes aimu kui palju erinevad autorid juba ilmunud tekste arvesse võtavad ja nendele viitavad ning kui suur on arvamuste paljusus.

„Free Range’i“ puudutavate kriitikatekstide uurimise eesmärk ei ole analüüsida konkreetset filmi, vaid anda ülevaade, millele Eesti trükimeedias ilmuv filmikriitika keskendub ning milliseid võtteid kriitikas kasutatakse. Nimetatud analüüsikategooriad aitavad uurida filmikriitika funktsiooni (teose tõlgendamine, väärtushinnangu andmine, vahendamine potentsiaalsele publikule, tagasiside filmitegijatele, esteetilise naudingu pakkumine lugejale) ja seeläbi ka filmikriitiku rolli ning seda, kes on filmikriitika potentsiaalne lugejaskond.

3. Tulemused

Tulemuste peatükk koosneb kahest alapeatükist, millest esimene keskendub kontentanalüüsi tulemustele ning teine tekstide sisuanalüüsi tulemustele. Esmalt antakse ülevaade filmitekstide ilmumisdünaamikast, hõlmates väljaandeid, žanre, kajastatud filmide päritolu ning tekstide autoreid. Seejärel antakse ülevaade filmi „Free Range“ kajastusest trükimeedias uurimisküsimuste ja -teemade kaupa.

3.1 Filmikajastus Eesti trükimeedias kolme kuu jooksul

Kuna uurimuses käsitletavat žanrid on erineva kaaluga ning käesoleva töö lähtekohtades on teistest žanritest enam esile toodud filmikriitika, tuuakse tulemustes kahel juhul (kajastatud filmide päritolu ja tekstide autorite puhul) eraldi välja filmiarvustused. Järgnevalt on analüüsitulemused välja toodud uurimisküsimuste ja -suundade kaupa.

3.1.1 Väljaanded

Uurimise jaoks läbi sirvitud 262 päeva- ja nädalalehe (Postimees, Arter, Eesti Päevaleht, LP, Õhtuleht, Eesti Ekspress) numbrist ilmus 172 numbris filmiga seotud artikleid, mis valimisse võeti. Valimis olnud 22 kultuuriväljaande (Müürileht, KesKus, La Strada, Sirp, Teater.Muusika.Kino) numbrist ilmus filmindusega seotud tekste kõikides numbrates. Kokku oli analüüsis nii päeva- ja nädalalehtede kui kultuuriväljaannete peale 451 filmiga seotud artiklit⁹.

⁹ Tulemuste esitamisel on koondatud päeva- ja nädalalehed (Postimees, Arter, Eesti Päevaleht, LP, Õhtuleht, Eesti Ekspress) ühte gruppi ja kultuuriväljaanded (Müürileht, KesKus, La Strada, Sirp, Teater.Muusika.Kino) teise gruppi.

Tabel 3: Analüüsiperioodil ilmunud väljaannete arvud, valimisse võetud numbrite arvud ning filmiga seotud tekstide arvud väljaande kohta.

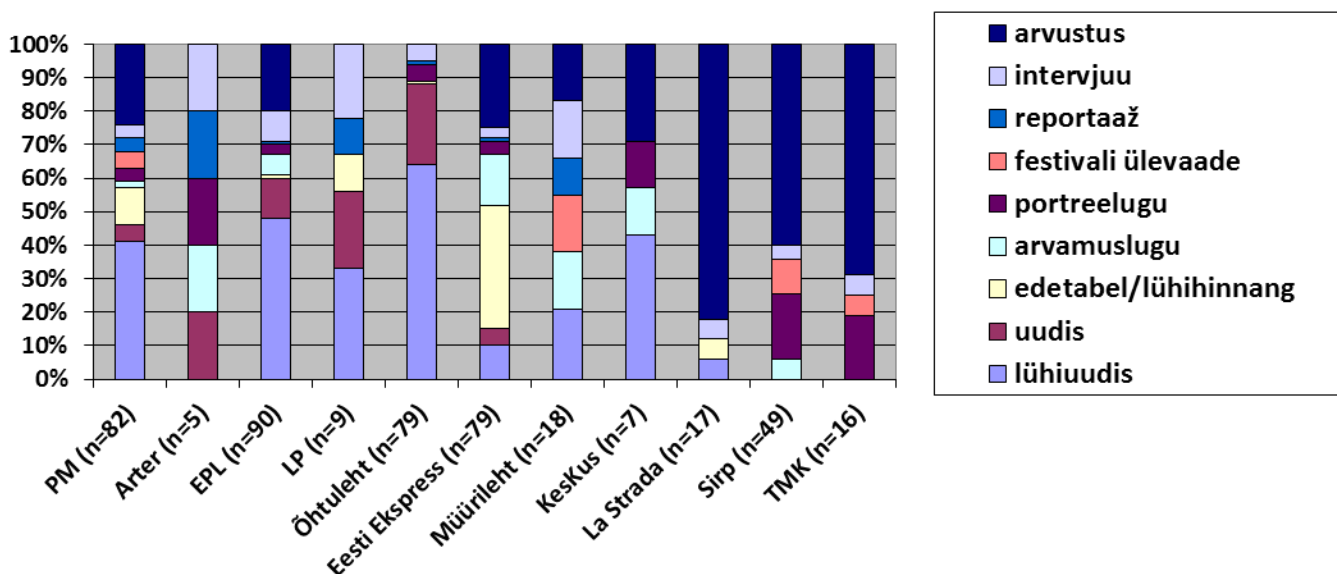
Väljaanne	Kolme kuu jooksul ilmunud numbreid	Mitmes numbris leidus filmiga seotud tekste	Mitu filmiga seotud teksti väljaandes ilmus ja analüüsi võeti
Postimees	78	46	82
Arter	13	4	5
Eesti Päevaleht	66	52	90
LP	13	8	9
Eesti Ekspress	14	14	79
Õhtuleht	78	49	79
Müürileht	2	2	18
KesKus	3	3	7
Sirp	13	13	49
La Strada	1	1	17
Teater.Muusika.Kino	3	2	16
Kokku:	284	194	451

Päeva- ja nädalalehtede filmitekstide analüüsist ilmneb, et enim ilmus filmiga seotud tekste Eesti Ekspressis (79 analüüsiühikut 14 numbri kohta) ning kõige vähem Õhtulehes (79 analüüsiühikut 78 numbri kohta). Seejuures tuleb esimesel juhul arvesse võtta asjaolu, et igas Eesti Ekspressis ilmub vähemalt kaks filmiga seotud analüüsiühikut – edetabelit. Igas valimis olnud Eesti Ekspressis ilmus Jaan Ruusi, Margit Adorfi, Greta Vartsi, Jaanus Noormetsa ja James Berardinelli koostatud käesoleval nädalal Eesti kinolevis olevate filmide edetabel, kus autorid annavad filmidele punkte ning puudub kirjalik põhjendus või üleüldine tutvustav tekst, ning samuti eelnenud nädalavahetuse kinolevi tipp-7. Samuti ilmus pea igas Ekspressis ka filmiarvustusi ning alates oktoobrist koos Ekspressiga müügile tulnud lastefilmide DVD-del leiduvate filmidega seotud arvustused või pikemad uudislööd.

Õhtulehes ei ilmunud sarnaselt Arteri ja LP-ga analüüsiperioodil ühtegi filmiarvustust. Kõige regulaarsema filmiarvustuste ilmumisega paistis silma Eesti Ekspress, millele järgnesid Eesti Päevaleht ja Postimees. Siin ja edaspidi tuleb jooniste ja tulemuste lugemisel silmas pidada erinevate väljaannete erinevaid ilmumissagedusi, mistõttu moodustavad erinevate väljaannete valimisse võetud numbrid erineva mahu ja osakaalu valimist.

3.1.2. Žanrid

Žanrite uurimisel selgus, et suurim erinevus päeva- ja nädalalehtede ning kultuuriväljaannete vahel seisnes filmiarvustuste ja lühiuudiste žanrite kasutamises, kuid erinevusi ilmnes ka kahe kategooria siseste väljaannete vahel (vt Joonis 1).

Joonis 1: Filmiga seotud tekstide žanrid päeva- ja nädalalehtedes ning kultuuriväljaannetes.

Päeva- ja nädalalehtede filmitextide žanrite analüüsist ilmneb, et enim (võrreldes ka kultuuriväljaannetega) kasutas enim erinevaid žanre Postimees, milles ilmus kõikides kodeerimisjuhendis välja toodud žanrites tekste. Päevalehtedele omaselt paistis Postimehe, Eesti Päevalehe ja Õhtulehe puhul silma uudiste ja eriti lühiuudiste suur osakaal. Arteri ja LP erinevus teistest päeva- ja nädalalehtedest ilmnes peamiselt intervjuude ja reportaažide osakaalu poolest, samas kui arvustusi ja filmifestivali ülevaateid ei ilmunud nimetatud väljaannetes analüüsiperioodil ühtegi.

Kultuuriväljaannete žanrite analüüsist ilmneb, et enim kasutas erinevaid žanre Mürileht, samas kui vanemad ja tihedamini ilmuvad väljaanded Sirp ja Teater.Muusika.Kino keskendusid rohkem filmiarvustustele. Ainsana kultuuriväljaannetest kasutas reportaaži Mürileht ning seda kahel korral rubriigis Kinotriip, mis on oma formaadilt sarnane reisikirjale, kuid keskendub välismaistele kinodele, kinokultuurile, -sündmustele ja -elamustele. Samas ei ilmunud Mürilehes ühtegi protreelugu. Kahes Mürilehe numbris ilmus küll kokku kolm intervjuud, mis võiksid samuti liigituda portreelugude alla, kuid tulenevalt kodeerimisjuhendist ja asjaolust, et need olid esitatud küsimus-vastus vormis, liigitati need käesolevas töös intervjuude alla.

Tabel 4: Filmiga seotud tekstide žanrid päeva- ja nädalalehtedes ning kultuuriväljaannetes.

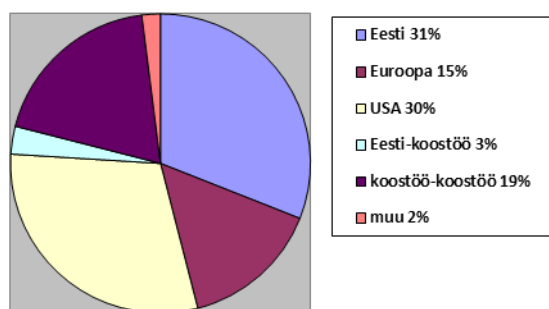
Väljaanne	Arvus -tus	Interv -juu	Reportaaž	Festivali ülevaade	Portree -lugu	Arvamus -lugu	Edetabel/ lühihinnang	Uudis	Lühi -uudis
Postimees	20	3	3	4	3	2	9	4	34
Arter	0	1	1	0	1	1	0	1	0
Eesti Päevaleht	18	7	1	1	3	5	1	11	43
LP	0	2	1	0	0	0	1	2	3
Eesti Ekspress	20	2	1	0	3	12	29	4	8
Õhtuleht	0	4	1	0	4	0	1	19	50
Mürileht	3	3	2	3	0	3	0	0	4
KesKus	2	0	0	0	1	1	0	0	3
La Strada	14	1	0	0	0	0	1	0	1
Sirp	29	2	0	5	9	3	0	1	0
Teater. Muusika. Kino	11	1	0	1	3	0	0	0	0

3.1.3 Kajastatud filmide päritolu

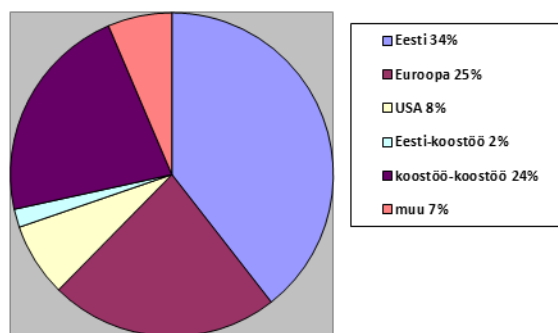
Kajastatud filmide päritoluriikide analüüsimise juures selgus, et nii päeva- ja nädalalehtedes kui kultuuriväljaannetes kajastati enim Eesti filme – vastavalt 31% ja 34% artiklitest (vt Joonis 3). Mahult teise bloki juures läksid aga kahe kategooria väljaanded erinevas suunas: päeva- ja nädalalehtedes kajastati enam kui kolm korda rohkem USA filme kui kultuuriväljaannetes, mis keskendusid teise kolmandiku puhul Euroopa filmidele.

Päeva- ja nädalalehtede suure osa USA filmide kajastamise juures tuleb aga arvesse võtta asjaolu, et kõik väljaanded on antud tabelis kokku pandud ning nagu mainitud, ilmub igas Eesti Ekspressi numbris käesoleval nädalal Eesti kinolevis olevate filmide edetabel ning möödunud nädalavahetuse kinolevi tipp-7, mis tähendab iga numbri jaoks kokku 13 hetkel kinolevis olevat filmi, millest suurem osa on kinolevi tingimustest tulenevalt USA toodang. Samuti on iga numbri 13 filminime kohta mitmeid kattuvusi (samad filmid korduvad nädalast nädalasse), kuid kuna kahe lehenumbri näol on tegu kahe erineva analüüsiühikuga, jäävad kordused tahes-tahtmata uurimusse sisse. Seetõttu on töö tulemustes edaspidi eraldi välja toodud filmiarvustustes kajastatud filmide päritolu.

Päeva- ja nädalalehed (n=172)

Kultuuriväljaanded (n=22)

***Joonis 2:** Päeva- ja nädalalehtedes ning kultuuriväljaannetes kajastatud filmide päritoluriigid protsentides kõikides päeva- ja nädalalehtedes mainitud filmide kohta ja kõikides kultuuriväljaannetes mainitud filmide kohta.*

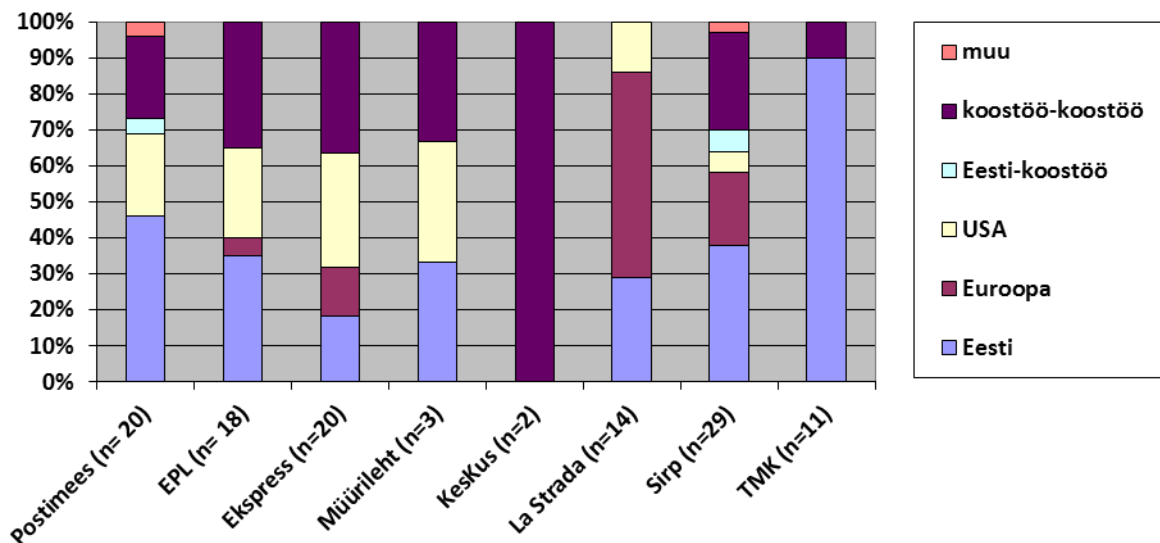
Päeva- ja nädalalehtede ning kultuuriväljaannete võrdluses on huvitav tuua välja ka asjaolu, et kuigi mõlemas oli Eesti ja mõne teise riigi koostööfilmi mainimise protsent üsna üks-ühele

(vastavalt kolm ja kaks protsenti), siis päeva- ja nädalalehtede juures moodustas suure osa sellest Eesti ja Gruusia koostöös valminud film „Mandariinid“, samas kui välja arvata La Strada üks etteteatav lühiuudis, siis „Mandariinid“ üheski teises kultuuriväljaandes ei mainitud ning vastava kategooria protsent tekkis Eesti-USA ühisfilmi „Üheshingamine“ kajastamisest.

Kuna „Mandariinide“ esilinastus toimus 31. oktoobril 2013, viitab see asjaolu taaskord päeva- ja nädalalehtede arvukatele lühiuudistele, mis kajastasid filmi käekäiku erinevatel festivalidel ning täitsid etteteatavat ja reklaamivat funktsiooni, samas kui Sirp ja Teater.Muusika.Kino keskendusid filmidele, mis juba olid kinolevis. Sellest tulenevalt võiks edaspidistes uuringutes lähema vaatluse alla võtta filmiajakirjanduse rolli filmide turundamises.

Filmiarvustustes kajastatud filmide päritolu

Filmiarvustustes kajastatud filmide päritolu analüüsidest võeti arvesse vaid neid riike, mille filmidele arvustus keskendus ehk näiteks kui USA filmi arvustades oli võrdlus toodud mõne Euroopa riigi filmiga, ei läinud viimane kodeerimisjuhendis arvesse. Seetõttu annab filmiarvustustes kajastatud filmide päritolu analüüsimine objektiivsema hinnangu sellele, mis riikide filmidele ajakirjanduses suuremat tähelepanu pööratakse ja põhjalikumalt käsitletakse.

Joonis 3: Filmiarvustustes kajastatud filmide päritoluriigid protsentides.

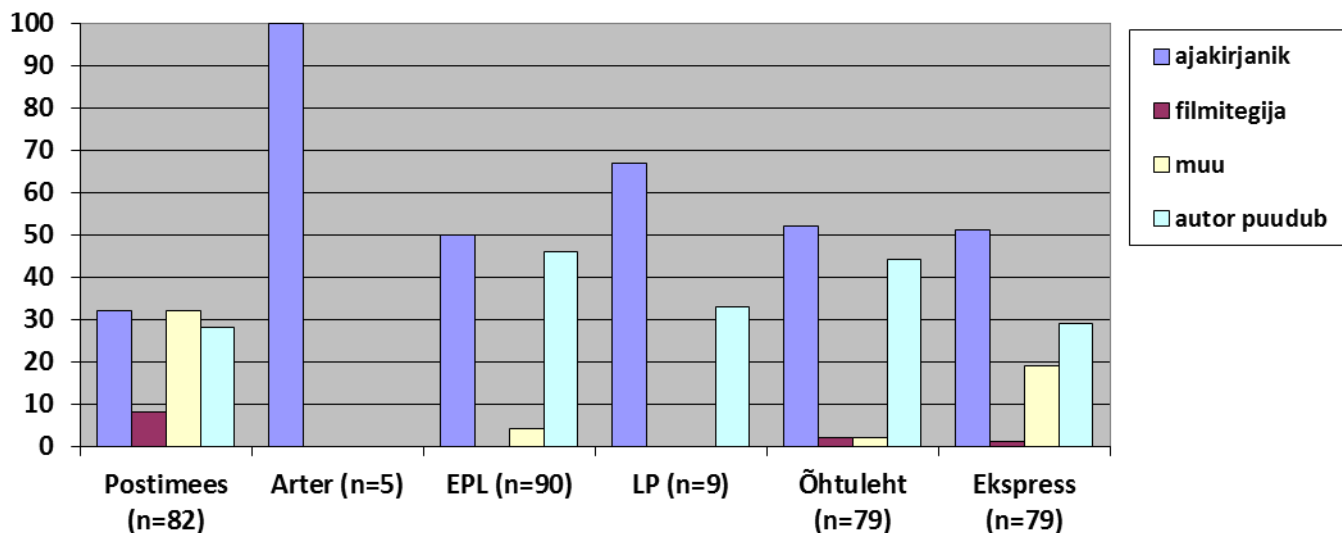
Filmiarvustustes mainitud riikide protsent arvutati ühe väljaande kõikides numbrites mainitud riikide kohta. Näiteks kui Mürilehes ilmus kolm arvustust – üks Eesti filmi, üks USA filmi ja üks välisriikide koostöö filmi kohta – jagunesid protsendid võrdselt kolmeks. Taoline analüüs annab üsna hea ülevaate päeva- ja nädalalehtedes arvustatud filmide päritoluriikidest, kuid jääb mõne kultuuriväljaande (nt KesKus) puhul liiga väikeseks, et üldistusi teha.

Päeva- ja nädalalehtede arvustuste analüüsimisest nähtub, et üsna võrdselt arvustati nii Postimehes kui Eesti Päevalehes Eesti, USA ja mitme välisriigi koostööfilme. Postimehe puhul paistis silma ka Eesti ja mõne teise riigi koostöö ning muu maailmajao filmide osakaal, samas kui Eesti Päevalehes arvustati ka Euroopa filme, kuid Postimehes mitte.

Päevalehtedest erines Eesti Ekspress, mille arvustuste puhul oli teiste päeva- ja nädalalehtedega võrreldes suurem osakaal USA filmidel ja väiksem Eesti omadel. Kui kõikide analüüsiühikute puhul võis Ekspressi juures arvesse võtta igas numbris ilmuvaid edetabeleid, mis suuremas jaos koosnesid USA filmidest, siis arvustuste puhul enam nimetatud tegur rolli ei mänginud, seega võib näha Eesti Ekspressi puhul tendentsi pöörata arvustustega tähelepanu rohkem USA ja mitme riigi koostööfilmidele ning vähem Eesti ja Euroopa filmidele.

3.1.4 Autorid

Tekstide autorite ametite analüüsis tuuakse välja kolm valdkonda: ajakirjanik; filmitegija; muu ning autor puudub. Viimase alla on arvestatud kõik juhud kui artikli juures puudus autori nimi, autorit ei olnud võimalik tuvastada (nt pseudonüüm J.R) või oli kirjas väljaande enda või mõne teise väljaande nimi (nt PM, õhtuleht.ee või The Guardian). Mitme autori puhul märgiti kõikide autorite ametid ning erandjuhtudel olid märgitud ka organisatsioonide või ühingute „ametid“ (nt EE filmitoimkond, noored ja endised noored eesti filmirežissöörid), kuid sel juhul läks kirja üks amet. Filmiajakirjanike kategooria hõlmab ka filmikriitikuid.

Joonis 4.1: Tekstide autorite ametid protsendiliste osakaaludena päeva- ja nädalalehtedes ühes väljaandes ilmunud tekstide kohta.

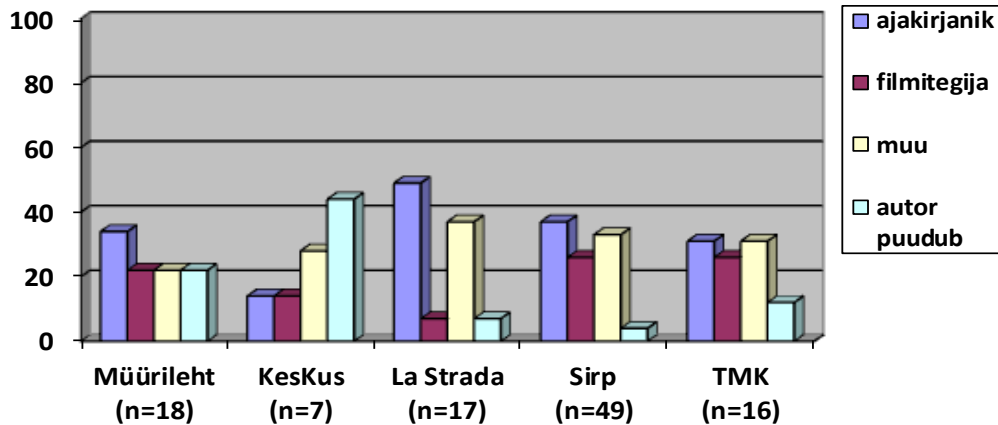
Joonisel 4.1 on välja toodud, milliste osakaaludega jagunesid tekstide autorid ühe väljaande sees. Päeva- ja nädalalehtede juures paistis oodatult silma, et väga suure osa tekstide autoriks olid ajakirjanikud. Vastavalt tekstide arvule saab omavahel võrrelda Postimeest, Eesti Päevalehte, Õhtulehte ja Eest Ekspressi.

Postimehe puhul paistsid silma nii ajakirjanike väiksem osalus kui filmitegijate ja muude valdkondade esindajate suurem osakaal ning ka väiksem autorite nimede puudumine või väljaande nime kasutamine. Filmitegijate osakaalu suurendas Postimehe puhul kindlasti väljaandele üsna sageli filmiarvustusi kirjutav Kristiina Davidjants, keda käesoleva töö kontekstis käsitletakse esmajoones režissöörina, kuigi tegemist on ka aktiivselt tegutseva kriitikuga.

Eesti Päevalehe ja Õhtulehe puhul paistis aga silma sage konkreetse autori nime asemel väljaande nime kasutamine, mis tulenes arvukatest lühiuudistest. Kuigi filmitegijad kirjutasid kõikides väljaannetes väga vähe, oli Eesti Päevalehe puhul huvitavaks asjaoluks, et vaadeldud perioodil ei kirjutanud väljaandele mitte üksi filmitegija.

Arteri ja LP puhul tuleb arvesse võtta asjaolu, et ühtegi filmiarvustust nimetatud väljaannetes vaadeldud perioodil ei ilmunud ning enamikel juhtudel oli tegu intervjuude, reportaažide ja

olemuslooslike portreelugudega, mistõttu olid nende autoriteks ajakirjanikud. LP puhul tõstsid autori puudumise protsenti ilma autori nimeta ilmunud lühiuudised.

Joonis 4.2: Tekstide autorite ametid protsendiliste osakaaludena kultuuriväljaannetes ühes väljaandes ilmunud tekstide kohta.

Kultuuriväljaannete puhul oli tekstide autorite ametite varieerumine hulga suurem ning enamike väljaannete puhul paistis silma ka vähene ilma autori nimeta tekstide hulk. Kuid ka kultuuriväljaannete puhul oli ajakirjanike hulk üsna suur, üllataval kombel ainsa ainult filmikunstile pühendatud väljaande, La Strada, puhul kõige suurem, samas kui filmitegijate tekstide protsent oli La Strada kohta kõige väiksem.

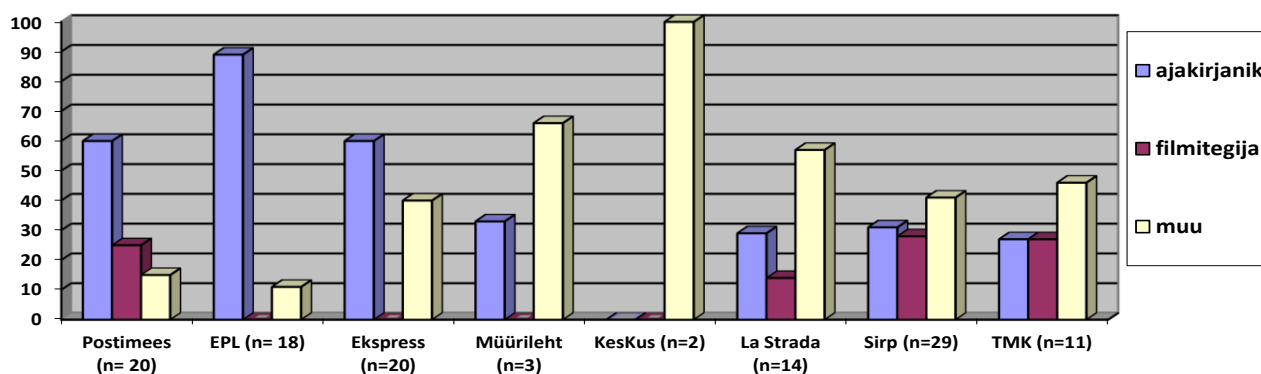
Tulemustest selgub, et kõige enam kirjutasid filmitegijad Sirbile ja Teater.Muusika.Kinole, kuid tasub mainida, et nende puhul ei olnud enamasti tegu hetkel aktiivsete filmitegijatega. Kultuuriväljaannete puhul paistsid ilma autori nimeta tekstide poolest silma Mürileht, KesKus ja vähesel määral ka Teater.Muusika.Kino. Esimese kahe puhul tuleneb see suuresti sellest, et Mürileht ja KesKus avaldasid ka lühikesi uudisnuppe, viimase puhul on see aga seletatav asjaoluga, et vaadeldaval perioodil ilmus kaks „In Memoriam“ artiklit, millel autor puudus.

La Strada, Sirbi ja Teater.Muusika.Kino puhul paistis silma ka kõrge muu valdkonna esindajate esinemissagedus. Viimase kahe puhul võis see olla tingitud asjaolust, et mõlemale väljaandele

teevad pikaajseks kaastööd kirjanikud Olev Remsu ja Peeter Sauter ning kunstnik Mathura ehk Margus Lattik, kes läksid kodeerimistabelis kirja kategooriasse „muu“.

Filmiarvustuste autorid

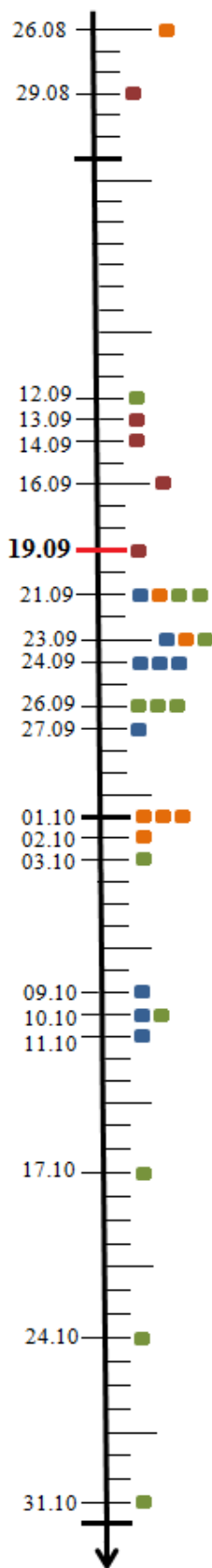
Ka autorite puhul on eraldi välja toodud filmiarvustuste autorid, et analüüsida eraldi pikemate ja põhjalikema filmitekstide autorite ameteid. Järgnevast tabelist on välja jäänud Arter, LP ja Õhtuleht, kus ei ilmunud vaadeldud perioodil ühtegi filmiarvustust.

Joonis 5: Filmiarvustuste autorid.

Filmiarvustuste puhul on tulemused üsna sarnased kõikide filmitekstide autoritega – päeva- ja nädalalehtede puhul paistis silma suurem ajakirjanike osakaal ning kultuuriväljaannete puhul suurem muude valdkondade esindajate osakaal. Vaid Sirbi ja Teater.Muusika.Kino puhul olid kolme kategooria esinemissagedused üsna võrdsed.

Päeva- ja nädalalehtede suurem ajakirjanike hulk filmiarvustuste autoritena tulenes sageli ühe ja sama ajakirjaniku tihedast kirjutamisest. Postimehe puhul olid nendeks Tiit Tuumalu, Eesti Päevalehes Kaarel Kressa ja Eesti Ekspressis Jaan Ruus, Margit Adorf ning Maria Ulfsak-Šeripova.

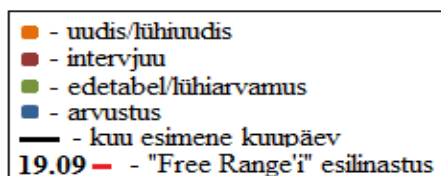
Ka filmiarvustuste autorite osas jäi Postimehe puhul silma kõrge filmitegijate protsent võrreldes teiste päeva- ja nädalalehtedega ning suuresti oli jällegi tegu asjaoluga, et Postimehele kirjutas Kristiina Davidjants.

3.2 Filmi „Free Range. Ballaad maailma heakskiitmisest“ kajastus

„Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest“ on režissöör Veiko Õunpuu kolmas täispikk mängufilm, mis esilinastus 19. septembril (kinodes alates 20. septembrist)¹⁰ 2013 Tallinnas kinos Coca-Cola plaza. Filmi rahvusvaheline esilinastus toimus Berliinis 64. rahvusvahelise filmifestivali Berlinale ametlikus programmis Forum 9. veebruaril 2014. Eesti Oscari-komisjon valis „Free Range’i“ parima võõrkeelse filmi Oscari kandidaadiks.

Eestis käis „Free Range’i“ vaatamas 6237 inimest, avanädalavahetusel (20-22.09.2013) kogus film 2049 vaatajat ning avanädalal (20-26.09.2013) 3928 vaatajat.

Laialdasemat ja põhjalikumat kajastus hakkas „Free Range“ trükiajakirjanduses leidma ligi nädal enne esilinastust ning see kestis pea kuu aega (vt Joonis 6). Kokku ilmus nii päeva- ja nädalalehtedes kui kultuuriväljaannetes 33 filmiga „Free Range / Ballaad maailma heakskiitmiseks“ seotud artiklit (vt Tabel 2).

Joonis 6: Filmi „Free Range“ kajastatavus trükiväljaannetes 2013. aasta augustist oktoobrini.

¹⁰ Forum Cinemas AS kodulehekül, URL (kasutatud mai 2014) <http://www.forumcinemas.ee/Event/299619/>

3.2.1 Kriitika fookus

Ühiskondlik resonants

Ühiskondliku resonantsi puhul uuriti, kuivõrd ja kuidas käsitletakse tekstides filmi temaatika suhestumist ühiskonna ja aja(loo)ga (ühiskondlike teemade kajastumine filmis) ning seda, kuhu film kui kunstiteos filmimaailmas ja kultuuriruumis asetub. „Free Range’i“ resoneerimist ühiskonnaga ja suhestumist kunstimaailmaga käsitleti mingil kujul või tasandil enamikes tekstides, seejuures oli aga erinev käsitlemise ulatuslikkus ja põhjalikkus.

Samas leidis ka tekste, mis keskendusid peamiselt konkreetse filmi sisule (seda kontekstualiseerimata) ning teostusele ehk käsitlesid ühiskondlikke teemasid vaid tulenevalt filmi sisust (mis on tinglikult indiviidi ja ühiskonna vastandumine) ning kirjeldasid neid „filmi sees“ ega tõstnud väljapoole filmi.

Tekstidest, mis ühiskondlikku resonantsi käsitlesid, nähtus aga fookuste paljus: inimene ja tema tunnetus; üldisem ühiskondlik temaatika, Eesti ühiskond ja/või suhestumine lähiajalooga; maailma või kitsamalt Eesti kunsti- ja kultuuriruum.

Inimese ja tema tunnetuse puhul kasutati põgusat ja umbmäärasemat, pigem kirjeldavat käsitlust, mida seoti filmi tehnilise teostusega, kuid pikemalt seda ei analüüsitud ega tõlgendatud.

- ❖ *“See, et **õdus kuuluvus** on kogu oma banaalsusest hoolimata **inimesele** paratamatult **vajalik**, avaldub ehedalt filmi visuaalses poeetikas.”* (Leo Luks, La Strada)

Üldisema ühiskondliku temaatika puhul laiendati filmi karakterist tulenevat käitumist üldisemalt ühiskonna toimimiseni ehk n-ö tõsteti see filmist väljapoole ning arutleti laiemalt ühiskonna teemadel.

- ❖ *“Siin maksab nüüd välja märkida, et kohustused ongi Fredi meelest **ühiskond** välja mõelnud, need kuuluvad vaid ühiskonna juurde. Ent saame mõelda ka kohustustest, mis ei kuulu ühiskonna*

masinavärgi juurde. /--/ Ühesõnaga, tõdedes elementaarset: mingisugust täielikku vabadust selles mõttes, et ollakse absoluutselt ilma kohustusteta, pole olemas. Kui ka ühiskondlikud kohustused on jagatud ja üldised, siis privaatsfääri kohustusteta ei oleks ka isiksust.” (Donald Tomberg, Sirp)

Veel ühe võttena seostati filmi Eesti ühiskonna ja/või lähiajalooa ning sellel puhul oli käsitus lisaks konkreetsele ka põhjalikum ning toodi sügavamaid paralleele filmi sisust tuleneva temaatika ning Eesti ühiskonna ja ajaloo vahel (tuues lisaks ka võrdlusi teiste riikide/ühiskondadega).

- ❖ *“Film tuletab meelde aastaid, kui end ühiskonnast väljapoole asetavate eesti noorte seas valitses pürgimus minna siseemigratsiooni. Kes metsa- või majakavahiks, kes katlakütjaks. Oli sitaste seitsmekümnendate teine pool, vaikelu, stagnaeg, peale vajus venestamine.”* (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)
- ❖ *„Heaoluriigis, millesse vähemalt osa eestlasi on paari aastakümnega nihkunud, hoiavad ka mitmeid boheemlikke noori pinnal nähtamatud struktuurid; need struktuurid õieti võimaldavadki seda boheemlust, millel näiteks Süüria või Afganistani tingimustes pikka iga ei oleks. /--/ Fredi perekond /--/ ei etenda näiteks teravat lõhet esimese ja teise Eesti vahel. ”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Lisaks käsitleti ka filmi kui kunstiteost kunsti- ja kultuuriruumi kontekstis ning seda erinevates mastaapides: lääne kultuuri, Euroopa filmikunsti ning kitsamalt Eesti filminduse lähiajaloo kontekstis.

- ❖ *“Indiviidi ja ühiskonna suhe kerkis lääne kultuuris esile romantismiajal, mil peeti oluliseks arutada, /--/.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)
- ❖ *“Veiko Õunpuu oskused opereerida subjektiivsust loovate võtetega on Euroopa kaasaegse filmi kontekstis silmatorkavad.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

- ❖ *“Viimasel ajal on sündinud Eestis suur hulk niinimetatud **autorifilme**, kus lavastaja teeb filmiks oma stsenaariumi.”* (Andres Laasik, Eesti Päevaleht)
- ❖ *“Sellised filmid **peegeldavad** väga iseloomulikult **kultuuriruumi**, kust nad pärit. Mulle tundub, et veel viis aastat tagasi poleks Eesti filmitegijad selliseid teoseid teha saanud – ühiskond oli teine, vaksa võrra karmim ja kriitilisem.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Filmi retseptsiooni käsitlemine tekstides

Selleks, et hinnata, kuivõrd püüavad filmikriitikud vaadata filmi n-ö tavalise vaataja seisukohast, analüüsiti artiklites esinevaid viiteid auditooriumile nii selles osas, millist tagasisidet on film juba saanud, kui selles, milline võib võimalik vastuvõtt olla. Seejuures käsitleti reaktsioone seoses nii filmi temaatikaga (peategelase iseloomu, hoiakute ja käitumisega) kui struktuuri ja visuaalse küljega.

Esimesel puhul käsitleti publikut kui kolmandat osapoolt (esitades enda arvamust/tõlgendust „vaataja“ kui kolmanda osapoole omana) – nii kaugendas kriitik ennast vaatajast või filmist, kuid samas sugereeris kaudselt võimalikke reaktsioone ja tõlgendusi.

- ❖ *“Ja **vaatajal** on põhjust ärrituda. Kas see on siis tegelane, kellega peaks samastuma?”* (Donald Tomberg, Sirp)
- ❖ *“Samas **neid**, kes **filmi ära vaatavad**, see külmaks ka ei tohiks jätta – see oleks nagu pigem hea filmi tunnus.”* (Margit Adorf, La Strada)

Teine võimalus oli, et vastupidiselt vaataja eraldi käsitlemisele (või sellele lisaks) samastas kriitik ennast potentsiaalse publikuga, kasutades näiteks meie-vormi, kuis seeläbi jällegi projitseeris enda arvamust või tõlgendust hüpoteetilisele publikule.

- ❖ *“Oma otsekoheuses ja unistuslikkuses on see ikkagi tähendusrikas, kutsudes **meid** silma vaatama ummikule, millesse praegune Eesti on sattunud.”* (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)

- ❖ „Fred ei ole pea-, vaid paralleeltegelane loos, mis justkui puudutaks teda ja tema kaudu **vaataja ootusi**. Nii avab ta üsna huvitava mängu, mida **me** vaatame filmina. /--/ Lauri Lagle panustab Fredi täielikku ükskõiksusesse, mis jätab **meile** vabaduse käia tema karakteriga nii nagu tahame. /--/ Nii käitudes **kasutame** loovalt oma vabadust, mille peategelane **meile** nähtavaks on muutnud“. (Karlo Funk, La Strada)
- ❖ „Sel määral vabapidamisel **peaksime** ju veel olema, et lubada aeg-ajalt kaunil kunstil endale mõjuda, uurimata, kas sellest ka õpetusiva saab.“ (Leo Luks, La Strada)

Kolmanda võimalusena auditooriumiga suhestamisel toodi sisse enda persoon ning kriitikud kirjeldasid konkreetset enda põhjendust filmi vaatamiseks või järeldusi filmist.

- ❖ “Ma ei salga, et **läksin** “Balladi” **vaatama** teatava eelarvamusega, mille olid minus tekitanud kaks isikut.” (Lauri Vahtre, Sirp)
- ❖ “/--/ mida see film **mulle** kokkuvõttes annab? Kas see teeb mind kuidagi targemaks, vastab mingitele küsimustele? Ei. /--/ Võimalik muidugi, et **ma** olen selle filmi jaoks nii-öelda täiesti **mööda publik** – **ma** pole suurem asi indikino fänn ja see linatöös on **minu** jaoks just selline pigem halb indifilm, mille kohta ma ütleks, et no oli kah, **mine vaata ise**.” (Margit Adorf, La Strada)

Neljanda variandina tõsteti retseptsioon konkreetse filmi kontekstist väljapoole – st käsitleti filmi kui kommunikatsioonivahendit.

- ❖ “See filmi rütmis väljenduv peavoolu eitamine tähendab teatud moel ka **kinosaalis toimuva kommunikatsiooni eitamist**. /--/ Tegu on teadliku **vähemusele** apelleerimisega.” (Andres Laasik, Eesti Päevaleht)
- ❖ “Nii et kui **kõrget kunsti arvustad, oled Lenini ja punalipuga ühes paadis**. /--/ Sest vaata, mispidi tahad, erinevalt Fredist talupoeg (**maksumaksja, väikekodanlane**) tõepoolest toidab – lisaks oma perele ka Fredi ja Õunpuud.” (Lauri Vahtre, Sirp)

- ❖ *“Inimese subjektiivses sügavuses võib olukord paisuda hirmutavalt tõsiseks; sageli on aga keeruline selles hermeetilises tõsiduses veenda kaaslast, kummatigi siis **filmivaatajat**, kelle loomalik aru küünitab ikka pigem vere, draama ja käega katsutavate põhjuste poole.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Esines ka sellist suhestumist auditooriumiga, kus kriitik andis detailsemaid viiteid selle kohta, milline või milliste tunnustega võiks olla konkreetsem sihtrühm või selle reaktsioon.

- ❖ *„Need, kes olid **noored 1970ndatel**, võivad end selles filmis ära tunda. Kuid kas ka **tänased 20-30aastased?**”* (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)
- ❖ *“Parimail hetkil kiirgab ekraanilt prantsuse uue laine joviaalsust ja kergust, ehkki see rõõm jõuab vast edukamalt kohale kunagi anonüümselt **ateljeepeidudel raskes joobes tantsinuile**.”* (Karlo Funk, La Strada)

Seega nähtub, et kõik tekstid täitsid retseptsiooni käsitledes vähemal või rohkemal määral nii-öelda teejuhi rolli, viidates sellele, milline on olnud või võiks olla publiku reaktsioon ja arvamus ehk andes vihjeid selle kohta, kellele ja mida võiks film pakkuda.

Filmi retseptsiooni ja tõlgenduste esitamise osas kasutasid kriitikud kolme erinevat vormi (vaataja, mina, meie), mis võib omakorda viidata kriitiku valmisolekule võtta vastutus ehk esitada mingeid väiteid, tõlgendusi või arvamusi seoses omaenda persooniga või vastupidi esitada võimalikke reaktsioone kolmanda osapoole ehk hüpoteetilise publiku käsitlemise kaudu. Kusjuures nimetatud kolmest vormist domineeris vaataja kui kolmanda osapoole käsitlemine ning vähem kasutati mina- või meie-vormi ehk enda samastamist publikuga.

Tehniline teostus

Filmi tehnilist teostust (visuaalne stilistika, vorm, struktuur, kunstnikutöö, helikujundus, muusika) puudutasid kõik analüüsitud tekstid. Kuna mitmetes tekstides käsitleti visuaalset poolt ja helikujundust käsikäes, on need esitatud ühes alapunktis.

Tehnilise teostuse käsitlemise juures oli väga erinev kui sügavalt seda analüüsiti, alustades lühikesest ja konkreetsest hinnangu andmisest ilma sügavama põhjenduse või kirjeldava täiendi kasutamisest, lõpetades tehniliste ja stiilivõtete analüüsimiseni ning nende sidumisega filmiloo jutustamisega. Seega seisnes erinev käsitusviis suuresti selles, kas erinevate üksikosade välja toomise eesmärgiks oli kirjeldamine ja/või hinnangu andmine või püüti selle kaudu avada mõnda uut tahku või tähendust filmi juures.

Tekstides domineeris enamasti visuaalse külje põgus käsitus lühida kirjelduse või hinnangu andmise kaudu.

- ❖ „*See oleks nagu mingi vabandus või üleseletamine lollile vaatajale, et tegelikult on see ikka sügav kunst ning proosalised tegelased ning **vähepoetiline filmikeel** on taotuslikult **kahvatud** ning **kihvas**.*” (Margit Adorf, La Strada)
- ❖ „***Miljöö** on **stiliseeritud** eeskätt stiilipuhta nõukaaegse sisekujunduse kaudu, kuid siingi esineb ülepingutatud kooslus – liiga pedantselt räämas vannituba.*” (Leo Luks, La Strada)
- ❖ „*Lavastus, näitlejad ja **operaatoritöö** paistavad selle filmi puhul käsikirjast palju tugevamad. /--/ **Visuaalselt domineerib** 16 mm Fuji filmilindi unenäoline, retrohõnguga **koloriit**.*” (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Kuid leidis ka tekste, mis analüüsisid filmi visuaalset poolt põhjalikumalt, käsitledes seda kui loo jutustamise viisi või vaatajaga kommunikeerimist ning analüüsides, kuidas aitab, või vastupidi takistab, „Free Range’i“ tehniline teostus kaasa loo jutustamisele ning terviku moodustamisele.

- ❖ „*Kõige problemaatilisem on teose **filmikeele** valik. /--/ See filmi **rütmis** väljenduv peavoolu eitamine tähendab teatud moel ka kinosaalis toimuva kommunikatsiooni eitamist. Teistsuguseid standardeid. Teadlik valik **peavoolu keelest** loobumisel tähendab aga oma teose teadlikku marginaliseerimist. /--/ Hollywoodi ühilduvusega **filmikeelest** keeldumine on seejuures demonstratiivne samm ja ei kajasta filmikunsti sisu.*” (Andres Laasik, Eesti Päevaleht)

- ❖ „Lühidalt öeldes peitub vastuolu **visuaalse esteetika** ja süžee konfliktis: ühelt pool avaneb aeglaselt **ülimalt lummav pildikeel**, teiselt poolt tundub, et lugu jääb **visuaalile** oluliselt alla. /--/ Kinno minnes ei tasu end häälestada küsima, mis toimuma hakkab, vaid tuleks lasta **suurepärasel kaameratööl** end lummata.“ (Leo Luks, La Strada)
- ❖ „Siin-seal hõljuvad kajakad, **pilt väriseb** nagu viimse jõuga oksast kinni hoidev leht. Aga enam ei ole need eraldiseisvad impressioonid või sümbolid, vaid tervikfraasi orgaaniline osa, mis toetab näidatavat.“ (Karlo Funk, La Strada)

Filmi muusikat käsitleti kõikides tekstides, kuid selle puhul oli põhiliseks erinevuseks see, kas filmis kasutatud muusikat käsitleti üldise muusikalise kujundusena või toodi välja konkreetseid muusikapalu.

- ❖ „**Muusika** on kohutav.“ (Andres Laasik, Eesti Päevaleht)
- ❖ „Siin on palju ekstaatilisi **hipiroki** saatel kulgevaid tekstita stseene /--/.“ (Leo Luks, La Strada)

Kuid ka konkreetseid muusikapalu välja tuues erines see, kas neid vaid nimetati või analüüsiti nende seost filmiga (temaatika, karakterite, tunnetuslikkuse osas).

- ❖ „Lõpuks kõlab ühes mõjuvaimas stseenis vaevaliselt venitades **Alphaville'i "Forever Young"** aastast 1984, omamoodi reibas telegram minevikust. Võiks peaaegu kahtlustada, et „Free Range“ on **muusikaga veidi üle laetud**.“ (Karlo Funk, La Strada)
- ❖ „Kandvuseks lükitakse **heliribasse** ikka uusi ja uusi **laule** (kokku tuleb muusikapalu neliteist). Dramaatilistel kohtadel kõlab **Pärt**, lõpetab igatsuslik „**Glory Road**“, filmilaul aastast 1970. **Muusika katab pilti kohati liialt**.“ (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)

Kuid leidis ka tekste, kus analüüsiti muusika rolli filmis veidi põhjalikumalt, luues seoseid muusikapalade ja filmiloo vahel.

- ❖ *“/--/ taustal laulab **Georg Ots** veel don Quijote “**Töotuselaulu**”, et kõik need üllad aated ja au keset valede kaost, mille eest ta on valmis surema... /--/ Filmi meeldejäävamaid episoode on siis, kui Fred ja Susanna keerutavad karusselliga ja **Cat Stevens** laulab oma kuulsat “**Peace Traini**”. /--/ Algab ja lõpeb see kõik melanhoolse **Scott Walkeriga**, kõigepealt kõlab tema esituses **ballaad Saccost ja Vanzettist**, süütutest kannatajatest, lõpuks aga kuulus “**Glory Road**” Suur osa paladest pärineb 1970ndatest, kõneldes romantilisest, kättesaamatust vabadusest, rahutute hinged pelgupaigast ses hullus maailmas.” (Tiit Tuumalu, Postimees)*

Filmi visuaalset külge ja helikujundust käsitleti sageli käsikäes, analüüsides näiteks nende kokkusobivust või terviku loomist, kuid ka seda mõnel juhul põgusamalt ja kirjeldavamalt, mõnel juhul analüüsivamalt ja põhjalikumalt.

- ❖ *„Filmis on trotslikult julgeid romantilisi **kujundeid**, näiteks linnud taeva all aegluubis lendamas, mille juures kõlab just selline **muusika**.” (Donald Tomberg, Sirp)*
- ❖ *“**Muusikal** on filmis üldse oluline, olulisem kui lihtsalt vastava meeleolu peegeldaja ja rõhutaja roll. See, alatoonilt enamasti lüüriline, tundeelamuslik, väljendab ka autoripositsiooni, moodustab Mart Tanieli, pigem **1980ndaid meenutava, pisut “kõrbenud” pildiga suurepärase kooskõla**.” (Tiit Tuumalu, Postimees)*

Filmi visuaalse küljega seoses leidis ka tekste, kus toodi eraldi välja kunstnikutöö, neid siiski rohkem mainides ning pikemalt käsitlemata.

- ❖ *„Natuke tahaks kiitust jagada filmi **kunstnikule** Jaagup Roometile. Jaanus Vahtra on valinud Fredile selga toredad rõvedad kampsunid. (Margit Adorf, La Strada)*
- ❖ *“Erinevalt Andres Laasikust (EPL 20. IX) meeldis mulle **muusika**, meeldis **operaatoritöö** ja ka **kunstnikutöö**, vähemalt selle professionaalsus.” (Lauri Vahtre, Sirp)*

Filmi visuaali ja miljöö osas on samuti huvitav märkida, et osades tekstides käsitleti üsna sarnaselt ka filmi keskkonda ja aastaaega, millal tegevus aset leiab.

❖ “Aeg on **varakevadine**, see aeg, kus lehed on alles helerohelised.” (Donald Tomberg, Sirp)

❖ “Linnalooduses valitseb nagu **eelkevad**, kus kuhtunud ja elutu pealiskihi all võib aimata mõnd nõrgukest taimevõrset.” (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)

Seega nähtub, et filmi struktuuri või visuaalset poolt mainisid kõik tekstid ning erinevus paistis selles kui pikalt ja põhjalikult seda tehti. Samuti käsitleti kõikides tekstides ka filmis kasutatud muusikat, kuid sarnaselt visuaalsele poolele erines helikujunduse käsitlemine põhjalikkuse poolest, näiteks kas mainiti muusikat üldiselt või pöörati tähelepanu konkreetsetele paladele. Mõlema aspekti puhul oli erinev ka see, kas muusikat ja visuaalset stilistikat käsitleti eraldi osadena või seoti neid filmiloo jutustamisega, kusjuures enamike tekstide puhul domineeris just esimene võimalus.

Näitlejatöö

Näitlejatööd mainiti kõikides kriitikatekstides, kuid ka sel puhul oli erinev põhjalikkus, millega teemat käsitleti ning see, kas näitlejatööle pöörati eraldi tähelepanu või seoses karakteri(te)ga, alustades vaid kirjeldava täiendina kasutamisest, lõpetades ühele või mitmele näitleja(te) sooritus(te)le hinnangu andmisega või pisut sügavama analüüsiga, kuidas näitleja(te) panus filmi kui tervikut mõjutas või loo jutustamisele kaasa aitas.

Siinkohal tasub märkida, et tekstidest ei ole välja toodud fragmente, kus näitleja nimi märgiti ainult sulgudes (nt „*Tema eraelu on õudne: kooselu hüsteerikust naisega (Rita Raave) ei paku vähimatki õnnelootust või tulevikuväljavaadet*“, Jaan Ruus, Eesti Ekspress).

Osades tekstides oli näitlejatööd puudutatud väga põgusalt, toomata välja konkreetseid näitlejaid või sooritusi.

- ❖ *“Kiita tuleb filmis loodud miljööd ja **näitlejatööd**. Mõlemal tasandil on saavutatud küll veidi kummastav, kuid siiski usutav mulje.”* (Leo Luks, La Strada)
- ❖ *“Ka **peaosatäitjad** mängisid kui mitte hästi, siis talutavalt.”* (Lauri Vahtre, Sirp)

Mõnes tekstis oli siiski põgus näitlejatöö mainimine asetatud laiemasse ühiskondlikku konteksti või püüti seda tõlgendada vaataja seisukohast.

- ❖ *“**Lauri Lagle** panustab Fredi täielikku ükskõiksusesse, mis jätab meile vabaduse käia tema karakteriga nii nagu tahame.”* (Karlo Funk, La Strada)
- ❖ *“Kõik **näitlejad** on hästi valitud. **Peeter Volkonski** ja ehk veidi liiga teaterlik **Roman Baskin** panevad end kuulama.”* (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)
- ❖ *“Siin on keegi, kes põgeneb vastutuse eest, ja keegi, kelle inimlikkus on väikekodanlikkuses lämmatatud, aga mitte surnud. (Vähemasti **Roman Baskin** mängib seda nii.) /--/ **Lauri Lagle** kompromissitult mängitud Fred kehastab põlgust ühiskonna vastu ja ongi nõnda ühiskonna ärritaja.”* (Donald Tomberg, Sirp)

Siiski leidis ka põhjalikumalt näitlejatöö käsitlest, mis käsitles konkreetseid rolle ja näitlejatööd eraldiseisva aspektina filmi juures.

- ❖ *“Episoodilisi, kuid värvikaid, vähem või rohkem teatraalseid **rolle** jagub veel, eredamalt **Peeter Volkonskilt** ja **Anne Türipult**. /--/ **Lauri Lagle** (Fred) ja **Jaanika Arum** (Susanna) on kinoekraani jaoks värsked ja huvitavad leiud. **Lagle** nägu väljendab Fredi siseheitlust hetkiti erakordselt väljendusrikkalt, **Arum** mängib jälle Susanna naiivse süütuse ja usu ka sellisesse maailma väga hästi välja.”* (Tiit Tuumalu, Postimees)

- ❖ *“Lauri Lagle fotogeeniline mina on kahtlemata positiivse sarmiga – kas just James Dean, aga sinnapoole. /--/ Mingid värvid tänu **näitlejate** jõupingutustele siin ikkagi tekivad. **Jan Uuspõllu** kenasti kriitiliselt mängitud natsimeelne härra on aga tegelane, kes Fredi looga mitte kuidagi ei suhestu.”* (Andres Laasik, Eesti Päevaleht)
- ❖ *“Lauri Lagle mängib antikangelase väga hästi välja, olles vastik vaene boheemlashipster iga oma keharakuga. /--/ **Peeter Volkonski** teeb Fredi isana mõnusa kammerliku **kõrvalosa**. **Rita Raave** ja **Roman Baskin** jäävad tüdruku vanematena aga veidi **ülepaisutatult teatraalseiks**.”* (Margit Adorf, La Strada)

Toodud näidetest paistab, et näitlejate mainimine käis läbi kõikidest tekstidest, kuid erines, kas näitlejatööd käsitleti üldiselt või toodi konkreetseid rolle välja ning kas seda analüüsiti seoses karakteriga, filmilooga või eraldi aspektina. Seejuures ilmnes, et näitlejatöö käsitlemine oli tekstides üsna üheplaaniline, kuigi erines põhjalikkuse ja ulatuslikkuse osas, ning domineeris pigem põgus käsitus kui näitlejatöö eraldi põhjalikum analüüs.

3.2.2 Filmi autor

Filmi autorile on filmikajastuses võimalik tähelepanu pöörata väga erineva nurga alt: on võimalik paigutada konkreetne film autori varasemate filmide aegreale, on võimalik analüüsida autori isiksust või hinnata autori tegevust laiemas ühiskondlikus kontekstis. Filmi „Free Range“ kajastuse puhul olid levinud võtted just varasema loominguga kontekstualiseerimine ja tähelepanu pööramine autori isikule.

Varasemate filmide kontekst

Veiko Õunpuu varasematest filmidest toodi tekstides võrdluseks sageli režissööri esimest täispikka mängufilmi „Sügisball“ (2007) ning „Free Range’ile“ eelnenud „Püha Tõnu kiusamist“ (2009), ühes tekstis lisaks ka Õunpuu esimest filmi „Tühirand“ (2006).

Varasemate fimide puhul toodi erinevusi ja sarnasusi filmi mitmete aspektide, näiteks karakterite, tunnetuslikkuse või olustiku (depressiivsus; linnamaastik), tegevustiku ja selle rütmi, kujundite ning visuaali (visuaali ja süžee kokkukõlamise) põhjal. Seejuures oli põhiliseks erinevuseks see, kas “Free Range’i” võrreldi vaid ühe filmi taustal või loodi laiemaid seoseid ning tehti üldistusi Õunpuu filmograafia põhjal.

Näiteks võrreldi „Free Range’i“ ühe varasema filmiga mingi konkreetse aspekti põhjal:

- ❖ *“Erinevalt **“Sügisballist”**, mille tegelaskond oli pärit pinna jalge alt kaotanud keskklassist, kohtame siin inimesi, keda meie tänase avalikkuse jaoks ei ole olemaski.”* (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)
- ❖ *“Seesama, mis sooja ja inimliku lõpustseeniga tegi tasa kogu **“Sügisballi”** depressiivsuse ning jättis vaataja hinge ketserliku kahtluseussi, et võib-olla on elu siiski elamist väärt.”* (Lauri Vahtre, Sirp)

Samas leidis ka tekste, kus viidati (lisaks) Õunpuu varasematele filmidele umbmääraselt, toomata konkreetseid pealkirju või näiteid, kuid üldistades režissöörile omaseid võtteid varasema loomingu põhjal.

- ❖ *“Kurbliku laavstoori taustaks mängib **režissöörile omane** lopsakas retroestraad, /-/-.”* (Margit Adorf, La Strada)
- ❖ *“**Juba teist korda** püüab Veiko Õunpuu Mati Undita hakkama saada. Ega see tal siiani päris hästi välja ei tule.”* (Tiit Tuumalu, Postimees)
- ❖ *“Lavastamiseks võiks võtta ikka väärt materjale ja ka Veiko Õunpuu on just niimoodi, klassik **Mati Unti lavastades** loonud endale arvestatava kunstniku renomee.”* (Andres Laasik, Eesti Päevaleht)

Põhjalikema käsitleste puhul tehti lisaks konkreetsete võrdluste toomisele üldistusi Õunpuu loominguga põhjal, tuues välja režissöörile omaseid võtteid ja stiili, ning andes seeläbi „Free Range’ile“ hinnangu ka režissööri varasemate filmide kontekstis.

- ❖ *“Õunpuu filmides on maastik ikka olulisel kohal, olgu siis linnamaastik („Sügisball”), loodus („Tühirand”) või hoopis siseilma arhitektooniline kujutamine, kujutus ja reaalsus kõrvuti („Püha Tõnu kiusamine”). /--/ Free Range. Ballaad maailma heakskiitmisest”, tundub Veiko Õunpuu filmidest ühelt poolt kõige ebahätlasem, teiselt poolt tema seni parim töö.” (Donald Tomberg, Sirp)*
- ❖ *“ Ometi tundub, et nii “Sügisballis” kui eriti “Püha Tõnu kiusamises” kõlasid visuaal ja süžee loomulikumalt kokku, pakkudes juba esmavaatamisel tugevamat elamust. /--/ Kokkuvõtteks on “Free Range” pisut teise käekirjaga kui Õunpuu varasemad filmid.” (Leo Luks, La Strada)*
- ❖ *“Kui „Free Range” peaks piiritagustel festivalidel kordama eelkäijate edu, on selle põhjuseks ennekõike Õunpuu vormitaju. Sellega kaasnevad pagasina juba õunpuulikuks kujunenud arhetüübid. /--/ Õunpuu loomingut seirab paratamatult Mati Undi vari. Kui „Sügisball” ja tinglikumalt ka „Püha Tõnu kiusamine” on dialoogis Undi keskmise loominguperioodiga, ammutab „Free Range” tähendusi pinnasest, millest võrsus teismelise Undi debüütromaan „Hüvasti, kollane kass”. (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)*

Vaid ühes tekstis (“Uusi Eesti ballaade”, Karlo Funk, La Strada) ei esinenud režissööri varasemate filmide käsitlemist ning kriitik keskendus vaid „Free Range’ile“, tuues samas võrdlusi teiste režissööride stiili ja käekirjaga (vt ptk 3.2.3.1 Teiste autorite looming).

Personifitseerimine

Personifitseerimise all uuriti kuivõrd tuuakse kriitikateksti sisse filmi autorit kui isiksust. Seejuures on oluline märkida, et kui režissööri mainiti nimeliselt, kuid pikemalt tekstiga sidumata ehk vaid filmi pealkirja asendusena (nt „Veiko Õunpuu uus film tekitab vastuolulisi tundeid“, Leo Luks, La Strada), jäi tekstilõik sellest analüüsikategooriast välja, kusjuures piir mainimise ja

personifitseerimise vahel võis olla üsna õhuke, olenedes mõnel juhul vaid paarist sõnast (nt „Uusi Eesti ballaade“, Karlo Funk, La Strada). Personifitseerimise kategooriast jäid välja ka tekstid, milles nimetati filmi režissööri või autorit (autoreid) umbisikuliselt (nt „*Kas soovist varjata autorite ebalust, et pilt ei kannu?*“, Jaan Ruus, Eesti Ekspress) või Veiko Õunpuud nimeliselt, kuid seoses autori varasemate filmidega (vt ptk 3.2.2.2 Varasemate filmide kontekst).

Analüüsitud tekstides kasutati enamuses otsesemalt või kaudsemalt personifitseerimist, seejuures võis täheldada viite erinevat võtet, kuidas seda tehti. Näiteks käsitleti „Free Range’i“ otseselt režissööri autobiograafilise filmina.

- ❖ *“Miks ei võiks vastus peituda **Õunpuus endas** – kes see Fred siis muu on kui **Veiko ise**, 15 aastat tagasi näiteks.”* (Tiit Tuumalu, Postimees)
- ❖ *“Äkki ongi „Free Range” **Õunpuu** jaoks mõneti **autobiograafiline** teos.”* (Andres Laasik, Eesti Päevaleht)

Samuti viidati võimalikule autobiograafilisusele kaudselt, nimetamata otseselt ei Õunpuud ega „Free Range’i“, kuid andes üldise käsitluse kaudu sellele vihje.

- ❖ *“Loomingulist ja siseheitlevat, sihitult kulgevat ja ümbrusse sobimatut tegelast on üritanud tõsihangelised **loojad** ikka kangelase staatuse tõsta, **lahates** karakteri abil osalt **omaenda probleeme**, harvem ka tõusnud tegelasest kõrgemale ja nähvanud talle irooniapiitsaga.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Isikustamist kasutati ka konkreetse filmi teostuse kontekstis, märkides nimeliselt, mida ja kuidas on režissöör teinud või tegemata jätnud, ning millised oskused tal teksti autori arvates on või puuduvad (selmet kasutada neutraalseid väljendeid nagu „režissöör“ või „autor“).

- ❖ *„Siinkohal suudab **Õunpuu** siiski veidi üllatada: midagi traagilist ei juhtu, noorkirjanik Fredi kaaotilised sööstud vahelduvad sotsiaalsusse naasmistega. /--/ „Free Range’is” ei ole **Õunpuu** sellega eriti üle soolanud, /--/. ”* (Leo Luks, La Strada)

- ❖ *“Õunpuu nagu ei taha või koguni ei oska stseeni üles ehitada. /--/ Õunpuu võiks mõne korraliku romantilise komöödia teha, oleks värskendav nii talle kui vaatajale.”* (Lauri Vahtre, Sirp)

Samuti toodi režissööri isikut sisse teistele autoritele viidates, mis oli samuti omamoodi isikustamise vorm.

- ❖ *“Tsiteerides Õunpuu lemmikut Nietzschet: “Inimest hoiab kinni mu tahe, kettidega ma köidan end inimese külge.””* (Leo Luks, La Strada)

Valimis olnud tekstidest kahe puhul personifitseerimist ei täheldatud. Nendest esimeses mainiti režissööri nime kokku ühel korral ning seejuures vaid pealkirja asemel („/--/ Õunpuu uut filmi /--/“, Jaan Ruus, Eesti Ekspress), teisel juhul viidati režissööri varasematele filmidele („Õunpuu filmides on maastik ikka olulisel kohal, /--/“, Donald Tomberg, Sirp), mitte tema isiksusele.

Analüüsitud tekstides kasutati sageli otsesemalt või kaudsemalt personifitseerimist, seega nähtus, et autori kui isiksuse käsitlemine tekstides oli valdav, kuid tekstid jagunesid selgelt käsitluse põhjalikkuse ja ulatuslikkuse alusel: isikustamise mitteeesinemine, isikustamine konkreetse filmi kontekstis (seoses režissööri rolliga filmi juures) ning isikustamine laiemalt, väljaspool filmi.

3.2.3 Kriitikateksti kultuuriline ulatus

Analüüsides tekstides esinevaid viiteid Eesti või välisautorite kultuuriloomingule, sealhulgas võrdlusi ja viiteid teistele filmitegijatele, aga ka laiemalt, näiteks viiteid filosoofiale, proosale või muule kultuuriloomele, on võimalik hinnata, milliseid eelteadmisi ootab kriitik lugejalt. See annab kohati infot ka selle kohta, kuivõrd laialdast kultuuriteadmust eeldab kriitik lugejal olevat.

Teiste autorite looming

Teiste autorite loomingule viitamist uurides selgus, et võrdlusi toodi kas ühe filmi aspekti (tunnetuslikkuse/olustiku, süžee, filmikeele) kaudu erisuste ja sarnasuste märkimiseks või filmi laiemaks kontekstualiseerimiseks filmikunstis (nt temaatika või stiili kaudu). Kokku toodi “Free

Range'i" arvustustes konkreetse viitamisega sisse üksteist filmi, millest kolm olid Eesti ja kaheksa välismaa omad, lisaks leidus üldisemaid viiteid välismaa režissööridele ning maailma filmiklassikale.

Eesti filmidest võrreldi "Free Range'i" aasta varem valminud Heleri Saariku filmiga "Kõik muusikud on kaabakad" (2012), Andres Kõpperi ja Arun Tamme filmiga "Vasaku jala reede" (2012) ning Sulev Keeduse filmiga "Kirjad inglile" (2011), seega kasutati võrdlusalusena viimaseid aastaid ehk Eesti filmi lähiajalugu.

Nimetatud filmide puhul kasutati nii erinevuste kui sarnasuste toomist erinevate aspektide kaudu, näiteks võrreldi filmide üldist tunnetuslikkust (miljööd või keskkonda), süžeepeördeid või filmikeelt.

- ❖ *"On suur kunst kujutada argielu sidususe lagunemist ja ajastu ahistavaid asju, kasutamata müstilis-groteskseid situatsioone. Näiteks Keeduse **"Kirjad Inglile"** häiris mind sellise kunstliku miljöö loomine väga."* (Leo Luks, La Strada)
- ❖ *"Oma seisunditega läheneb lõpptulemus pigem **Heleri Saariku** filmile **„Kõik muusikud on kaabakad"** (2012) kui **Õunpuu** varasematele teostele."* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Teise võimalusena kasutati teisele filmile viitamist otsese teetähisena "Free Range'i" soovitamisel potentsiaalsele publikule, toomata seejuures aga täpsemaid või selgemaid võrdlusi, mille põhjal filmid sarnanevad.

- ❖ *"Ma usun, et film meeldib neile, kellele meeldis mullu väga **Heleri Saariku** **"Kõik muusikud on kaabakad"**."* (Margit Adorf, La Strada)

Välismaiste filmidega oli võrdluste ulatus üsna lai ning erinevalt Eesti filmide käsitlemisest ka ajaliselt hulga laiaulatuslikum, hõlmates enamasti kinokunsti klassikat ning tuntumaid nimesid nagu Andrei Tarkovski, Quentin Tarantino, Stanley Kubrick, Jim Jarmusch ja Aki Kaurismäki,

samuti Terrence Malick ja Gus Van Sant ning lisaks mainiti filmi “Elluastuja” (“The Graduate”, rež. Mike Nichols, 1967) ning prantsuse uue laine liikumist.

Seejuures kasutati ühe juhul otseseid viiteid konkreetsetele filmidele koos filmi infoga (režissöör ja/või valmimisaasta), st oli selge, millise konkreetse filmiga võrdlus tuuakse.

- ❖ *“Kui tegelane on stiilne, pälvib ta teatud imetluse (Vincent Vega, **Tarantino „Pulp Fiction’is”** on hea näide või **Kubricku „Kellavärgiga apelsin”**).”* (Donald Tomberg, Sirp)
- ❖ *“Filmilinal on üht raskemat ja vähem kontaktset juhtumit üritanud tõsimeeli kujutada näiteks **Gus Van Sant** oma „**Viimastes päevades**” (**Last Days, 2005**), väites inspiratsiooniallikana Kurt Cobaini elufinaali. Usutavuse ja haaravuse skaalal põrus Van Sant piinlikult läbi. Veiko Õunpuu teeb parema soorituse, jõudes poolele tee.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Teisel juhul viidati teiste autorite loomingule kaudsemalt režissööri, filmi karakteri või näitleja nime kasutades, mis eeldas lugejalt vastavaid teadmisi seoste loomiseks ja võrdlusaluste mõistmiseks.

- ❖ *“Ülejäänu on kaugusse vaatamine ja halja metsa all kulgemine, selge **Tarkovski**.”* (Lauri Vahtre, Sirp)
- ❖ *“Ebaküpset rabadust ja kõhklusit aimub iseäranis filmi lõpust, trollibussi-trip’ist, kus niidiotsi täpselt kokku sõlmida, mis ühtaegu kehastab ja parodeerib nägemusretke metafüüsilisse purgatooriumi, et olla kui the end of the line **Jarmuschi Blake’i** jaoks.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)
- ❖ *“Olgu peale, et kliše – kes tahab, võib selles mõistagi leida nii mõnegi **filmikunsti klassikasse** kuuluva tsitaadi –, aga siiski karakterne, hästi lavastatud ja eredalt mängitud.”* (Tiit Tuumalu, Postimees)

Ühel juhul kasutati “Free Range’i” kirjeldamiseks mitte filmi või režissööri vaid režissööri Aki Kaurismäki enda kirjutatud fraasi sünopsisest (filmile „Mees ilma minevikuta“, „Mies vailla menneisyyttä“, 2002), mis siiski kandis endas „Free Range’i“ ja Kaurismäki filmide võrdlemist ning teatud sarnasuse välja toomist.

- ❖ *“Siin on – laenates kunagist **Kaurismäe** enda filmile kirjutatud tutvustust – värve ja dialoogi.”* (Karlo Funk, La Strada)

Kolmas võimalus oli aga ühe konkreetse aspekti võrdlemise asemel film asetada laiemasse filmikunsti konteksti, kirjeldades põhjalikumalt seda, kuidas “Free Range” teiste autorite varasemate filmidega suhestub või kuidas millegi alusel sarnased filmid ühiskonnaga suhestuvad.

- ❖ *“Ka muusikali-link kannab ajas tagasi, tuletades meelde 1967. aasta filmi „**Elluastuja**” (The Graduate), milles noor Dustin Hoffman teeb oma läbimurderolli. Kui tahta põhjalikumalt süüvida põlvkonnamütoloogiasse ja otsida erinevate ajastute kirekonstante, moodustab just see film „Free Range’iga” kõneka tähendusvälja.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)
- ❖ *“Film meenutab mulle hiina noorte inimeste linnaänge (kas või mulluse PÖFFi “**Pekingi tuled**”, režissöör **Yuan Zhang**), ekraanitöid neist miljoneist noortest, kes triivivad suurlinnade allhoovustes, saamata osa Hiina tormakast majanduskasvust.”* (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)

Seega nähtub, et viiteid teistele autoritele, filmidele, näitlejatele ja karakteritele kasutati kas ühele võrdlemiseks filmi mingi aspekti kaudu või laiemaks kontekstualiseerimiseks filmikunstis. Seejuures on huvitav märkida, et Eesti filmide puhul domineeris ühe konkreetse filmiga („Kõik muusikud on kaabakad“, Heleri Saarik) võrdlemine ning välismaa filmide puhul oli võrdlusulatus hulga mitmekesisem ning erinevatest tekstides samale filmile viitamist ei esinenud.

Teksti kultuuriline ulatus ja lugeja eeldatavad teadmised

Kriitikateksti kultuurilise ulatuse all uuriti, milliseid teist liiki kunstitekste (nt muusika, kirjandus) või ka loojaid (nt kirjanikke) ning kuidas tekstides käsitleti, mis annab ülevaate sellest, kui lai on

filmikriitika ulatus kultuuriajaloos ja -ruumis ning milliseid kultuurilisi eelteadmisi tekst lugejalt nõuab. Seejuures on oluline märkida, et otsesemad või kaudsemad viited teistele filmidele kuuluvad teistesse kategooriatesse (vt ptk 3.2.2.1 Varasemate filmide kontekst ja 3.2.3.1 Teiste autorite looming) ning siinkohal läksid arvesse vaid “teist liiki” kunstitekstid.

“Free Range’i” kriitikatekstides käsitleti sageli ning kõige põhjalikumalt kunstitekste, mis pärinesid filmist, näiteks filmis kõlavat muusikat (vt ptk 3.2.1.3 Tehniline teostus), ning ühel juhul Bertolt Brechti luulet, millest on tsitaadina pärit ka filmi alapealkiri (“Ballaad maailma heakskiitmisest”).

Teiste kunstitekstide käsitlemisel domineerisid kirjanduslikud viited nii Eesti kui maailma kirjanduse mastaabis ning neid kasutati kas seoses filmi sisuga või laiendati nende abil filmi temaatikat. Näiteks mitmetes tekstides toodi seoses režissööri varasemate filmidega sisse Mati Undi looming (vt ptk 3.2.2.1 Varasemate filmide kontekst), kuid selle alapunkti puhul leidis ühel juhul ka viide Undi loomingule seoses konkreetset “Free Range’iga”.

- ❖ “Lugu ise on **Mati Undilt** ja pandud kokku “**Hüvasti, kollasest kassist**” ja “**Võlast**.” (Lauri Vahtre, Sirp)

Kui kodumaisest kirjandusest toodi näiteid kolme autoriga seoses, siis välismaiste autorite ja teoste puhul oli kultuuriline ja ajaline ulatus hulga laiem.

Lugejate eeldatavate teadmiste seisukohast eristusid viitamised selle poolest, kas autor ainult viitas kunstitekstile või selle autorile või selgitas, mida teise teose või autori nimetamisega täpsemalt silmas peab. Esimesel juhul nõudis selline käsitus lugejalt vastava materjaliga enam kursis olemist, et referentsi mõista.

- ❖ “(Noh, meenutagem siis ka **Nietzschet** ja tugevamate õigust.)” (Donald Tomberg, Sirp)
- ❖ “Nii on kahekümne nelja aastase **Goethe** kirjutatud „**Noore Wertheri kannatused**” (1774) selgeks teetähiseks neile, kes oma peas sellise nähtuse kronoloogiat kokku sõlmivad; hiljem peaksid nad

arvesse võtma ka ameerika **biitkirjandust** ja **Harry Potterit**.” (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Teisel juhul selgitas autor viidet enam lahti ning võrdluse või viite mõistmiseks ei olnud nii kriitiliselt oluline algmaterjalid tunda.

- ❖ *“Jossif Brodski on ütelnud, et esteetika on eetika ema. Brodski puhul tähendab see, et esteetika kannab eetikat. (Võrdluseks **Dostojevski** „ilu päästab maailma“.) /--/ **Toomas Paul** kirjutas ühes ammuses artiklis, kus teemaks oli muu hulgas kommunikatsioon, märgisüsteemid, mille alusel loeme ümbritsevat, et inimesed on nagu kanad.”* (Donald Tomberg, Sirp)
- ❖ *“Tsiteerides Õunpuu lemmikut **Nietzschet**: “Inimest hoiab kinni mu tahe, kettidega ma köidan end inimese külge.” Otsustavaim köidik on rase tüdruksõber, kuid mõistlikkusele ja vastutusele kallutab Fredi ka tema enda boheemlik isa.”* (Leo Luks, La Strada)

Kirjanduslike viidete puhul kasutati ka võtet, kus võrdlusaluseks ei võetud mitte teost, vaid selle autor isiksusena.

- ❖ *“Dilemmade edasist arengut võib noor autor sel hetkel vaid ette kujutada, mõeldes heal juhul **Hemingwayle**, kes elas oma esimese naise ja pisipojaga Pariisis kütmata korteris, või mõeldes sellest samast **Londonist**, kes otsustas „tõelise elu” kasuks ja püüdis hiljem valuliselt oma tütarde poolehoidu võita.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Samas esines ka mitte kirjanduslikke viiteid, näiteks muusikale, ning mis ei olnud otseselt seoses filmi sisuga, kuid mis johtusid filmi temaatikast ning kasutati võrdlusena.

- ❖ *“Ühiskond, see on kompromissid, olla kompromissideta tähendab, kasutades **Ruja** motiivi, olla „dokumentideta võõras linnas”.”* (Donald Tomberg, Sirp)

Mis puudutab lugeja eeldatavaid teadmisi, viitas üks kriitik ka sellele, mis pidi ilmselt olema “Free Range’i” esialgne plaan žanri või laadi (*road movie*) osas, märkimata seejuures, kust info pärineb.

- ❖ *“Algsest röödmuuvide ideest on järele jäänud teelõigud, mis pääsevad mõjule koomikana.”* (Karlo Funk, *La Strada*)¹¹

Mis puudutab kriitikatekstide kultuurihariduslikku rolli, siis leidis ka tekste, mis filmiteooria ja filmiteaduse käsitlemisega olid endale selgelt võtnud haridusliku funktsiooni täitmise.

- ❖ *“Vaatajate tajumise ja mõistuse on läbinisti ihuline, selgitavad teiste hulgas **George Lakoff** ja **Mark Johnson**, kui kritiseerivad lääne peavoolu filosoofia eksimusi. Neuroteadused ja sellest lähtuv kaasaegne psühholoogia kinnitavad nüüd prantsuse filosoofi **Maurice Merleau-Ponty** intuitsioone, mis kõnelesid kehalisuse kasuks juba rohkem kui pool sajandit tagasi. Taani filmiteoreetik **Torben Grodal** (2009) on selle põhjal viimastel aastatel välja töötamas ka väärtfilmi teooriat. Art-house- või väärtfilm (eestikeelne termin pole päris sobiv, sest kaasab ebateadusliku väärtushinnangu) on sageli seotud subjektiivse tajuga, sealjuures simulatsiooni katkemisega. Kui peavoolu meelelahutusfilmid dikteerivad vaatajale üht valdavat tõlgendusviisi, „lohistades“ vaataja narratiivi ja kaameratöö abil filmi algusest lõpuni, siis art-house-filmidele on omane avatud tähendusruum, mida täidavad ühelt poolt filmi loojad ja teiselt poolt vaatajad.”* (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)

Seega esines tekste, mis ei hõlmanud peale filmis leiduvate elementide (muusika) ja teiste autorite filmide ühtegi viidet teistele kunstitekstidele, kuid samas leidis ka tekste, kus käsitleti ka “võõraid” kunstitekste ning nende hulga domineerisid selgelt kirjanduslikud viited (nii Eesti kui maailmakirjandusele). Seega oli tekstide kultuuriline ulatus väga erinev, alustades taaskord vaid konkreetsele filmile keskenduvatest tekstidest, lõpetades filmi laiemasse kunsti- ja kultuurikonteksti paigutavate tekstidega.

¹¹ Ilmselt võis tegu olla Funki kui filmieksperti (aastail 2006–2013 Eesti Filmi Sihtasutuse peaekspert) erialaste teadmistega filmi arendusfaasist, kuna viidet algsele allikale või samalaadsele infole käesoleva töö autor leida ei suutnud.

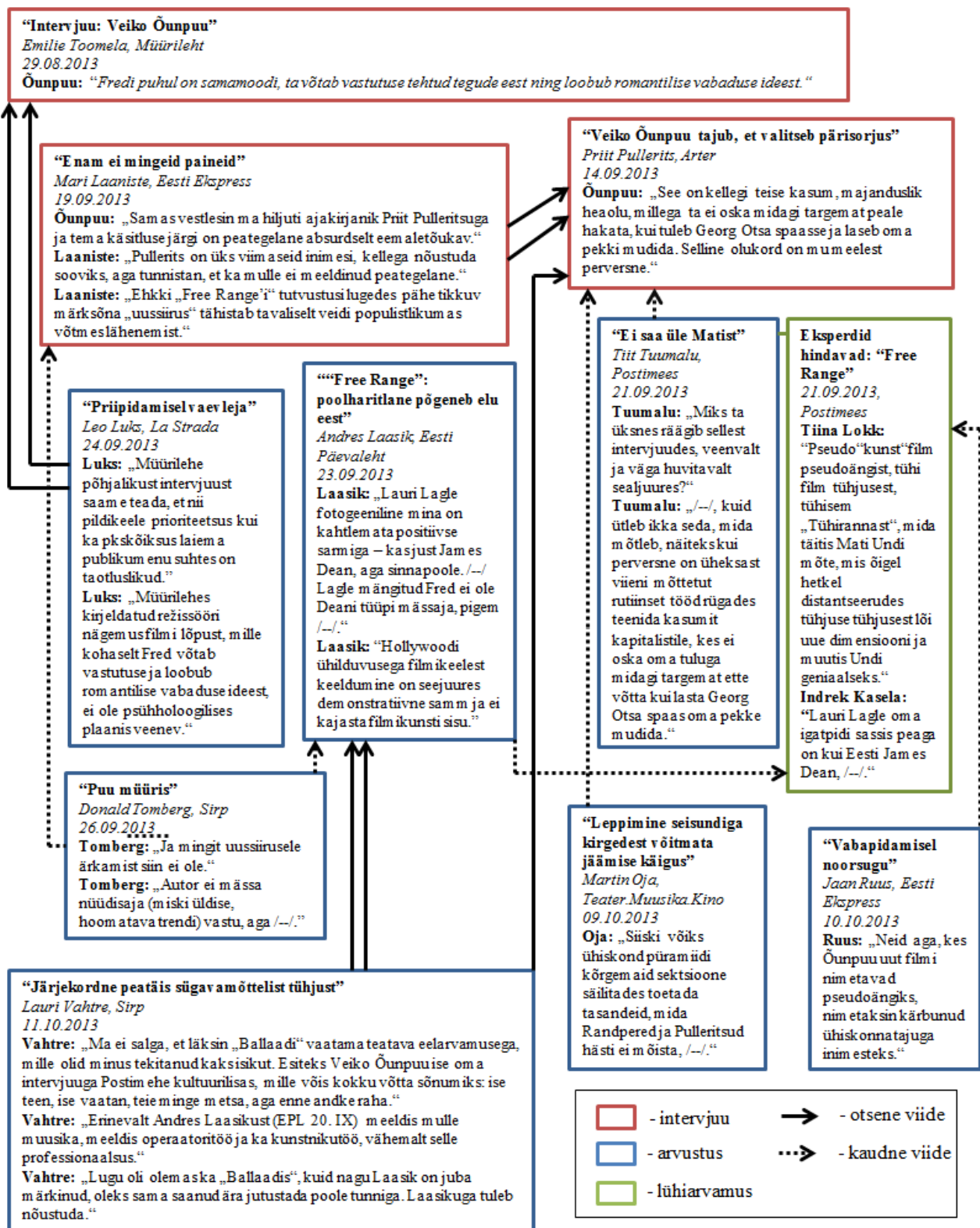
3.2.4 Intertekstuaalsus

Huvitavat infot filmikriitika omavaheliste sisemiste seoste kohta, sealhulgas kriitikute üksteisest informeerituse kohta annab konkreetse filmi kajastuse omavaheliste seoste ehk intertekstuaalsuse analüüs. Omavahelist ristviitamist analüüsiti kõigi 33 filmi „Free Range“ kohta trükimeedias ilmunud teksti puhul (perioodil 01.08-31.10.2013).

Viited said olla otsesed, kui teksti autor oli selgelt fikseerinud teise teksti autori (nt „*Pullerits on üks viimaseid inimesi, kellega nõustuda sooviks*, /-/-“, Mari Laaniste, Eesti Ekspress) või väljaande, kus tekst ilmus (nt „*Müürilehe põhjalikust intervjuust režissööriga saame teada, et /-/-*“, Leo Luks, La Strada), või kaudsed¹², kui viidati näiteks teise teksti žanrile (nt „*Miks ta üksnes räägib sellest intervjuudes, veenvalt ja väga huvitavalt sealjuures?*“, Tiit Tuumalu, Postimees) või kui esines sarnane sõnakasutus (nt „*Neid aga, kes Õunpuu uut filmi nimetavad pseudoängiks, nimetaksin kärbunud ühiskonnatajuga inimesteks*“, Jaan Ruus, Eesti Ekspress → „*Pseudo*“*kunst*“*film pseudoängist*, /-/-“, Tiina Lokk, Postimees).

Joonisel 7 on toodud 33 teksti omavahelised otsesed viited (markeeritud joonisel pidevjoonega) ning kaudsed viited (markeeritud joonisel punktiirjoonega).

¹² Kaudsete viidete puhul on tegu töö autori tõlgendustega.

Joonis 7: Ristviitamine trükimeedias ilmunud filmiga „Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest“ seotud tekstides.

Jooniselt on näha, et viidati nii teistele kriitikatekstidele kui intervjuudele režissööriga. Viimase puhul viidati nii intervjuus esitatud režissööri mõtetele, kui ka ajakirjaniku omadele (nt Tiit Tuumalu → Veiko Õunpuu (Emilie Toomela intervjuu) või Martin Oja → Priit Pullerits). Seejuures olid intervjuudele viitamised üsna konkreetset, teistele kriitikatekstidele viidati aga pigem vihjamisi ning seoseid oli võimalik luua vaid sarnase sõnakasutuse, motiivide ja kronoloogia põhjal. Teadlikult ja seda konkreetset märkides sidus teise kriitikatekstiga ennast vaid üks tekst (Lauri Vahtre, Sirp → Andres Laasik, Eesti Päevaleht).

Lisaks leidsid tekstides otseseid või kaudseid viiteid artiklitele või tekstidele (nt *online*-uudised või kommentaarid *online*-uudiste juures), mis jäid käesoleva analüüsi valimist välja ning mida seetõttu ei kantud ka joonisele.

- ❖ „Aga olgu siis nii: öeldes, et ta film on varasematest kergem ja helgem (<http://menu.err.ee>)¹³, aimab Õunpuu juba ette kriitikute tehtavaid märkusi ja võibolla ka mõningaid iseenda kahtlusi.“ (Martin Oja, Teater.Muusika.Kino)
- ❖ „Tarkovski klooni klooni klooni kloon, nagu on märkinud keegi netikommentaator.“ (Lauri Vahtre, Sirp)

Välja jäid ka üldised viited (kõigile) teistele väljaannetele ning „Free Range’i“ Eesti Oscari-kandidaadiks valimisele (mille kohta ilmus uudiseid mitmetes trüki- ja veebiväljaannetes):

- ❖ „Film on saanud arvustuse igas endast lugupidavas meediaväljaandes.“ (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)¹⁴

¹³ Ilmselt on silmas peetud: Kuusik, S. (2013). Veiko Õunpuu uus film on senistest märksa helgem. *ERR*, 22. august, URL (kasutatud mai 2014) <http://menu.err.ee/v/meelelahutus/uudised/kultuur/030f1cd0-80de-4589-af51-5196a4409533>

¹⁴ Trükimeedia väljaannetest olid selleks ajaks „Free Range’i“ arvustusi avaldanud Postimees, Eesti Päevaleht, La Strada, Sirp ja Teater.Muusika.Kino.

- ❖ „Eesti Oscari-komisjon valis Ameerika Filmiakadeemia võõrkeelse filmi auhinna rahvuslikuks nominendiks mängufilmi *“Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest.”*” (Jaan Ruus, Eesti Ekspress)
- ❖ „Kuid imestama paneb, kuidas Eesti Oscari-komisjon, mille koosseis peaks ometi asja tundma, seda ei näe või oluliseks ei pea. „Olen valikuga rahul ja loodan, et see nominatsioon aitab filmil vajalikele inimestele silma jääda,” ütles komisjoni esimees.” (Lauri Vahtre, Sirp)¹⁵

Sarnasest sõnakasutusest võib veel välja tuua, et Müürilehe intervjuus (29.08) kasutas Veiko Õunpuu „Free Range’is“ kõlava muusikaga seoses väljendit „70ndate hipirokk“, mida hiljem mainiti kahes kriitikatekstis („Siin on palju ekstaatiliselt **hipiroki** saatel kulgevaid tekstita stseene /-/-“, Leo Luks, La Strada; „Kõhedusttekitavalt hea maitsega on välja valitud palad hipiajastu lõpuaastate rockist, /-/-“, Martin Oja, Teater.Muusika.Kino).

3.2.5 Kokkuvõte

„Free Range’i“ resoneerimist ühiskonnaga ja suhestumist kunstimaailmaga käsitleti mingil kujul või tasandil enamikes tekstides, kuid samas leidis tekste, mis keskendusid peamiselt konkreetse filmi sisule või teostusele, seda kontekstualiseerimata. Tekstidest, mis ühiskondlikku resonantsi käsitlesid, nähtus aga fookuste paljusid.

Filmi ühiskondliku retseptsiooni uurimisest nähtub, et kõik tekstid täitsid retseptsiooni käsitledes vähemal või rohkemal määral nii-öelda teejuhi rolli. Filmi retseptsiooni ja tõlgenduste esitamise osas kasutasid kriitikud kolme erinevat vormi (vaataja, mina, meie), kusjuures nimetatud kolmest vormist domineeris vaataja kui kolmanda osapoole käsitlemine ning vähem kasutati mina- või meie-vormi.

Tehnilise teostuse käsitlemise juures domineeris enamasti visuaalse külje põgus käsitus lühida kirjelduse või hinnangu andmise kaudu, kuid leidis ka tekste, mis analüüsisid filmi visuaalset

¹⁵ Kasutatud tsitaadi põhjal võis tegu olla: Tuumalu, T. (2013). Eesti esitas Oscarile „Free Range’i“. *Postimees*, 1. oktoober. (Samasisulised artiklid ilmusid 1. oktoobril veel Eesti Päevalehes ja Õhtulehes).

poolt põhjalikumalt. Filmi muusikat käsitleti kõikides tekstides, kuid selle puhul oli aga suurimaks erinevuseks see, kas filmis kasutatud muusikat käsitleti üldise muusikalise kujundusena või toodi välja konkreetseid muusikapalu.

Näitlejatööd mainiti kõikides kriitikatekstides, kuid seejuures ilmnes, et näitlejatöö käsitlemine oli tekstides üsna üheplaaniline ning domineeris pigem põgus käsitus kui näitlejatöö eraldiseisev ja põhjalikum analüüs.

Filmi autori käsitlemise uurimisel selgus, et „Free Range’i“ kajastuse puhul olid levinud võtted just varasema loominguga kontekstualiseerimine ja tähelepanu pööramine autori isikule, kuid seejuures oli põhiliseks erinevuseks see, kas “Free Range’i” võrreldi vaid ühe filmi taustal või loodi laiemaid seoseid ning tehti üldistusi Õunpuu filmograafia põhjal.

Analüüsitud tekstides kasutati sageli ka otsesemalt või kaudsemalt personifitseerimist, seega nähtus, et autori kui isiksuse käsitlemine tekstides oli valdav, kuid tekstid eristusid selgelt käsitluse põhjalikkuse ja ulatuslikkuse alusel: isikustamise mitteesinemine, isikustamine konkreetse filmi kontekstis (seoses režissööri rolliga filmi juures) ning isikustamine laiemalt, väljaspool filmi.

Teiste autorite loomingule viitamist uurides selgus, et võrdlusi toodi kas ühe filmi aspekti kaudu või filmi laiemaks kontekstualiseerimiseks filmikunstis, seejuures domineeris just esimene variant ning Eesti filmidega võrdlemisel oli võrdluste ajaline ulatus oluliselt väiksem kui välismaa filmide puhul.

Tekstide kultuurilist ulatust uurides nähtus, et “Free Range’i” kriitikatekstides käsitleti sageli ja kõige põhjalikumalt kunstitekste, mis pärinesid filmist ning “võõraste” kunstitekstide käsitlemisel domineerisid kirjanduslikud viited nii Eesti kui maailma kirjanduse mastaabis. Lugejate eeldatavate teadmiste seisukohast eristusid viitamised selle poolest, kas autor ainult viitas tekstile või selle autorile või selgitas, mida teise teose või autori nimetamisega täpsemalt silmas peab – esimesel juhul nõudis selline käsitus lugejalt vastava materjaliga enam kursis olemist, et referentsi mõista, teisel juhul selgitas autor viidet enam lahti ning võrdluse või viite mõistmiseks

ei olnud nii kriitiliselt oluline algmaterjalid tunda. Seega oli tekstide kultuuriline ulatus väga erinev.

Tekstide omavahelist intertekstuaalsust uurides selgus, et tekstides viidati nii teistele kriitikatekstidele kui intervjuudele režissööriga ning seejuures olid intervjuudele viitamised üsna konkreetsed, teistele kriitikatekstidele viidati aga pigem vihjamisi ning seoseid oli võimalik luua vaid sarnase sõnakasutuse ja võrdluste ning kronoloogia põhjal. Teadlikult ja seda konkreetselt fikseerides sidus teise kriitikatekstiga ennast vaid üks tekst.

4. Järeldused ja diskussioon

Järelduste ja diskussiooni osas on kokkuvõtvalt esitatud peamised järeldused uurimistulemustest ning nende diskussioon. Järelduste esitamisel kasutatakse nende tõlgendamiseks, selgitamiseks ning konteksti asetamiseks väljavõtteid ekspertintervjuudest filmiajakirjanike ja -ekspertide Ilmar Raagi, Jaak Lõhmuse, Joonase, Tristan Priimägi, Aune Undi ja Jaanus Noormetsaga.

Filmiajakirjanduse sisu ja kvaliteet

Käesoleva uurimistöö tulemused näitavad, et kontentanalüüsi võetud väljaannetest leidis kõikides filmindusega seotud tekste, samuti esines kõiki kodeerimisjuhendis märgitud žanre. Enim leidis filmiarvustusi ja lühiuudiseid, millest esimeses žanris tekste leidis enim kultuuriväljaannetes ning teisest žanrist tekste päeva- ja nädalalehtedes. Vähim ilmus vaadeldud perioodil reportaaže ja filmifestivalide ülevaateid. Kontentanalüüs annab ülevaate filmikajastusest Eesti trükimeedias ehk kaardistab väljaanded, tekstide ilmumisdünaamika ja žanrilisuse, kuid ei anna siiski sügavamat infot filmikajastuse sisu ja kvaliteedi osas.

Filmiajakirjanduse sisu osas tõid Ilmar Raag (2014), Jaak Lõhmus (2014), Joonas (2014) ja Jaanus Noormets (2014) välja, et professionaalne uuriv ja/või analüüsiv filmiajakirjandus Eestis praktiliselt puudub. Põhjustena nimetati filmivaldkonda tundvate spetsialiseerunud ajakirjanike puudust (Raag 2014), ressursipuudust (Joonas 2014), Eesti filmimaailma väiksust nii kirjutajate kui teemade osas (Noormets 2014) ning päeva- ja nädalalehtede kultuurikülgede puhul piiratud mahtu (Lõhmus 2014). Kirjutajaid ja meediapinda on vähe ning sedagi vähest ei kasutata sihipäraselt ära (Joonas 2014). Tristan Priimägi (2014) märkis, et filmiajakirjanduses, nii nagu üldises ajakirjanduses, on esmane tendents mugavus.

Žanrilisus

Žanrilisuse osas tõid kõik interjueeritavad välja, et tekstid võiksid rohkem varieeruda. Näiteks reportaažide puhul mainisid nii Raag (2014), Lõhmus (2014) kui Priimägi (2014), et neid küll ilmub, kuid nende tase on madal.

- “Need reportaažid võtteplatsilt, mis on Eesti ajakirjanikud teinud, on pigem sellise Õhtulehe žanris. Seal on ajakirjanik olnud pigem võhikust uudistaja rollis, kes laseb omale asju selgitada ja kasutab tihtipeale valesid oskussõnu.” (Ilmar Raag 2014)
- “Tavaliselt suvel ilmuvad lehtedes mingisugused nupukesed või väikesed võtteplatsilt teated, mida kirjutama saadetakse suvel praktikal olevad üliõpilased või lapsajakirjanikud ja mitte professionaalid. Ja siis tulevad need lood kõik ühtemoodi, sest kes satub esimest korda võtteplatsile, see ikka näeb asju niimoodi nagu esimest korda sattunu näeb, aga tegelikult peab olema proff, et saada aru, mis toimub.” (Jaak Lõhmus 2014)

Ilmar Raag (2014), Tristan Priimägi (2014), Jaanus Noormets (2014) ja Aune Unt (2014) tõid Eesti filmiajakirjandusest rääkides näiteid välismaisest filmiajakirjandusest, viidates kas sügavamale analüüsile, uurivale ajakirjandusele või žanrilisele mitmekesisusele. Noormets (2014) leidis, et filmiajakirjandus, sarnaselt üldise ajakirjandusega, on Eestis žanriliselt vaene.

Kajastatavad filmid

Kajastatud filmide päritoluriikide analüüsimise juures selgus, et nii päeva- ja nädalalehtedes kui kultuuriväljaannetes kajastati enim Eesti filme, mis moodustasid mõlema puhul veidi enam kui kolmandiku kõikidest kajastatud filmidest. Mahult teise bloki juures läksid aga kahe kategooria väljaanded erinevas suunas: osakaalude järgi kajastati päeva- ja nädalalehtedes rohkem USA filme kui kultuuriväljaannetes, milles moodustasid suuruselt teised bloki Euroopa filmid.

Tristan Priimägi (2014) tõi filmide päritoluga seondult välja, et üldiselt kirjutatakse kõige rohkem täispikkadest Eesti mängufilmidest, mis pälvivad pea eranditult ohtralt kajastust ning

muu maailma kinole jaguv tähelepanu sõltub väljaannete spetsiifilistest huvidest, mis seostub nende eeldatava sihtgrupiga.

Priimägi (2014) hinnangul huvitab kultuuriväljaandeid (Sirp, Teater.Muusika.Kino) eelkõige *art house* – kunst- ja autorikino, Eesti Ekspress arvestab rohkem laia publiku maitse ja kassahittidega, Õhtuleht kirjutab praktiliselt ainult Hollywoodist ning päevalehtedes kirjutatakse näpuotsaga nii sellest kui teisest, rõhuga taas *art house*’il. Noormets (2014) nimetas, et kultuuriväljaanded (Sirp ja Teater.Muusika.Kino) kajastavad rohkem Euroopa filme juba puhtalt (kirjutajate – M.H) eelistuste tõttu.

Priimägi (2014) hinnangul paistab vaadatavustabelite kõrval silma, et kõige vaadatumatest filmidest, milleks on enamasti täispikad animatsioonid, väga ei kirjutata. Ka Noormets (2014) märkis, et kajastatakse filme, mis meeldivad (toimetajale – M.H) endale ning on tunda filmitoimetajate distantse reaalsest vaadatavusest. Samuti tõi Priimägi (2014) välja, et kuna kinodes linastuvate filmide arv on järjepidevalt kasvanud, võib tekkida probleem, et “Hollywoodi konveiertoodangu” seast ei leita üles millegipoolest olulisi filme.

Ka Jaak Lõhmus (2014) märkis, et Eesti filmid saavad põhjaliku kajastuse ning päevalehtedes saavad ka tähtsamad Euroopa filmid käsitletud.

- “Mul on hea meel, et me oleme jõudnud välja sellest august, kus me palju aega olime, kus välismaa filmidest kirjutati ainult reklaamihõngulisi tutvustusi ja neid ei arvustatud, nüüd ikkagi ilmub korralikku kriitikat ka välismaa filmide kohta.” (Lõhmus 2014)

Samas lisas Lõhmus (2014), et mõnikord on välismaa filmide kohta ilmuvad arvustused liiga pikad ning toimetused ei ole tihtilugu leidnud õiget proportsiooni kõikide filmide osas (koos anima- ja dokumentaalfilmidega), mis Eesti kinoekraanile jõuavad, kuna ei vaadata laiemalt aasta programmi.

Kirjutajaskond

Tekstide autorite osas märkisid Ilmar Raag (2014) ja Jaak Lõhmus (2014), et Eesti trükimeedias on välja kujunenud üsna kindel kirjutajaskond ning selle arvamusega nõustusi rohkemal või vähemal määral kõik intervjuueeritavad. Lõhmus (2014) tõi välja, et mõni üksik uus nimi küll aegajalt tuleb juurde (ning neid võiks rohkem tulla), kuid lehepind on piiratud ja seega on loomulik, et kirjutajate ringi laienemine ei saa kiiresti toimuda. Priimägi (2014) lisas, et vähene soov selles diskursuses osaleda tagab ka selle, et lugeja ootused on all.

- “Kui inimene on filosoof või teoloog või semiootik, siis tal on võibolla filmist isegi huvitavam nägemus kui lihtsalt filmikirjutajatel. Mis ongi tegelikult ka tänane olukord. Selles mõttes, et koolitatud kriitikuid Eestis praktiliselt ei ole ja seda nii-öelda tühimikku on siis hakanud täitma need mingid mõtlejad inimesed muudest valdkondadest.” (Priimägi 2014)

Käesoleva töö lähtekohtades käsitleti filmiajakirjanduse kontekstis põgusalt ka kultuurikorrupsiooni mõistet. Seejuures on huvitav märkida, et kultuurikorrupsiooni mainis ka üks valimis olnud tekstidest.

- ❖ *“Kusjuures ei maksa arvata, nagu oleks see ainult „talupoeg“, keda seda sorti tühikunst on ära tüüdanud. Leidub päris peenekoelisi isikuid, koguni filmikunsti asjatundjaid, kes püüavad märku anda: head inimesed, te olete valel teel. Kui üks kinnine seltskond vastastikku üksteist kiidab, siis viib see varem või hiljem viljatu manerismini, mida ülejäänud ühiskond aina süveneva võõristusega kõrvalt vaatab.”* (Lauri Vahtra, Sirp)

Joonas (2014) tõi välja, et kultuurikorrupsiooni või „kultuurilist verepilastust“, mis kahjustab filmikriitika mainet veelgi, Eesti filmiajakirjanduses leidub ning see hävitab auditooriumi usku erapooletu analüüsi ja hinnangute võimalikkusse. Laiemalt võttes on Eesti kultuuriskene säärasele korrupsioonialdis selle tõttu, et kõik siin kõiki tunnevad – kitsast filmiringkonnast veelgi kitsama filmikriitikute ringkonna puhul see peaaegu välistab kodumaise filmitoodangu ausa ja kriitilise analüüsi. (Joonas 2014)

Jaak Lõhmus (2014) käsitles mõningat filmivaldkonnas esinevat kultuurikorrupsiooni pigem ringkaitsena filmivaldkonna alarahastatuse tõttu. Lõhmus (2014) lisas, et tekivad sõpruskonnad, kuid nii väikeses ühiskonnas on taoline korporatiivsus paratamatu. Ka Tristan Priimägi (2014) märkis, et kogukonna väiksuse tõttu on filmivaldkonna inimesed liiga lähedalt kokku puutunud, kuid autor ja (kunsti)tekst tuleks siiski nii kriitikas kui mingis mõttes ka elus lahus hoida, rõhutades seejuures, et see peaks tulema nii kriitiku kui filmitegija poolt. Samas tõi Priimägi (2014) välja, et see on omamoodi dilemma, mis aitab filmikriitiku rolli defineerida.

Kriitika fookus

Ükski filmianalüüs ei suuda arvesse võtta kõiki filmi aspekte, seetõttu tuleb teha valikuid, mida analüüsis käsitleda (Geiger & Rutsky 2005: 29). Ka Jaak Lõhmus (2014) tõi välja, et trükimeedias valitsev ruumipuudus soosib seda, et kriitikatekstis võetakse vaatluse alla ainult üks aspekt. Käesolevas töös uuriti kriitika fookust nelja aspekti kaudu: filmi ühiskondlik resonants, filmi retseptsioon auditooriumis, tehniline teostus ja näitlejatöö.

Analüüsitud tekstidest peatusid pikemalt filmi ja ühiskonna kaasa võnkumise tõlgendamisel Sirbi (Donald Tomberg) ja Teater.Muusika.Kino tekstid, kusjuures esimene veidi kaudsemal või üldisemal viisil ning teine veidi konkreetsemalt ja detailsemalt. Lühemalt, kuid konkreetseid seoseid Eesti ühiskonna ja lähiajalooga lõi Eesti Ekspressis ilmunud tekst. „Free Range’i“ kui kunstiteose (filmi tehniline teostus ja struktuur, mitte niivõrd temaatika) suhestumist (Eesti) filmikunsti tendentsidega käsitlesid Eesti Päevalehes ilmunud tekst, kuid Euroopa filmikunsti konteksti käsitles ka Teater.Muusika.Kino tekst.

Filmi tehnilist teostust puudutasid kõik analüüsitud tekstid, kuid seejuures oli erinev kui põhjalikult seda analüüsiti, seega seisnes erinev käsitusviis suuresti selles, kas erinevate üksikosade välja toomise eesmärgiks oli kirjeldamine ja/või hinnangu andmine või püüti selle kaudu avada mõnda uut tahku või tähendust filmi juures.

Joonas (2014) tõi välja, et mida üksikasjalikum ja tehnilisem kriitika, seda vähem on sel lugejaid, kuid see ei tähenda, et säärast analüüsi poleks mõtet kirjutada. Jaak Lõhmuse (2014) hinnangul

peaks filmi tehnilise teostuse käsitlemise eesmärk olema lugejale selgitada, kas filmitegija on valinud õiged vahendid sõnumi edastamiseks, märkides seejuures, et tehnilise teostuse käsitlemine peaks olema pigem analüüsiv kui hinnanguid andev.

Filmi autor

Framptoni (2007: 30) järgi on režissööripõhine (*director-based*) filmikäsitus ehk režissööri isiku kriitikateksti sisse toomine lihtne tulema, kuid samas iseloomustab taoline käsitus ajalehtede kõmuhõngulisi filmiarvustusi. Autori rõhutamine tekstis võib potentsiaalset publikut filmist kaugendada, sest filmi vaadates püsib vaatajal meeles, et iga filmis juhtuva sündmuse taga on režissööri käsi ning see lõhub loomulikkuse tunnet (Frampton 2007: 30).

„Free Range’i“ kajastuse puhul olid levinud võtted varasema loominguga kontekstualiseerimine ja väga selge tähelepanu pööramine autorile kui isiksusele nii filmikunsti kontekstis kui inimlikus mõõtmes. Arvestades nii filmi retseptsiooni käsitlemist (režissööri-auditooriumi suhe), autori varasemate filmide alusel kontekstualiseerimist kui personifitseerimise osa kokku, paistis režissööri kui isiksust enim käsitletud tekstidena silma Eesti Päevalehe, Sirbi (Lauri Vahtre) ja Teater.Muusika.Kino tekstid, kuid siinkohal on oluline märkida, et Teater.Muusika.Kino teksti puhul leidis enim viiteid Õunpuu varasematele filmidele. N-ö neutraalsusega paistsid silma Eesti Ekspressis ja La Stradas (Karlo Funk) ilmunud tekstid, kus käsitleti „Free Range’i“ enim režissöörist eraldi seisva teosena.

Kriitikateksti ühiskondlik ja kultuuriline ulatus

Mida laiem on kriitiku ühiskondlik ja kultuuriline viidete raamistik, seda rikkam on kriitikatekst (Geiger ja Rutsky 2005). Väga laia üldistusena võib filmi ühiskondliku resonantsi ja retseptsiooni käsitlemise ning kriitikatekstide kultuurilise ulatuse põhjal välja tuua, et päeva- ja nädalalehtedes (Postimees, Eesti Päevaleht, Eesti Ekspress) ning La Stradas ilmunud tekstide käsitus oli rohkem konkreetse filmi ja auditooriumi retseptsiooni keskne, täites seega enam kriitikateksti kui lugeja teejuhi rolli, samas kui Sirbis ja Teater.Muusika.Kinos ilmunud tekstide käsitus ja kultuuriline ulatus oli oluliselt laiem ning seega täitsid need enam tõlgendamise ja analüüsimise rolli.

Samas ilmnes mõlemas üldises kategoorias teatavaid erinevusi, näiteks kultuuri- ja filmikunsti konteksti asetamise poolest paistsid silma Eesti Päevalehes ja Sirbis (Lauri Vahtre) ilmunud tekstid ning Eesti Ekspressi omas sisse toodud laiem ühiskondlik kontekst. Viimati nimetatud teksti tõid esile ka Jaak Lõhmus (2014) ja Tristan Priimägi (2014), mainides seejuures, et selle eest valiti Jaan Ruus Eesti Filmiajakirjanike Ühingu poolt ka 2013. aasta filmiajakirjanikuks.

- “Ruusi lugu oli näiteks väga hea. See, mida filmile on võibolla ette heidetud, et tegemist on mingisuguse hipsterimanifestiga, mis on juba konkreetselt põlvkonnakeskne ja seetõttu aegub kiiresti, ja siis Ruus kui Eesti üks vanemaid filmikirjanikke sai nagu sellest mingisugusest üldisemast pildist aru, mis mulle väga meeldis. Ta ei läinud seda lihtsat teed pidi, vaid nägi seal midagi enamat.” (Tristan Priimägi 2014)

Käesolevast uurimusest paistis kultuuriliste viidete puhul silma kaks tendentsi: esimesel juhul toodi võrdlusi neid pikemalt selgitamata, mis eeldab lugejalt rohkem eelteadmisi ning teisel juhul selgitati võrdlusi pisut enam lahti, seega ei olnud algallika tundmine lugeja jaoks kriitiline referentsi mõistmiseks.

Noormets (2014) hinanngul ei saa kriitik eeldada, et ka väga ulatusliku lugemuse ja nägemusega inimene on kõike näinud, mis aga ei tähenda, et kirjutama peaks primitiivselt või liiga lihtsustatult. Kriitikaekstide selguse ja arusaadavuse olulisust märkis ka Jaak Lõhmus (2014).

- “Sageli kui tuleb mängu liiga palju keerulisi mõisteid, võõrsõnu, viiteid, pealkirju, autoreid, siis lugeja tähelepanu kaob ja mulle tundub, et see on ka sageli päris paljude probleem, et minnakse liiga *deepiks* kätte. Võibolla oleks õige öelda seda, et sa võid süvitsi minna siis, kui sa oled andnud juba lugejale mingisuguse väikese kommikese kätte, aga sageli hakatakse kohe minema *deepiks*. Lugejale tuleb anda võimalus saada asjast aru.” (Noormets 2014)

Lotmani (2004: 156) järgi on film masside kunst, kuid ulatusliku vaatajatekihi elementaarne kirjaoskuse puudumine on filmikunsti küsimustes tõsiseks takistuseks filmi kui kunsti arengule. Tänu sadade suurte kunstnike jõupingutustele hakkas „suur tumm“ rääkima kaasaegse elu kõige

olulisematest külgedest, kuid sellest on vähe – ka auditoorium tuleb õpetada kuulama ja mõistma (Lotman 2004: 156).

Tristan Priimägi (2014) järgi peaks filmiajakirjandus angažeerima inimesi pidama mõtestatud disukussiooni filmi kohta – et inimesed julgeksid filmist mõelda, sellest midagi arvata ja oskaksid filmis näha ka seda, mis ei pruugi otseselt või esmaselt nähtav olla.

Valimis olnud kultuuriväljaannetest (Teater.Muusika.Kino, Sirp, La Strada) täitis teadlikult kultuurihariduslikku funktsiooni enim Teater.Muusika.Kinos ilmunud tekst, mis käsitles lisaks konkreetsele filmile ning teiste kunstitekstide võrdlusele ka filmiteoreetilisi ja –teaduslikke aspekte – väärtfilmi mõistet ja filmi kui meediumi tajumist –, nõudes samas lugejalt ka sügavamaid eelteadmisi.

Intertekstuaalsus

Joonase (2014) sõnul on Eesti filmikriitika ülesanne eestikeelse filmimõtte kandmine ja kriitilise mõttevahetuse ülalhoidmine nii kitsalt asjatundjate kui laia publiku jaoks, kuid samas möönas ta, et Eesti trükimeedias diskussioon praktiliselt puudub. Martin Viirand (2014) toob välja, et päevalehtede vahel ei toimu mingit diskussiooni, väites, et poliitiliselt ja äriselt ei ole see mõttekas, kuid teatud olulistest asjadest võiks siiski diskussioon tekkida. Ka Priimägi (2014) märkis, et (ka) trükimeedias võiks olla rohkem diskussiooni, mis lugeja ette jõuaks.

Neid seisukohti kinnitas üldjoontes ka uurimistöö intertekstuaalsust puudutav osa: kuigi otseseid viiteid leidis, arendas analüüsitud tekstidest selgelt ja teadlikult dialoogi teise arvustusega vaid üks ning enamike puhul sai võimalikke seoseid tuua vaid sarnase sõnakasutuse, motiivide ja kronoloogia põhjal.

Joonas (2014) väidab, et mis puutub kirjutaja suhtesse publikuga, siis trükiajakirjanduse puhul on mõtet rääkida pigem suhte puudumisest: kirjutaja ettekujutus sellest, kes teda loeb ja mis mõju sel võiks olla, on enam kui ähmane ning tagasiside sama hästi kui puudub. Lõhmus (2014) märkis, et

iga artikkel on kommunikatsioon ja kirjutaja peab ise aru saama, mida ta öelda tahab, ning suutma seda lugejale selgitada.

Priimägi (2014) tõi välja, et üldiselt oli “Free Range’i” puhul retseptsioon värskendavalt mitmekesine ning seda tüüpi filmid on mingis mõttes proovikiviks filmiajakirjanikele. Noormets (2014) märkis Eesti kultuuriruumi huvitava nähtusena, et ükskõik, milline uus Eesti mängufilm kinodesse tuleb, saab see meeletu kajastuse – iga uut mängufilmi võetakse vastu kui tippsündmust.

“Free Range’i” kaasstsenarist Robert Kurvitz (2014) märkis filmi retseptsiooni osas, et vaevu leidis kultuuriga seotud inimest, kes poleks „Free Range’i” kohta oma arvamuse esitamist vajalikuks pidanud ning seda võimalikult avalikult, mainides, et olukord väljus tavapärase arvustuskultuuri piiridest, kuid mööndes, et filmitegijale ei olnud sellest siiski kasu.

- “Sellisest, kuulumistungi alusel (üle)toodetud kriitikast ei ole kahjuks võimalik järeldada suurt midagi filmi enda kohta. Selle tegijatel. Tagasiside ei tööta. Arvamuste paljusus hekseldab tükkideks või (harvemal juhul) „kiidab ära” iga elemendi filmist. Lõpuks ei jää teose valmimisprotsessis oselenule ühtegi otsa, millest kinni haarata. Ei mingit tervikmuljet vastuvõtust.” (Robert Kurvitz 2014)

Kuna valimis olid ainult „Free Range’i” käsitlevad kriitikatekstdid, mõjutab tulemusi konkreetne film ning tekstianalüüsi tulemusi ei saa vaikimisi laiendada kogu Eesti trükimeedias ilmuvale filmikriitikale, küll aga annab see aimu sellest, milliseid võtteid kriitikud filmi erinevate aspektide käsitlemise puhul kasutavad ning millele ja kuidas filmikriitikas tähelepanu pööratakse.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli anda ülevaade Eesti filmikajastusest trükimeedias 2013. aasta sügisel. Eesti filmiajakirjanduse kohta puuduvad n-ö objektiivsed – arvulised ja analüüsitud – andmed ning seetõttu üritas käesolev uurimistöö hinnata filmiajakirjanduse kui tagasiside sisu ja rolli. Uurimistöö eesmärgiks oli kaardistada trükimeedias ilmuva filmiajakirjanduse põhijooned ning seejärel anda ülevaade ühe konkreetse filmi kajastusest.

Töö meetoditena kasutati esmalt kvantitatiivset kontentanalüüsi kaardistamiseks väljaanded, milles filmiga seotud tekste ilmus; ilmumisdünaamika; žanrid; artiklite autorid ning kajastatud filmide päritolu. Uurimistöö jaoks sirviti läbi 2013. aasta augustis, septembris ja oktoobris ilmunud kuue päeva- ja nädalalehe (Postimees, Arter, Eesti Päevaleht, LP, Eesti Ekspress ja Õhtuleht) 262 numbrit, millest valimisse võeti 172 numbrit ja 344 artiklit ning viie kultuuriväljaande (Müürileht, La Strada, KesKus, Sirp ja Teater.Muusika.Kino) 22 numbrit, millest valimisse võeti 22 numbrit ja 107 artiklit.

Esimese, kvantitatiivse analüüsi tulemused näitasid, et algselt valimisse ja hiljem analüüsi võetud väljaannetest leidis kõikides filmiga seotud tekste, samuti tulenes analüüsist, et esines kõikides kodeerimisjuhendis välja toodud žanre. Enim leidis filmiarvustusi ja lühiuudiseid ning vähim ilmus vaadeldud perioodil reportaaže ja festivali ülevaateid.

Kajastatud filmide päritoluriikide analüüsimise juures selgus, et nii päeva- ja nädalalehtedes kui kultuuriväljaannetes kajastati enim Eesti filme, mis moodustasid mõlemas kategoorias veidi üle kolmandiku kõikidest kajastatud filmidest. Mahult teise bloki juures läksid aga kahe kategooria väljaanded erinevas suunas: päeva- ja nädalalehtedes kajastati enam kui kolm korda rohkem USA filme kui kultuuriväljaannetes, mis keskendus enam Euroopa filmidele.

Tekstide autorite ametite analüüsis paistis päeva- ja nädalalehtede juures oodatult silma, et suure osa tekstide autoriteks olid ajakirjanikud. Kultuuriväljaannete puhul oli tekstide autorite ametite varieerumine hulga suurem, kuid ka kultuuriväljaannete puhul on ajakirjanike hulk üsna suur.

Seega võib uurimuse põhjal järeldada, et Eesti filmiajakirjanduse seis ei ole vähemalt ilmumisdünaamika, žanrilisuse, kajastatavate filmide ja erinevate autorite poolest nii kesine kui erinevate arvamuste põhjal tunduda võib. Samas ei anna kvantitatiivne uurimus aimu filmiajakirjanduse sisust ja kvaliteedist, mille madalat taset mainisid mitmed filmieksperdid, keda uurimistöö raames intervjueriti.

Teise meetodina kasutati ühe filmi („Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest“) kohta ilmunud kriitikatekstide kvalitatiivset sisuanalüüsi, andmaks ülevaadet sellest, mis on Eesti trükimeedias ilmuva filmikriitika fookuses, kuidas käsitletakse filmikriitikas filmi autorit, kui lai on kriitikatekstide kultuuriline ulatus ning kui intertekstuaalsed tekstid on. Sisuanalüüsi valim koosnes üheksast „Free Range’i“ käsitletud filmiarvustusest, mis ilmusid Postimehes, Eesti Päevalehes, Eesti Ekspressis, Sirbis (kaks tükki), Teater.Muusika.Kinos ja La Stradas (kolm tükki).

Kriitikatekstide sisuanalüüsist nähtus, et filmi resoneerimist ühiskonnaga ja suhestumist kunstimaailmaga käsitleti mingil kujul või tasandil enamikes tekstides, kuid samas leidis tekste, mis keskendusid peamiselt konkreetse filmi sisule või teostusele, seda laiemalt kontekstualiseerimata. Tekstidest, mis ühiskondlikku resonantsi käsitlesid, nähtus aga fookuste paljus, alustades subjektiivsemast inimese tunnetuslikkusest ja üldisemast ühiskondlikust temaatikast, lõpetades sellega, kuidas film kui tervikteos suhestub maailma ning kitsamalt Eesti kunsti- ja kultuuriruumiga.

Filmi ühiskondliku retseptsiooni osas selgus, et kõik tekstid täitsid nii juba toimunud kui võimalikke reaktsioone käsitledes vähemal või rohkemal määral nii-öelda teejuhi rolli, andes lugejale aimu, kellele ja mida võiks film pakkuda. Filmi retseptsiooni ja tõlgenduste esitamise osas kasutasid kriitikud kolme erinevat vormi (vaataja, mina, meie), kusjuures nimetatud kolmest vormist domineeris vaataja kui kolmanda osapoole käsitlemine ning vähem kasutati mina- või

meie-vormi, mis võib omakorda viidata kriitiku valmisolekule võtta vastutus ehk esitada väiteid enda nime alt. Hüpoteetilise vaataja kui kolmanda osapoole kaasamine teksti võib anda kriitikule võimaluse projitseerida enda arvamusi ja tõlgendusi potentsiaalsele publikule, seejuures otseselt siiski enda persooni välja jättes.

Tehnilise teostuse käsitlemise juures domineeris enamasti visuaalse külje põgus käsitus lühida kirjelduse või hinnangu andmise kaudu, kuid leidsid ka tekste, mis analüüsisid filmi visuaalset poolt põhjalikumalt. Filmi muusikat käsitleti kõikides tekstides, kuid selle puhul oli suurimaks erinevuseks see, kas filmis kasutatud muusikat käsitleti üldise muusikalise kujundusena või toodi välja konkreetseid muusikapalu. Viimase variandi puhul oli ka erinevuseks, kas palasid lihtsalt nimetati või otsiti nendest otsest või kaudset seost filmilooga.

Ka näitlejatööd mainiti enamikes tekstides, kuid seejuures ilmnas, et näitlejatöö käsitlemine oli üsna üheplaaniline ja pigem domineeris põgus käsitus kui näitlejatöö eraldiseisev põhjalikum analüüs. Leidsid ka tekste, kus näitlejate nimesid märgiti vaid sulgudes seoses kehastatud karakteriga ning rohkem näitlejatööle tähelepanu ei pööratud.

Filmi autori käsitlemise uurimisel selgus, et „Free Range’i“ kajastuse puhul olid levinud võtted just varasema loominguga kontekstualiseerimine ja tähelepanu pööramine autori isikule, kuid seejuures oli põhiliseks erinevuseks see, kas “Free Range’i” võrreldi vaid režissööri ühe varasema filmi taustal või loodi laiemaid seoseid ning tehti üldistusi terve filmograafia põhjal.

Analüüsitud tekstides kasutati sageli ka otsesemalt või kaudsemalt personifitseerimist, seega nähtus, et autori kui isiksuse käsitlemine tekstides oli valdav, kuid tekstid jagunesid selgelt käsitluse põhjalikkuse ja ulatuslikkuse alusel: isikustamise mitteesinemine, isikustamine konkreetse filmi kontekstis (seoses režissööri rolliga filmi juures) ning isikustamine laiemalt, väljaspool filmi.

Valimis olnud tekstide seas leidsid tekste, mis üritasid teistele filmidele viitamise kaudu luua seoseid, et tuua teetähiseid, mille põhjal potentsiaalne publik oskaks orienteeruda, kuid leidsid ka tekste, mis teistele filmidele ja autoritele viidates ei võtnud eesmärgiks niivõrd lugejat suunata

kui arutleda konkreetse filmi kultuuriruumis paigutumise üle. Seega selgus, et võrdlusi toodi kas ühe filmi aspekti kaudu või filmi laiemaks kontekstualiseerimiseks filmikunstis ning seejuures domineeris just esimene variant. Veel on huvitav märkida, et Eesti filmide puhul oli teiste filmidega võrdlemine ajaliselt oluliselt kitsam kui välismaiste filmide puhul ehk kodumaise filmikunsti puhul toodi võrdlusi just viimaste aastate filmidega. Samas oli ka tekste, mis teisi filme ega autoreid ei kaasanud ning keskendusid vaid konkreetsele filmile.

Tekstide kultuurilist ulatust uurides nähtus, et “Free Range’i” kriitikatekstides käsitleti sageli kunstitekste, mis pärinesid filmist endast (nt muusika ja kirjanduslikud tsitaadid). “Võõraste” kunstitekstide käsitlemisel domineerisid kirjanduslikud viited nii Eesti kui maailma kirjanduse mastaabis. Lugejate eeldatavate teadmiste seisukohast eristusid viitamised selle poolest, kas autor ainult viitas tekstile või selle autorile või selgitas, mida võrdlusega täpsemalt silmas peab – esimesel juhul nõudis selline käsitus lugejalt vastava materjaliga enam kursis olemist, et referentsi mõista, teisel juhul selgitas autor viidet enam lahti ning võrdluse või viite mõistmiseks ei olnud nii kriitiliselt oluline algmaterjali tunda.

Tekstide omavahelist intertekstuaalsust uurides selgus, et viidati nii teistele kriitikatekstidele kui intervjuudele režissööriga ning seejuures olid intervjuudele viitamised üsna konkreetsed, teistele kriitikatekstidele viidati aga pigem vihjamisi ning seoseid oli võimalik luua vaid sarnase sõnakasutuse ja motiivide põhjal. Teadlikult ja konkreetselt märkides sidus teise kriitikatekstiga ennast vaid üks tekst.

Nagu töö sissejuhatuses mainitud, on Eesti filmiajakirjandus üsna uurimata valdkond ning seetõttu oleks võimalikke fookuseid antud teema puhul palju. Ilmselt oligi uurimuse puhul kõige keerulisem valida üks konkreetne fookus ning seda hoida. Seega võib töö olla kohati üsna laialivalguv, sirutudes kord filmiajakirjanduse poole ning siis kitsamalt filmikriitika poole.

Analüüsimeks Eesti filmiajakirjanduse seisu, tuleks edaspidi töötada just kvalitatiivsete meetoditega, et uurida filmiajakirjanduse sisu ja taset. Andmete mahu ja tulemuste näol pakub aga käesolev bakalaureusetöö edasisteks uurimusteks vajalikke algteadmiseid nii Eesti trükimeedias ilmuva filmiajakirjanduse dünaamika kui filmikriitika kasutatavate võtete osas.

Summary

This Bachelor's thesis *Estonian print media coverage of film in fall 2013* analysed the current state of film journalism and film criticism in Estonian print media during three months in fall 2013. The subject was chosen because of the lack of similar studies and the aim of this thesis was to confirm or refute the beliefs concerning Estonian film journalism.

Firstly, quantitative content analysis was used as a method to map the print media publications and genres in which film related texts are published, determine the authors of the texts and which films are being reflected in print media. Research showed that all of the publications selected publish film-related texts and all genres (review, interview, reportage, festival review, opinion piece, ranking/brief assessment, portrait, news article) were found. Most frequently used genres were news articles and film reviews and the most infrequently used genre was reportage.

Analysing the films reflected in print media showed that daily and weekly newspapers as well as cultural papers reflect mostly Estonian films which formed one third of all films reflected in both categories. Research also showed the tendency of daily and weekly newspapers focusing more on American films and cultural papers more on European films.

So in a quantitative level the research shows that the current state of Estonian film journalism concerning publications, genres, authors and films reflected is not as poor as it may seem in the light of some film experts' opinions. However, quantitative analyse does not give an insight to the quality of film journalism and the ability to reflect and analyse film business in Estonia.

Secondly, qualitative text analysis was used to give an insight to film criticism. Reception of Veiko Õunpuu's film "Free Range / Ballad on approving the world" was chosen for the analysis.

The findings of qualitative analysis were that film criticism published in daily and weekly newspapers tends to focus more on the specific film while film criticism published in cultural

papers has a wider range of cultural references and thus focuses more on contextualising the film. The main difference in using cultural references was whether they were merely mentioned rather than explained; therefore if it was crucial for the reader to be acquainted with the source to understand the reference or not.

Visual and technical aspects arose in one way or another in all the texts as well as sound design and acting, but the main difference was whether the aspects were rather being described or analysed more thoroughly and whether they were treated as a part of the whole or independently.

Regarding interpreting the film and referring to reception of the film, three different manners were detected: first person, plural (we) and third person and the latter tended to occur most often. That might indicate to readiness of taking responsibility for interpretations and opinions. Using hypothetical audience as a third party may offer the chance to project one's own opinions to someone else, thus escaping the responsibility. Concerning referring to the director, most common way was contextualising the film with the director's earlier films, but strong personification in some cases was also found.

Some Estonian film experts and journalists suggest that the connection between writers in print media and the readers is perishing and little film discussion arises in print media. Studying intertextuality, it appears that little do film reviews interact with each other through referring and consciously stepping into dialogue. Though, references to interviews with the director were used more often than references to other reviews.

In conclusion, combining both quantitative and qualitative methods gives extensive information about the current state of film journalism in Estonian print media. Rather than offering definite and profound conclusions, the thesis sheds light on the little researched substance.

This thesis provides substantial basis for further theoretical studies in Estonian film journalism. More qualitative research in both film journalism generally and explicitly film criticism are advisable.

Kasutatud kirjandus

1. Dijk, T. A. van. (2005). *Ideoloogia: multidistsiplinaarne käsitus*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
2. *Eesti Filmi Andmebaasi kodulehekülg*, URL (kasutatud aprill 2014) <http://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/16161/esilinastused>
3. *Forum Cinemas AS kodulehekülg*, URL (kasutatud mai 2014) <http://www.forumcinemas.ee/Event/299619/>
4. Frampton, D. [2007]. *Filmosophy*. London: Wallflower Press.
5. Gavronski, A. (2013). Eksperdid: Eesti filmiteaduse olukord pole kiita. *Uudised.err.ee*, 8. november, URL (kasutatud aprill 2014) <http://uudised.err.ee/v/kultuur/f43cc14e-0cb7-4dc9-9309-df88adef4c9d>
6. Geiger, J. & R. L. Rutsky. (2005). *Film analysis: a Norton reader*. New York: W.W. Norton & Company.
7. Helme, P. (2013). Kriitika – kas ka mõttetu riik? *KesKus*, oktoober.
8. Hindoalla, M. (2014). *Ülevaade Eesti filmiajakirjanduse hetkeseisust trükimeedias*. Seminaritöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut.
9. *Homeless Bob Production kodulehekülg*, URL (kasutatud mai 2014) <http://www.homelessbob.ee/movies/free-range/>

10. Huberman, M. B. & A. M. Miles (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Thousand Oaks: Sage.
11. Joonas, filmijutt.blogspot.com [2012]. *Spoilerihoiatus*, URL kasutatud aprill 2014)
<http://filmijutt.blogspot.com/2012/06/spoilerihoiatus.html>
12. Joonas, filmijutt.blogspot.com. (2014). *Autori intervjuu*. 15. aprill, 8. mai.
13. Kaas, K. (2012). Kriitika – maailma lihtsaim amet, mida on pea võimatu teha hästi. *KesKus*, detsember.
14. Karjatse, T. (2014). Ruus: filmile on tähtis kriitikute oskus loojaid ja vaatajaid vahendada. *Uudised.err.ee*, 13. jaanuar, URL (kasutatud aprill 2014)
<http://uudised.err.ee/v/eeesti/49a0b114-a6bd-4003-91b5-b0a1687c7da0>
15. Karulin, O. (2012). Liftikriitika – paratamatus või mitte? *Sirp*, 28. september.
16. *Kinolevi 2013: uued filmid levis* (2013). Eesti Filmi Instituudi kodulehekülg, URL (kasutatud aprill 2014)
http://efsa.ee/public/files/kinolevi%202013_uued%20filmid%20levis.pdf
17. Kurvitz, R. (2013). „Free Range”. Moratoorium ja kustutatud stseenid. *Sirp*, 22. november.
18. Kuusik, S. (2013). Veiko Õunpuu uus film on senistest märksa helgem. *Menu.err.ee*, 22. august, URL (kasutatud mai 2014)
<http://menu.err.ee/v/meelelahutus/uudised/kultuur/030f1cd0-80de-4589-af51-5196a4409533>

19. Lauk, E. & P. Maimik. (1998). Ajakirjanduslugu on osa rahvuskultuurist. Päril Lõhmus, M. (toim.). *Kultuur ja analüüs. Konverentsi "Mis toimub kultuuripiiridel" (29.-30. XI 1996) ettekanded.* (76-90). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
20. Lehtonen, M. (1998). Kükloop ja koiott. Päril Lõhmus, M. (toim.). *Kultuur ja analüüs. Konverentsi "Mis toimub kultuuripiiridel" (29.-30. XI 1996) ettekanded.* (13-24). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
21. Lotman, J. (2004). *Filmisemiootika*. Tallinn: Varrak.
22. Lotman, J. (2010). *Kultuuritüpoloogiast*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
23. Lõhmus, J. (2014). *Autori intervjuu*. Tallinn, 25. märts.
24. Manovich, L. (2012). *Uue meedia keel*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia.
25. McQuail, D. (2003) *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
26. Noormets, J. (2014). *Autori intervjuu*. Tallinn, 25. märts.
27. Okk, A. (2011). Kiri Neitsi Maalile. *Postimees*, 5. jaanuar.
28. Priimägi, T. (2014). *Autori intervjuu*. Tallinn, 4. aprill.
29. Pullerits, P. (1997). *Ajakirjanduse põhižanrid: uudis, olemuslugu, juhtkiri*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
30. Päril Lõhmus, M. (1998). Eesti kultuurianalüüsi võimalusi. Päril Lõhmus, M. (toim.). *Kultuur ja analüüs. Konverentsi "Mis toimub kultuuripiiridel" (29.-30. XI 1996) ettekanded.* (7-10). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

31. Raag, I. [2009]. *Eesti filmi seisust*, URL <http://ilmarraag.blogspot.com/2009/11/niisiis-milline-on-eesti-filmi.html>
32. Raag, I. (2014). *Autori intervjuu*. Tallinn, 17. märts.
33. Ranne, R. (2013). Härra Ruus. *Eesti Ekspress*, 21. november.
34. Sepp, E. (2013). Edith Sepp: Eesti film on viie aastaga Oscari nominentide hulgas. *Uudised.err.ee*, 23. märts, URL (kasutatud aprill 2014) <http://uudised.err.ee/v/arvamus/f7739e5e-9d64-450d-9cf0-bb96f276dda5>
35. Teder, T. (2007). Kuhu tuigud, eesti filmikriitika? *Sirp*, 26. jaanuar.
36. Toomela, E. (2013). Kiri toimetajalt. *Müürileht*, sügis 2013 (nr 29).
37. Toomela, E. (2013). Intervjuu: *Müürileht*, kevad 2013 (nr 26).
38. Treufeldt, I. (2014). Kultuur Eesti ajakirjanduses ja kultuuriajakirjandus: arutelu EAAS-i koosolekul 11. oktoobril 2013. Ude, I. & P. Vihalemm (toim.). *Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsi aastaraamat 2013*. (82-95). Tartu: Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Selts.
39. Tõnson, M. (2007). Filmikriitika Eestis: subjektiivne, sõpruskondlik, ajalootu? *Eesti Ekspress*, 6. detsember.
40. Tõnson, M. (2010). Positiivse tagasiside saad oma emalt. *Sirp*, 5. november.
41. Viirand, M. (2014). Kultuur Eesti ajakirjanduses ja kultuuriajakirjandus: arutelu EAAS-i koosolekul 11. oktoobril 2013. Ude, I. & P. Vihalemm (toim.). *Eesti Akadeemilise*

Ajakirjanduse Seltsi aastaraamat 2013. (82-95). Tartu: Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Selts.

42. White, A. (2010). Do Movie Critics Matter? *First Things*, 21(4):16-18.

Lisad

Lisa 1. 2013. aastal linastunud Eesti filmid

*Tabel 5: 2013. aastal kinos linastunud Eesti filmid, nende režissöörid, esilinastuse kuupäev ning vaatajate arv.
(Allikas: Eesti Filmi Andmebaasi kodulehekülg)*

Filmi pealkiri	Režissöör	Esilinastuse kuupäev	Vaatajate arv
Mängufilmid:			
Free Range / Ballaad maailma heakskiitmisest.	Veiko Õunpuu	20.09.2013	6237
Kohtumõistja	Kadri Kõusaar	15.03.2013	4276
Elavad pildid	Hardi Volmer	22.02.2013	25232
Kertu	Ilmar Raag	11.10.2013	42543
Mandariinid	Zaza Urushadze	01.11.2013	32992
Väikelinna detektiivid ja Valge Daami saladus	René Vilbre	20.12.2013	8 925
Dokumentaalfilmid:			
Kust tuleb tolm ja kuhu kaob raha	Tiit Ojasoo, Ene-Liis Semper	17.09.2013	3779
Kullaketrajad	Hardi Volmer	29.11.2013	550
Viru. Vabaduse saatkond	Margit Kilumets	05.04.2013	2702
Hiite lummus	Rein Maran	22.03.2013	416
Õlimäe õied	Heilika Pikkov	10.05.2013	4803
Okupeeri oma müür	Artur Talvik	16.10.2013	1598
Suur-Sõjamäe	Aljona Suržikova	06.09.2013	1243
Veregrupp	Leeni Linna	04.10.2013	3273
Üheshingamine	Maureen Tusty	16.08.2013	222
Heino Eller. Quinta Essentia	Dorian Supin	01.03.2013	24
Velosoofid	Jaan Tootsen	06.12.2013	102
Animafilmid:			

Lisa Limone ja Maroc Orange: tormakas armulugu	Mait Laas	08.03.2013	3981
Suur maalritöö	Aina Järvine	06.12.2013	2000
Multivant (Ada + Otto; Liivamees; Limonaadi lugu)	Ülo Pikkov, Pärtel Tall, Vallo Toomla	18.10.2013	605
Lühifilmid:			
Karikakramäng II (Hõbepulm; Foto; Aitäh, et sa minuga juhtusid)	Katrin Maimik, Andres Maimik; Jan-Erik Nõgisto; Elina Naan	08.02.2013	2245
Kes see laulab köögis?! (Inside + Out; Puberteet; Vanilli 2 palli; Viimane Romeo; Memory of love)	Moonika Siimets; Triin Ruumet; Eik Tammemäe; Ivan Pavljutskov; Jackel Chow	10.05.2013	47

Lisa 2. Kodeerimisjuhend

A. Artikli tunnused

A1. Järjekorra number

A2. Artikli pealkiri

A3. Ilmumise kuupäev (pp/kk/aaaa)

A4. Väljaanne

1. Päeva- või nädalaleht:

Postimees

Arter

Eesti Päevaleht

LP

Õhtuleht

Eesti Ekspress

2. Kultuuriväljaanne:

Müürileht

Keskus

Kinoleht La Strada

Sirp

Teater.Muusika.Kino

A5. Artikli žanr

1. Arvustus

2. Intervjuu

3. Reportaaž

4. Festivali ülevaade

5. Portreelugu

6. Arvamuslugu

7. Edetabel/lühihinnang

8. Uudis
9. Lühiauudis

B. Film

B1. Filmi päritolu

1. Eesti film
2. Euroopa riigi film
3. USA film
4. Eesti ja mõne teise riigi koostööfilm
5. Mitme välisriigi koostööfilm
6. Muu

C. Autor

C1. Artikli autori nimi

C2. Artikli autori amet/valdkond

1. Ajakirjanik
2. Filmitegija
3. Muu

Lisa 3. Kontentanalüüsi artiklite nimekiri

- 1) Dokumentaalika harivad kinoõhtud liiguvad Tartust välja (2013). *Müürileht*, (6)28.
- 2) “Suur-Sõjamäe” – dokumentaalfilm aiamaadest, aga mitte ainult (2013). *Müürileht*, (6)28.
- 3) Toomela, E. (2013). Intervjuu: Veiko Õunpuu. *Müürileht*, (6)28.
- 4) Õun, S. (2013). Rokokoo ja kapitalistlik vikerkaar. *Müürileht*, (6)28.
- 5) Toomela, E. (2013). Pärast võtteplatsilt lahkumist. *Müürileht*, (6)28.
- 6) Rebane, M-L. (2013). Uus Eesti animatsioon: “Vanamehe multikas”. *Müürileht*, (6)28.
- 7) Lõhmus, J. (2013). Unetus Sodankyläs. *Müürileht*, (6)28.
- 8) Neier, A. (2013). Kinotriipp: Toronto. *Müürileht*, (6)28.
- 9) Tragel, T. (2013). Koomiks: Püha Tõnu kiusamine. *Müürileht*, (6)28.
- 10) Toomela, E. (2013). Kiri toimetajalt*. *Müürileht*, (6)29.
- 11) Rebane, M-L. (2013). Intervjuu: Heilika Pikkov. *Müürileht*, (6)29.
- 12) Toomela, E. (2013). Eestlased Encountersi filmifestivalil. *Müürileht*, (6)29.
- 13) Lilles, A. (2013). Kiivri, kuulivesti ja saatusekaaslasteta. *Müürileht*, (6)29.
- 14) Kivilo, A. (2013). Inimene udus. *Müürileht*, (6)29.
- 15) Renser, B. (2013). Kinotriipp: Yogyakarta. *Müürileht*, (6)29.
- 16) Oja, M. (2013). Kiirpilk tulevasele PÕFFile. *Müürileht*, (6)29.
- 17) Sleepwalkers tutvustab rahvusvahelist tudengi- ja lühifilmiparemikku (2013). *Müürileht*, (6)29.
- 18) Dokumentaalika filmifestival tuleb protestiteemalise programmiga (2013). *Müürileht*, (6)29.
- 19) Laisale lembesõbrale (2013). *KesKus*, juuli-august.
- 20) Ventsel, A. (2013). Rock'n'rolli tuhkatriinulegend. *KesKus*, juuli-august.
- 21) Priimägi, T. (2013). Ajukepp kolmes vaatuses. *KesKus*, juuli-august.
- 22) Uudelepp, A. (2013). Ebamugav "Ei". *KesKus*, september.
- 23) Munch ja prantslased Artises (2013). *KesKus*, oktoober.
- 24) Nõukogude utoopiad ja slapstick (2013). *KesKus*, oktoober.
- 25) Holst, J. E. (2013). Edvard Munchi kõhklused ja katsed. *KesKus*, oktoober.
- 26) Karjatse, T., Leek, P., Kiik, J. et al (2013). Aasta filmid. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 27) Kalender (2013). *Kinoleht La Strada*, (3):23.

- 28) Filmidest, Eestist ja tulevikust (2013). *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 29) Funk, K. (2013). Uusi Eesti ballaade. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 30) Adorf, M. (2013). Vabajooksuhipsteri agoonia. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 31) Kurvitz, R. (2013). Pedene film. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 32) Luks, L. (2013). Priipidamisel vaevleja. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 33) Karjatse, T. (2013). Mässaja vastu tahtmist. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 34) Maimik, K. (2013). Nukker misantroopia. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 35) Ott, M. (2013). Kõrbe vägi. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 36) Toomela, E. (2013). Vasakpoolsed varblased. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 37) Laanisto, L. (2013). Lood kubemetäide kuldajast*. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 38) Leppik, S. (2013). Pasolini passioon. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 39) Prints, K. (2013). Tappa õpetajat. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 40) Luiga, M. (2013). Täielik tragöödia. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 41) Davidjants, K. (2013). Aeg armastada. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 42) Kivirähk, A. (2013). Kuidas rikas rikki läks. *Kinoleht La Strada*, (3):23.
- 43) Kaugema, T. (2013). Õpestudiod, mis rikastas nii filmi- kui ka teatrikunsti. *Sirp*, 02.08.
- 44) Kiik, J. (2013). Karlovy Vary - üks õite magus filmifestival, *Sirp*, 02.08.
- 45) Laulik, J. (2013). Halva järeelmaitsega paljutootav film. *Sirp*, 02.08.
- 46) Ermel, A. (2013). Suure melodramaatiku taasavastamine. *Sirp*, 02.08.
- 47) Hansen, V. (2013). Kohtumõistja punased varjud. *Sirp*, 02.08.
- 48) Remsu, O. (2013). Budism ja seks. *Sirp*, 09.08.
- 49) Strandberg, M. (2013). Rahvahääletuse gravitatsiooniline mõju. *Sirp*, 09.08.
- 50) Sauter, P. (2013). Dokfilmi stiil näitab tegija iseloomu. *Sirp*, 16.08.
- 51) Kiik, J. (2013). Jarmuschi väärtustest. *Sirp*, 16.08.
- 52) Remsu, O. (2013). Kuulsused, vägistamine ja patukahetsus. *Sirp*, 16.08.
- 53) Ermel, A. (2013). Alžeeria filmikunstist. *Sirp*, 16.08.
- 54) Aare Ermel 23.VIII 1957 - 13.VIII 2013. *Sirp*, 16.08.
- 55) Lattik, M. (2013). Thor Heyerdahl ja dramatiseeritud tegelikkus. *Sirp*, 23.08.
- 56) Rood, K. (2013). Usk, lootus, armastus. *Sirp*, 23.08.
- 57) Vootele, H. (2013). Piibel Eestis filmilinal. *Sirp*, 23.08.
- 58) Laulik, J. (2013). Sakslased hakkavad julgema. *Sirp*, 30.08.

- 59) Remsu, O. (2013). Kõik on nagu korras... *Sirp*, 30.08.
- 60) Sauter, P. (2013). Paraku püüdlük väljanäitus. *Sirp*, 30.08.
- 61) Tomberg, D. (2013). „Mahābhārata” Peter Brooki ja Jean-Claude Carrière'i adaptatsioonis. *Sirp*, 30.08.
- 62) Adorf, M. (2013). Auhinnatud ja korralik igavus. *Sirp*, 06.09.
- 63) Saarep, S. (2013). Soodevahe aednikud lennujaama jalus. *Sirp*, 06.09.
- 64) Leek, P. (2013). Enesemüümise talumatu kergus. *Sirp*, 06.09.
- 65) Koppel, A. (2013). Vaimustav üheshingamine. *Sirp*, 06.09.
- 66) Davidjants, K. (2013). Katrin Kissa: „Minu võimaluste piirid on kaugemal, kui olen julgenud loota.” *Sirp*, 13.09.
- 67) Laulik, J. (2013). Armas naine Thérèse Desqueyroux. *Sirp*, 13.09.
- 68) Kiik, J. (2013). Ulrichi kiri korintlastele. *Sirp*, 13.09.
- 69) Tomberg, D. (2013). Mõradesse varisemine. *Sirp*, 13.09.
- 70) Varblane, H. (2013). Portreeterija kaameraga. *Sirp*, 20.09.
- 71) Kiik, J. (2013). Ceci n'est pas une critique. *Sirp*, 20.09.
- 72) Säde, E. & Tooming, J. (2013). Virve Aruoja 19. II 1922 - 15. IX 2013. *Sirp*, 20.09.
- 73) Tomberg, D. (2013). Puu müüris. *Sirp*, 27.09.
- 74) Davidjants, K. (2013). Naised veavad mehed kinno. *Sirp*, 27.09.
- 75) Lattik, M. (2013). Saksa loodusfilmi võidukäik Matsalus. *Sirp*, 27.09.
- 76) Tarand, M. (2013). Puhas kunst parteid ei tapa. *Sirp*, 27.09.
- 77) Õunpuu, V. (2013). Pasolini filmide ideeline puhtus ja jultumatu süütus. *Sirp*, 04.10.
- 78) Leek, P. (2013). Priiuse müümine Pinocheti aegu. *Sirp*, 04.10.
- 79) Rood, K. (2013). Filmianarhia sügiseses Helsingis. *Sirp*, 04.10.
- 80) Vahtre, L. (2013). Järjekordne peatais sügavamõttelist tühjust. *Sirp*, 11.10.
- 81) Lõhmus, J. (2013). Hõimunädala filmiprogrammis on mari "Dekameron". *Sirp*, 11.10.
- 82) Laulik, J. (2013). Printsesside paraad. *Sirp*, 11.10.
- 83) Drenkhan, B. (2013). Lolitandus Ulrich Seidli ja François Ozoni filmis. *Sirp*, 11.10.
- 84) Lattik, M. (2013). Inimene kui iseenda vang. *Sirp*, 11.10.
- 85) Sauter, P. (2013). Kus on Ilmar Raagi sisu? *Sirp*, 18.10.
- 86) Laulik, J. (2013). Kui kisub sõtta. *Sirp*, 18.10.

- 87) Velmet, A. (2013). Alfonso Cuaróni „Gravitatsiooni” vastus „Kosmoseodüsseiale”. *Sirp*, 18.10.
- 88) Teder, T. (2013). Enn Säde 75. *Sirp*, 18.10.
- 89) Teder, T. (2013). Eelarvamustest. *Sirp*, 25.10.
- 90) Davidjants, K. (2013). Järjepidevus annab julguse õpetada. *Sirp*, 25.10.
- 91) Sauter, P. (2013). Kes tahab saada moraalseks vördjaks? *Sirp*, 25.10.
- 92) In Memoriam: Aare Ermel 23. VIII 1957 - 13. VIII 2013 (2013). *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 93) Teder, T. (2013). Koolikabaree, pärimusmuusika, pagulaspelgus, rahvaloendus. *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 94) Tomberg, D. (2013). Naljaga pooleks. *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 95) Remsu, O. (2013). Kelle leiba sööd, selle laulu laulad. *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 96) Mälberg, K. (2013). Teerull ja viiul, filoloog ja krohvija, puusepp ja pianist - Viru hotell kui liiklusvahend vabadusse. *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 97) Garšnek, I. (2013). Kuuba lugu rootslase pilguga. *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 98) Paakspuu, L. (2013). Missid kosmosesse! *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 99) Drenkhan, B. (2013). Ringid meie elus. *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 100) Tomberg, D. (2013). Persona grata Ursula Ratasepp. *Teater.Muusika.Kino*, 8-9.
- 101) Oja, M. (2013). Leppimine seisundiga kirgedest võitmata jäämise käigus. *Teater.Muusika.Kino*, 10.
- 102) Kattai, U. (2013). "Kertu" - Ilmar Raagi esimene armastusfilm. *Teater.Muusika.Kino*, 10.
- 103) Kuik, V. (2013). Vabaduse piirid. *Teater.Muusika.Kino*, 10.
- 104) Särg, T. (2013). "Euroopa viimased metslased" ja nende laulud filmides. *Teater.Muusika.Kino*, 10.
- 105) Mang, M. (2013). Saja esimesel aastal pärast Eesti filmi sünni. *Teater.Muusika.Kino*, 10.
- 106) Remsu, O. (2013). Kapsamaad, kapsamaad. *Teater.Muusika.Kino*, 10.
- 107) In Memoriam Virve Aruoja 19. II 1922 - 15. IX 2013. *Teater.Muusika.Kino*, 10.
- 108) Lõhmus, J. (2013). Tartus kõlavad pildid. *Postimees*, 02.08.
- 109) Grünbergi filmimuusika Leigol (2013). *Postimees*, 02.08.

- 110) "Seenelkäik" Võsu Glämmil (2013). *Postimees*, 02.08.
- 111) Lõhmus, J. (2013). Ühtsed Eesti dokumentalistid. *Postimees*, 07.08.
- 112) Kultuurikatla Aias näidatakse veel olematuid filme (2013). *Postimees*, 08.08.
- 113) Lõhmus, J. (2013). Mille nimel olla preester? *Postimees*, 08.08.
- 114) Eesti/Prantsuse ühisfilm Locarno festivalil (2013). *Postimees*, 08.08.
- 115) Kassak, E. (2013). Soojendus kooli alguseks. *Postimees*, 10.08.
- 116) Lutsu filmipäevad Palamusel (2013). *Postimees*, 13.08.
- 117) Lõhmus, J. (2013). Kümme päeva stiilseid antikangelasi. *Postimees*, 15.08.
- 118) Pruuli, T. (2013). Norra heinaküüniga ookeani ületades. *Postimees*, 16.08.
- 119) Ühe filmiga festival Võsu Glämm (2013). *Postimees*, 17.08.
- 120) Kula, K. (2013). Nüganeni uus mängufilm sai Valgas hoo sisse. *Postimees*, 19.08.
- 121) Eesti dokumentaalfilm sai Locarnos auhinna (2013). *Postimees*, 22.08.
- 122) Hispaania kultuur tuleb koju kätte (2013). *Postimees*, 23.08.
- 123) Salu, M. (2013). Williams on minevik, film on tulevik. *Postimees*, 24.08.
- 124) Urgas, S. (2013). Kas on elu pärast puhkust? *Postimees*, 24.08.
- 125) Õunpuu uus film tuleb välja septembris (2013). *Postimees*, 26.08.
- 126) Veidemann, R. (2013). Ülemlaul eesti laulupeole. *Postimees*, 26.08.
- 127) Soome, H. (2013). Ajalugu ei saa lepitada. *Postimees*, 29.08.
- 128) Ulfsak-Šeripova, M. (2013). Tütarlaps tahab prostituudiks. *Postimees*, 29.08.
- 129) Davidjants, K. (2013). Sinu ema ka! *Postimees*, 31.08.
- 130) Tallinnas uus kino (2013). *Postimees*, 03.09.
- 131) Kumu jätkab Herzogi filmidega (2013). *Postimees*, 04.09.
- 132) Tuumalu, T. (2013). Sõja lilled. *Postimees*, 07.09.
- 133) Lokk, T. & Kasela, I. (2013). Eksperdid hindavad: "Suur-Sõjamäe". *Postimees*, 07.09.
- 134) 46 filmi hakkab kandideerima Euroopa filmiauhindadele - taas mitte ühtki Eesti oma (2013). *Postimees*, 11.09.
- 135) Tuumalu, T. (2013). Jeesus elab Siberis, riigivaras Eestis. *Postimees*, 12.09.
- 136) Lõhmus, J. (2013). Veneetsia, argielu valgustaja. *Postimees*, 14.09.
- 137) Davidjants, K. (2013). Mehe rahuldamise ja enda põletamise kurb lugu. *Postimees*, 16.09.

- 138) Maiste, V-S. (2013). Supertandemi pisike eneseimetlus. *Postimees*, 17.09.
- 139) Tooming, J. (2013). Ei lähe meelest Virve Aruoja. *Postimees*, 17.09.
- 140) Lõhmus, J. (2013). Vapper väike naine. *Postimees*, 17.09.
- 141) Tuumalu, T. (2013). Matsalus kruuksuvad kured. *Postimees*, 18.09.
- 142) 21 moodust abielu tuksi keerata tutvustab soomlanna Johanna Vuoksenmaa komöödia, mis praegu linastub Tallinna kinodes (2013). *Postimees*, 18.09.
- 143) Samost, A. (2013). Vastuolulisest ja põnevast mehest suudeti teha üliigav mängufilm. *Postimees*, 19.09.
- 144) Jaapan on Tartus (2013). *Postimees*, 19.09.
- 145) Soome suurimal festivalil linastub hulk Eesti filme (2013). *Postimees*, 19.09.
- 146) Loonet, T. (2013). Tõkked Talviku dokfilmile. *Postimees*, 21.09.
- 147) Tuumalu, T. (2013). Ei saa üle Matist. *Postimees*, 21.09.
- 148) Lokk, T. & Kasela, I. (2013). Eksperdid hindavad: "Free Range. Ballaad maailma heakskiitmisest". *Postimees*, 21.09.
- 149) Lokk, T. & Kasela, I. (2013). Eksperdid hindavad: "Kust tuleb tolm ja kuhu kaob raha". *Postimees*, 21.09.
- 150) Matsalus võitis huulkaru film (2013). *Postimees*, 23.09.
- 151) Saarlased kavandavad filmi näärisokkudest (2013). *Postimees*, 23.09.
- 152) Kaldoja, E. (2013). Raskepäraselt stiilne revolutsioonifilm. *Postimees*, 24.09.
- 153) Klausid filmid Tallinnas (2013). *Postimees*, 24.09.
- 154) Tuumalu, T. (2013). Venelased kiidavad eesti filmi. *Postimees*, 25.09.
- 155) Raagi film on Jaapanis popp (2013). *Postimees*, 25.09.
- 156) Tuumalu, T. Rao Heidmetsalt ilmus animatsiooniõpik (2013). *Postimees*, 27.09.
- 157) Tuumalu, T. (2013). Eesti esitas Oscarile "Free Range'i". *Postimees*, 01.10.
- 158) Metallica seikleb kinos (2013). *Postimees*, 02.10.
- 159) Tuumalu, T. (2013). Pasolini tuleb oma Soodomaga. *Postimees*, 02.10.
- 160) Toompeale vurasid Vene tankid (2013). *Postimees*, 04.10.
- 161) Davidjants, K. (2013). Kosmoseajastu järelhingus (2013). *Postimees*, 05.10.
- 162) Tuumalu, T. (2013). Sõda - elu kutse. *Postimees*, 05.10.
- 163) Lokk, T. & Kasela, I. (2013). Eksperdid hindavad: "Veregrupp". *Postimees*, 05.10.
- 164) Eile esilinastus uus mängufilm "Kertu" (2013). *Postimees*, 11.10.

- 165) Ilmar Raagi uus film jõuab kinoekraanidele (2013). *Postimees*, 09.10.
- 166) Arb, K. (2013). Kõrged panused, keskpärased võidud. *Postimees*, 12.10.
- 167) Tuumalu, T. (2013). Latt olgu 2.31 peal. *Postimees*, 12.10.
- 168) Lokk, T. & Kasela, I. (2013). Eksperdid hindavad: "Kertu". *Postimees*, 12.10.
- 169) Davidjants, K. (2013). Täielik "Untergang". *Postimees*, 14.10.
- 170) Tuumalu, T. (2013). Thbilisis esilinastus ühisfilm "Mandariinid". *Postimees*, 17.10.
- 171) Uusberg, V. (2013). Enne tee, siis õpi! *Postimees*, 26.10.
- 172) Lokk, T. & Kasela, I. (2013). Eksperdid hindavad: Lastefilmide kassett "Multivant". *Postimees*, 26.10.
- 173) Lokk, T. & Kasela, I. (2013). Eksperdid hindavad: "Okupeeri oma müür". *Postimees*, 26.10.
- 174) Ideon, A. (2013). Aktivistid kaameraga. *Postimees*, 18.10.
- 175) Davidjants, K. (2013). Eesti lood meie lastele. *Postimees*, 18.10.
- 176) Tuumalu, T. (2013). Hullu sõja vahemees. *Postimees*, 19.10.
- 177) Tuumalu, T. (2013). Animafilmi aitab nüüd teha õpik. *Postimees*, 21.10.
- 178) Tuumalu, T. (2013). Ulfsakita poleks sellist filmi sündinud. *Postimees*, 23.10.
- 179) Otšiauri, L. (2013). Kommentaar. *Postimees*, 23.10.
- 180) Tuumalu, T. (2013). Grusiinid jooksevad "Mandariinidele" tormi. *Postimees*, 23.10.
- 181) Tuumalu, T. (2013). Esilinastus Gruusia moodi. *Postimees*, 23.10.
- 182) Pühendatud Binoche'ile (2013). *Postimees*, 24.10.
- 183) Kinovõrgustik tunnustas Artise programmi (2013). *Postimees*, 24.10.
- 184) PÖFFil võistleb ka kolm eesti filmi(2013). *Postimees*, 24.10.
- 185) Arb, K. (2013). Viienda võimu kants. *Postimees*, 24.10.
- 186) Kivastik, M. (2013). Hatšapuri, Saperavi, banani, Iosseliani! *Postimees*, 30.10.
- 187) Tuumalu, T. (2013). PÖFFi võistlus tuleb huvitav. *Postimees*, 30.10.
- 188) Sulev Keedus filmib Kasari jõe ääres "Mehetapjat" (2013). *Postimees*, 30.10.
- 189) Soome ansambel saadab tummfilmiklassikat (2013). *Postimees*, 30.10.
- 190) Kuusk, H. (2013). 1944: Lahing esiisa mundri ja lusikaga. *Arter*, 24.08.
- 191) Pullerits, P. (2013). Veiko Õunpuu tajub, et valitseb pärisorjus. *Arter*, 14.09.

- 192) Nutov, M. (2013). See seletamatu esmaarmumine... *Arter*, 28.09.
- 193) Leivak, V. (2013). Leida Rammast valmib film. *Arter*, 28.09.
- 194) Pullerits, P. (2013). Linalakana lõputus sõjas. *Arter*, 05.10.
- 195) Degeneres Oscari-sõul (2013). *Eesti Päevaleht*, 05.08.
- 196) Kressa, K. (2013). Ka vampiir võib olla feminist. *Eesti Päevaleht*, 05.08.
- 197) Kressa, K. (2013). Tartus algab 8. kultuurifestival Tartuff. *Eesti Päevaleht*, 05.08.
- 198) Kressa, K. (2013). Kohtumine rock'n'roll'i pühakuga. *Eesti Päevaleht*, 06.08.
- 199) Kressa, K. (2013). Andrzej Chyra: küllap hakkavad filmi kritiseerima need, kes seda ei vaata. *Eesti Päevaleht*, 07.08.
- 200) Uus Seidli film (2013). *Eesti Päevaleht*, 08.08.
- 201) Kressa, K. (2013). Jõukad kolivad satelliidile. *Eesti Päevaleht*, 08.08.
- 202) Adorf, M. (2013). Kingi jutukogu: lugemist filmihuvilistele. *Eesti Päevaleht*, 12.08.
- 203) Tatrik, K. (2013). Läti filmirežissöör ajas Viinistus taga hukkunud laeva õmblusmasinaid. *Eesti Päevaleht*, 13.08.
- 204) Kressa, K. (2013). Malbe naerataja Thor seilab parvega mandrite vahel. *Eesti Päevaleht*, 14.08.
- 205) Jim Jarmuschi kummastav maailm (2013). *Eesti Päevaleht*, 14.08.
- 206) Jõesaar, T. (2013). Elmo Nüganeni uus film on osa psühholoogilisest riigikaitsest. *Eesti Päevaleht*, 16.08.
- 207) "Kirsitubaka" võtted (2013). *Eesti Päevaleht*, 19.08.
- 208) Suri "Päästke Willy" näitleja (2013). *Eesti Päevaleht*, 19.08.
- 209) "Õlimäe õied" sai Locarno filmifestivalil auhinna (2013). *Eesti Päevaleht*, 21.08.
- 210) Lee järgmine film (2013). *Eesti Päevaleht*, 22.08.
- 211) Leesalu, D. (2013). Elmo Nüganen ja "1944". *Eesti Päevaleht*, 23.08.
- 212) Peegel, M. (2013). Stiilne krimifilm on meistriteos kinolinal. *Eesti Päevaleht*, 23.08.
- 213) Peegel, M. (2013). Krimivaene Eesti filmikunst. *Eesti Päevaleht*, 23.08.
- 214) Hispaaniakeelsed filmid (2013). *Eesti Päevaleht*, 26.08.
- 215) Konkurentsiamet vaagib kinotehingut kauem (2013). *Eesti Päevaleht*, 27.08.
- 216) Ozoni draama reedest Sõpruses (2013). *Eesti Päevaleht*, 28.08.

- 217) Eesti filmid võitsid (2013). *Eesti Päevaleht*, 29.08.
- 218) Kress, K. (2013). Jancise "Morten lollide laeval" jõuab paari aasta pärast kinno. *Eesti Päevaleht*, 30.08.
- 219) Kormašov, P. (2013). Psühhovestern Berliini äikeselise taeva all. *Eesti Päevaleht*, 30.08.
- 220) Franzen lavastas oma käsikirja (2013). *Eesti Päevaleht*, 03.09.
- 221) Luigeland Venezia festivalil (2013). *Eesti Päevaleht*, 03.09.
- 222) Laasik, A. (2013). Venezias võitis Rooma ringtee dokfilm. *Eesti Päevaleht*, 09.09.
- 223) Laasik, A. (2013). Linda hakkas korralikuks. *Eesti Päevaleht*, 11.09.
- 224) Laasik, A. (2013). Tomatite ja kurkide õnn. *Eesti Päevaleht*, 11.09.
- 225) Film Afganistanist (2013). *Eesti Päevaleht*, 11.09.
- 226) Laasik, A. (2013). Vene külainimesed ajasid Suur-Sõjamäel juured maasse. *Eesti Päevaleht*, 12.09.
- 227) Kressa, K. (2013). "Jobs" - eelkõige i-fännidele. *Eesti Päevaleht*, 16.09.
- 228) Eesti filmid Soomes (2013). *Eesti Päevaleht*, 16.09.
- 229) Kressa, K. (2013). Õunpuu: lavastaja kontrollib filmi nagu purjeka kapten merd. *Eesti Päevaleht*, 17.09.
- 230) Kressa, K. (2013). "Ühtne Eesti" jõudis kinolinale. *Eesti Päevaleht*, 17.09.
- 231) Käärt, U. (2013). Matsalu filmifestival meelitab mitme uue Eesti loodusfilmiga. *Eesti Päevaleht*, 17.09.
- 232) Laasik, A. (2013). In Memoriam Virve Aruoja. *Eesti Päevaleht*, 18.09.
- 233) Kressa, K. (2013). Ühtse Eesti telgitagused kinolinal - ilma tossu ja plahvatusteta. *Eesti Päevaleht*, 18.09.
- 234) Tartus taas Animatsuri (2013). *Eesti Päevaleht*, 18.09.
- 235) DiCapriost võib saada president (2013). *Eesti Päevaleht*, 19.09.
- 236) Laasik, A. (2013). Vanameister Woody Allen ajab uues filmis koduperenaise meeleheitele. *Eesti Päevaleht*, 20.09.
- 237) Aitkenhead, D. (2013). Veidralt sarmikas Benedict Cumberbatch. *Eesti Päevaleht*, 23.09.
- 238) "Free Range" Berliinis (2013). *Eesti Päevaleht*, 23.09.
- 239) Tšaikovski-film (2013). *Eesti Päevaleht*, 23.09.

- 240) Laasik, A. (2013). "Free Range": poolharitlane põgeneb elu eest. *Eesti Päevaleht*, 23.09.
- 241) Kressa, K. (2013). Kopli tramm ja pariisilik muusika - sellist Tallinna ma näha tahtsingi. *Eesti Päevaleht*, 23.09.
- 242) Emmyde parim mees on Michael Douglas (2013). *Eesti Päevaleht*, 24.09.
- 243) Filmid Rock Cafes (2013). *Eesti Päevaleht*, 25.09.
- 244) Raagi filmi saadab Jaapanis edu (2013). *Eesti Päevaleht*, 25.09.
- 245) Kressa, K. (2013). Kuidas saadi naeru ja lauluga jagu diktaatorist. *Eesti Päevaleht*, 27.09.
- 246) Laasik, A. (2013). "Eestlanna Pariisis" välismaine kopsakas tulu Eestisse esialgu ei jõua. *Eesti Päevaleht*, 27.09.
- 247) Laasik, A. (2013). Scarlett keelab pornovahtimise ära. *Eesti Päevaleht*, 30.09.
- 248) "Free Range" on Eesti Oscari-kandidaat (2013). *Eesti Päevaleht*, 01.10.
- 249) Linnaruum kinos (2013). *Eesti Päevaleht*, 01.10.
- 250) Kinos Sõprus toimub Pasolini retrospektiiv (2013). *Eesti Päevaleht*, 02.10.
- 251) Kressa, K. (2013). "Veregrupp" analüüsib, miks jala kaotanud sõdur taas sõtta kipub. *Eesti Päevaleht*, 02.10.
- 252) Kressa, K. (2013). Nõukogude Liidu tank asub täna taas kord Toompead vallutama. *Eesti Päevaleht*, 03.10.
- 253) Kunnas, L. (2013). Häid sõjafilme on vändatud palju. *Eesti Päevaleht*, 03.10.
- 254) "1944" (2013). *Eesti Päevaleht*, 04.10.
- 255) Laasik, A. (2013). Mait Malmsten: mulle on tähtis rolli tunnetada. *Eesti Päevaleht*, 04.10.
- 256) Laasik, A. (2013). Välismaist teekonda alustab Varssavi festivalil. *Eesti Päevaleht*, 04.10.
- 257) Laasik, A. (2013). Lugu näidatakse esmalt saarlastele. *Eesti Päevaleht*, 04.10.
- 258) Nigul, A. (2013). Missioonisõdur on ilmselt isemoodi veregrupiga inimene. *Eesti Päevaleht*, 07.10.
- 259) Edvard Munchi filminädal kinos Artis (2013). *Eesti Päevaleht*, 08.10.
- 260) Laasik, A. (2013). George Clooney lendab Sandra Bullocki käest mehiselt kosmoseprügina minema. *Eesti Päevaleht*, 08.10.

- 261) Walesi eks-printsessi lugu kinodes (2013). *Eesti Päevaleht*, 09.10.
- 262) Kressa, K. (2013). Raagi parim film räägib armastuse võimalusest näruses külakolkas. *Eesti Päevaleht*, 10.10.
- 263) Tammeorg, T. (2013). Filmikonkursi 17 väljavalitut hakkasid stsenaariume kirjutama. *Eesti Päevaleht*, 14.10.
- 264) Uued Eesti multifilmid (2013). *Eesti Päevaleht*, 14.10.
- 265) Laasik, A. (2013). Leedi Di pildiline tõde katab siiski ka saladusi. *Eesti Päevaleht*, 14.10.
- 266) "Kertu" alustas edukalt (2013). *Eesti Päevaleht*, 15.10.
- 267) Freeman, H. (2013). Tom Hanks diabeedist, piraatidest ja Dan Aykroydiga räppimisest. *Eesti Päevaleht*, 16.10.
- 268) Kinos Sõprus algab Hispaania filminädal (2013). *Eesti Päevaleht*, 16.10.
- 269) Laasik, A. (2013). Blond psühhopaat Assange muudab maailma läbipaistvaks. *Eesti Päevaleht*, 18.10.
- 270) Jaan Ruusi intervjuud kaante vahel (2013). *Eesti Päevaleht*, 18.10.
- 271) Kinovõrk kiidab Artist (2013). *Eesti Päevaleht*, 21.10.
- 272) Auhind Urushadzele (2013). *Eesti Päevaleht*, 21.10.
- 273) Laasik, A. (2013). "Mandariinid" sai Varssavi festivalilt kuhjaga tunnustust. *Eesti Päevaleht*, 22.10.
- 274) 3D animafilm Maost (2013). *Eesti Päevaleht*, 23.10.
- 275) Animat näeb rongis (2013). *Eesti Päevaleht*, 23.10.
- 276) Kressa, K. (2013). Talvik ja Vihma kutsuvad vastuhakule. *Eesti Päevaleht*, 24.10.
- 277) Uus Grey leitud (2013). *Eesti Päevaleht*, 27.10.
- 278) Kressa, K. (2013). Jaan Ruus: et vanade vastu mässata, peab noor neid teadma. *Eesti Päevaleht*, 27.10.
- 279) Tummfilmid Kumus (2013). *Eesti Päevaleht*, 29.10.
- 280) "Kertu" võistleb Lübecki filmipäevadel (2013). *Eesti Päevaleht*, 29.10.
- 281) Laasik, A. (2013). Vares Ada ei lenda väga kõrgelt (2013). *Eesti Päevaleht*, 30.10.
- 282) "Mandariinid" filmifestivalidel (2013). *Eesti Päevaleht*, 30.10.
- 283) Sulev Keeduse uus mängufilm (2013). *Eesti Päevaleht*, 30.10.
- 284) Pärn-Valdoja, K. (2013). Sõltuvuses armastusest. *Eesti Päevaleht*, 31.10.

- 285) Hussari film "Seenelkäik" sai oma festivali (2013). *LP*, 03.08.
- 286) Dokumentaalfilm: Kennedy lasi kogemata maha salateenistuse agent (2013). *LP*, 03.08.
- 287) Peegel, M. (2013). Pariisitari otsused. *LP*, 14.09.
- 288) Nädala film: kanakino (2013). *LP*, 21.09.
- 289) Vaher, A. (2013). "Kuulus eestlane" jõuab jõuludeks eriprojektina Jaapani teleekraanile. *LP*, 28.09.
- 290) Sikk, R. (2013). Talviku film õhutab mässu. *LP*, 12.10.
- 291) Laasik, A. (2013). Animaõpik aitab tulevasi Oscari-võitjaid. *LP*, 12.10.
- 292) Kressa, K. (2013). Ursula Ratasepp: meie eelarvamused rikuvad inimeste elu. *LP*, 19.10.
- 293) Laasik, A. (2013). Lembit Ulfsak: küsime, kas võib tappa inimest poliitika pärast. *LP*, 26.10.
- 294) Vasli, K. (2013). "Käábiku" viimane võttepäev: mis rõõm, ikka kurbus! Kas ongi tõesti kõik? *Õhtuleht*, 01.08.
- 295) Esimest korda toimuva Võsu filmifestivali võistlusprogrmmis on üks film - Toomas Hussari must komöödia "Seenelkäik" (2013). *Õhtuleht*, 01.08.
- 296) Viira, A. (2013). Peeter Rebane: "Nägemus, et režissöör viskab salli üle öla, hõikab ruuporis kāske, pahvib sigarit - see on kliše." *Õhtuleht*, 02.08.
- 297) Jobsi dieet viis Kutcheri haiglasse (2013). *Õhtuleht*, 06.08.
- 298) Paavle, S. (2013). Tartu Raekoja platsist sai hiigelkinosaal. *Õhtuleht*, 07.08.
- 299) Kulli, J. (2013). Sinimägede lahingud taas elustuvad Nüganeni filmis. *Õhtuleht*, 07.08.
- 300) Lust, K. (2013). Arvo Kukumägi: "Oma südames olen ma tegelikult alati otsinud kodurahu ja paiksust." *Õhtuleht*, 07.08.
- 301) Suri "Easy Rideri" näitleja (2013). *Õhtuleht*, 08.08.
- 302) Briti supermodell saab seksifilmis rolli? (2013). *Õhtuleht*, 10.08.
- 303) Brad Pitti zombifilm kühveldab dollareid (2013). *Õhtuleht*, 13.08.
- 304) Pauts, K. (2013). Oprah kasutab skandaali uue filmi promoks? *Õhtuleht*, 14.08.
- 305) Dieet tegi Ashton Kutcheri tigidaks (2013). *Õhtuleht*, 15.08.

- 306) Suviste, M. (2013). Elmo Nüganen oma uuest filmist: "1944" on õrn teema. *Õhtuleht*, 19.08.
- 307) Parik, P. (2013). Peeter Rebane: Robbie kontsertfilmi võtted lõppesid ühegi äparduse ja veata. *Õhtuleht*, 19.08.
- 308) Ben Affleckist saab Batman (2013). *Õhtuleht*, 23.08.
- 309) 99 aasta vanuselt suri "Tähtede sõja" operaator Gilbert Taylor (2013). *Õhtuleht*, 26.08.
- 310) Oprah' film ajas Barack Obama nutma (2013). *Õhtuleht*, 28.08.
- 311) Eve Kivi: Gabriel tahtis Agneseks mind! (2013). *Õhtuleht*, 29.08.
- 312) Krimisarjast "Luther" saab film (2013). *Õhtuleht*, 29.08.
- 313) Viira, A. (2013). Romantiline film Maimikute moodi: armuasjad edenevad aeglaselt ja säärikud lirtsuvad soos. *Õhtuleht*, 30.08.
- 314) Erilaid, T. (2013). Berlusconi haaremist saab film. *Õhtuleht*, 31.08.
- 315) Erilaid, T. (2013). Berlusconi parteist on varemgi osaletud Tinto Brass filmis. *Õhtuleht*, 02.09.
- 316) Hallid varjundid vormuvad filmiks (2013). *Õhtuleht*, 02.09.
- 317) Pauts, K. (2013). Filmilegend Jack Nicholson läks kehva mälu tõttu pensionile? *Õhtuleht*, 04.09.
- 318) Pauts, K. (2013). Sean Connery samuti mäluhäädad? *Õhtuleht*, 06.09.
- 319) Johnny Cashist selgub viimaks kogu tõde? (2013). *Õhtuleht*, 06.09.
- 320) Robbie Williamsi kontsert jõuab ka Eesti kinodesse (2013). *Õhtuleht*, 07.09.
- 321) Pauts, K. (2013). Pornostaar Linda Lovelace: ohver või valelik maniakk? *Õhtuleht*, 09.09.
- 322) "50 halli varjundi" näitlejaga polda rahul (2013). *Õhtuleht*, 10.09.
- 323) Wahlberg röövis DiCapriolt rolli? (2013). *Õhtuleht*, 14.09.
- 324) Harry Potteri saaga saab jätkufilmi (2013). *Õhtuleht*, 14.09.
- 325) Vahe, U. (2013). "See tilluke maalapp andis neile elu sisu, jõu, energia ja maagia". *Õhtuleht*, 14.09.
- 326) Kaskadöör kukkus auku (2013). *Õhtuleht*, 14.09.
- 327) Viira, A. (2013). Peeter Rebane: "Robbie Tallinna showst valmib kolm filmiformaati". *Õhtuleht*, 16.09.

- 328) Arnie mängib "Avatari" järgedes? (2013). *Õhtuleht*, 18.09.
- 329) Pauts, K. (2013). Arstid: Steve Jobs oleks võinud vähist paraneda, aga tappis end arutu dieediga. *Õhtuleht*, 18.09.
- 330) Pauts, K. (2013). Kutcher vihastas Jobsi äripartnerit. *Õhtuleht*, 18.09.
- 331) "Brokebacki mägi" jõuab ooperilavale (2013). *Õhtuleht*, 18.09.
- 332) Kulli, J. (2013). Robbie Williamsi kontsert tõi kobarkinno täismaja. *Õhtuleht*, 19.09.
- 333) Kerge, R. (2013). Multifilmihääl Priit Võigemast: ühe multifilmitegelase kallal töötab terve meeskond. *Õhtuleht*, 19.09.
- 334) Kulli, J. (2013). Veiko Õunpuu film "Free Range" on andekas, kuid keskpärane. *Õhtuleht*, 20.09.
- 335) Spielberg ja Cameron on tõelised dollarimagnetid (2013). *Õhtuleht*, 21.09.
- 336) Blanchett teeb liiga palju filme (2013). *Õhtuleht*, 25.09.
- 337) Mänd, M. (2013). Harry Potterist saab Freddie Mercury?! *Õhtuleht*, 25.09.
- 338) Mänd, M. (2013). Daniel eitab Freddie Mercury rolli. *Õhtuleht*, 26.09.
- 339) Radcliffe hoiatab geiseks eest (2013). *Õhtuleht*, 27.09.
- 340) 5 filmi seast valis Eesti Oscari-komisjon Ameerika Filmiakadeemia parima võõrkeelse filmi auhinnale kandideerima Veiko Õunpuu mängufilmi "Free Range/Ballaad maailma heakskiitmisest (2013). *Õhtuleht*, 01.10.
- 341) Bridget Jones jääb leseks(2013). *Õhtuleht*, 01.10.
- 342) Valmib uus film Jeesuse elust(2013). *Õhtuleht*, 01.10.
- 343) Kulli, J. (2013). Veiko Õunpuu saadetakse teist korda Oscarit püüdma. *Õhtuleht*, 02.10.
- 344) Grace Kelly eluloofilmi esilinastus hilineb (2013). *Õhtuleht*, 02.10.
- 345) Kulli, J. (2013). "Mu väikeses südames olid suured plaanid. Aga kõik ainult naersid mu üle nagu ikka". *Õhtuleht*, 02.10.
- 346) Režissöör Carlo Lizzani võttis endalt elu (2013). *Õhtuleht*, 05.10.
- 347) Paavle, S. (2013). Palju õnne, Kiir! "Meeldib see Margus Lepale või mitte, aga Kiir saadab teda ka 60 järgmist aastat". *Õhtuleht*, 07.10.
- 348) Kerge, R. (2013). Kuidas käib sõjategu? *Õhtuleht*, 07.10.

- 349) Kulli, J. (2013). "Kui meis oleks rohkem empaatiat ja mitte nõretavat kaastunnet, oleks maailm ehk parem paik". *Õhtuleht*, 09.10.
- 350) Allik, J. & Heinmaa, I. (2013). Jaak Allik: Ilmar Raag ujub "Kertuga" selgelt vastuvoolu. *Õhtuleht*, 10.10.
- 351) "50 halli varjundi" peaosatäitja loobus (2013). *Õhtuleht*, 12.10.
- 352) "Sõrmuste isanda" rekvisiidid oksjonil (2013). *Õhtuleht*, 14.10.
- 353) 5731 vaatajat kogus esimese nädalavahetusega Ilmar Raagi mängufilm "Kertu", mis oli möödunud nädalavahetusel Eesti kinode vaadatuim film (2013). *Õhtuleht*, 14.10.
- 354) Pauts, K. (2013). Benedict Cumberbatch: Julian Assange'i saadetud kiri võttis mul seest kõhedaks! *Õhtuleht*, 16.10.
- 355) Pauts, K. (2013). Ka Jobsi ja printsess Diana eluloofilmid tekitasid tõrget. *Õhtuleht*, 17.10.
- 356) Kulli, J. (2013). Eesti-Gruusia ühisfilmi "Mandariinid" esilinastus Thbilisis viis kinolt katuse. *Õhtuleht*, 17.10.
- 357) Kulli, J. (2013). Maria Klenskaja: kõige õnnelikum olin ma Vietnaxis. *Õhtuleht*, 18.10.
- 358) Kerge, R. (2013). Andres Maimik: mõtlesin, et poliitika läheb järjest igavamaks, aga just need valimised on välja toonud erilised šöuelemendid. *Õhtuleht*, 18.10.
- 359) Kerge, R. (2013). Maimikul sai just "Kirsitubakas" purki. *Õhtuleht*, 19.10.
- 360) "Viiskümmend halli varjundit" jääb naispeaosatäitjate? (2013). *Õhtuleht*, 19.10.
- 361) Lively röövis Heiglilt filmirolli (2013). *Õhtuleht*, 21.10.
- 362) "Mandariinid" võitis auhinda (2013). *Õhtuleht*, 21.10.
- 363) Suviste, M. (2013). "Mehed! Minge või lahku, aga habet ära ei aja!" *Õhtuleht*, 22.10.
- 364) Suviste, M. (2013). Külamees mängis Keeduse filmis taustahullu. *Õhtuleht*, 24.10.
- 365) Suviste, M. (2013). Keeduse uus film koosneb kolmest novellist. *Õhtuleht*, 24.10.
- 366) Pauts, K. (2013). Hollywood pidi Binoche'ist suu puhtaks pühkima. *Õhtuleht*, 24.10.
- 367) Pauts, K. (2013). Prantsuse kalleimat filmi tabasid äpardused. *Õhtuleht*, 24.10.
- 368) Pauts, K. (2013). Binoche'i filmid festivalil "Prantsuse kuld". *Õhtuleht*, 24.10.
- 369) John Belushi jõuab jälle kinolinale (2013). *Õhtuleht*, 24.10.

- 370) Tom Hardyst saab Elton John (2013). *Õhtuleht*, 25.10.
- 371) EstDocsi konkursi peaauhinna ja lühifilmikonkursi võitsid eestlased (2013). *Õhtuleht*, 26.10.
- 372) Kulli, J. (2013). Taska filmiteost Nõukogude Liidus: dollar ja Marlboro avasid kõik uksed. *Õhtuleht*, 31.10.
- 373) Noormets, J. (2013). Jaanus Noormets soovitab: Prints Vulkaan. *Eesti Ekspress*, 01.08.
- 374) Jänes, H. (2013). Vabaõhukino Tartuff Tartus. *Eesti Ekspress*, 01.08.
- 375) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 01.08.
- 376) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (26.-28.7.2013.) (2013). *Eesti Ekspress*, 01.08.
- 377) Festivalimelu Tartus (2013). *Eesti Ekspress*, 08.08.
- 378) Varts, G. (2013). Greta Varts kõhkleb: Bütsants. *Eesti Ekspress*, 08.08.
- 379) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 08.08.
- 380) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (2.-4.8.2013.) (2013). *Eesti Ekspress*, 08.08.
- 381) Guud: Jarmuschi-laks Sõpruses (2013). *Eesti Ekspress*, 15.08.
- 382) Ulfsak-Šeripova, M. (2013). Maria Ulfsak-Šeripova soovitab: Ulrich Seidli "Paradiisi" triloogia. *Eesti Ekspress*, 15.08.
- 383) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 15.08.
- 384) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (9.-11.8.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 15.08.
- 385) Ruus, J. (2013). Naksitrallid "Angry Birdsi" asemel. *Eesti Ekspress*, 22.08.
- 386) Ruus, J. (2013). Hollywood hädas suvefilmidega. *Eesti Ekspress*, 22.08.
- 387) Stadnikov, S. (2013). Sergei Stadnikov soovitab: Kon-Tiki. *Eesti Ekspress*, 22.08.
- 388) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 22.08.
- 389) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (16.-18.8.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 22.08.
- 390) Tomberg, D. (2013). Donald Tomberg soovitab: Noor ja ilus. *Eesti Ekspress*, 22.08.
- 391) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 29.08.
- 392) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (30.8.-1.9.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 29.08.
- 393) Aava, H. (2013). Occupy Elysium ehk silmaklappidega sotsiaalsest ebavõrdsusest. *Eesti Ekspress*, 29.08.
- 394) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 29.08.

- 395) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (6.8.9.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 29.08.
- 396) Adorf, M. (2013). Margit Adorf kahtleb: "Lovelace". *Eesti Ekspress*, 29.08.
- 397) Alas, A. (2013). Kuidas Naksitrallid sära silma said. *Eesti Ekspress*, 05.09.
- 398) Luts, J. (2013). "Ühtse Eesti" 44 hullumeelset päeva. *Eesti Ekspress*, 12.09.
- 399) Jürgen, M. (2013). Linnaelu teeb haigeks! *Eesti Ekspress*, 12.09.
- 400) Adorf, M. (2013). Margit Adorf soovitab: Kurja kutsumine. *Eesti Ekspress*, 12.09.
- 401) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 12.09.
- 402) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (23.-25.8.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 12.09.
- 403) Mallene, L. (2013). Miks on Ruudil vaja issit? "Sest naisi ei tohi laevale võtta! Aga lõpuks said naised ka...". *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 404) Seitse filmi Juliette Binoche'iga (2013). *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 405) Tomberg, D. (2013). Võrriga kodu poole. *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 406) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 407) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (4.-6.10.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 408) Noormets, J. (2013). Jaanus Noormetsa jätab külmaks: "Viies võim". *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 409) R., J. (2013). Multivant - eesti animafilmid. *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 410) Ruudi - üksikema nupukas laps (2013). *Eesti Ekspress*, 19.09.
- 411) Guud: Mandariinid (2013). *Eesti Ekspress*, 26.09.
- 412) Adorf, M. (2013). Margit Adorf soovitab: "Lahendamata juhtum: Naine puuris". *Eesti Ekspress*, 26.09.
- 413) Noormets, J. (2013). Jaanus Noormets soovitab: "Vastik vanaisa". *Eesti Ekspress*, 26.09.
- 414) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 26.09.
- 415) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (25.-27.10.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 26.09.
- 416) Priit Pärna esimesed aperatiivid ja antipastid (2013). *Eesti Ekspress*, 26.09.
- 417) Avaldus filmikunsti sihtkapitalile (2013). *Eesti Ekspress*, 03.10.
- 418) Nädala sõna: kanakino (2013). *Eesti Ekspress*, 03.10.
- 419) Noormets, J. (2013). Jaanus Noormets soovitab: "Vangistatud". *Eesti Ekspress*, 03.10.
- 420) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 03.10.

- 421) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (20.-22.9.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 03.10.
- 422) Tõnson, M. (2013). Kolm põlvepikkust maailmaparandajat. *Eesti Ekspress*, 03.10.
- 423) Guud: "Kust tuleb tolmu ja kuhu kaob raha" (2013). *Eesti Ekspress*, 03.10.
- 424) Laaniste, M. (2013). Enam ei mingeid paineid. *Eesti Ekspress*, 03.10.
- 425) Ruus, J. (2013). Eesti filmi boheemlaskond. *Eesti Ekspress*, 10.10.
- 426) Tammert, T. (2013). Triin Tammert soovitab: "Ainult aja küsimus". *Eesti Ekspress*, 10.10.
- 427) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 10.10.
- 428) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (13.-15.9.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 10.10.
- 429) Algas Matsalu filmifestival (2013). *Eesti Ekspress*, 10.10.
- 430) Kumberg, K. (2013). Eesti lastefilm on kirjanduse nägu. *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 431) Ruus, J. (2013). Vabapidamisel noorsugu. *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 432) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 433) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (4.-6.10.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 434) Noormets, J. (2013). Jaanus Noormets soovitab: "Gravitatsioon". *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 435) "Mis värk teil nende porganditega on?" (2013). *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 436) Ranne, R. (2013). Baruto ja keelatud film. *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 437) Jürgen, M. (2013). Stseenid noore režissööri elust. *Eesti Ekspress*, 17.10.
- 438) Kunstfilmid Kumus (2013). *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 439) Tammert, T. (2013). Triin Tammert soovitab: "Kurb Jasmine". *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 440) R., J. (2013). Suur vastuhakkaja. *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 441) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 442) Filmilevi nädalavahtuse tipp-7 (27.-29.09.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 443) Tomi, Harri ja Ahvena seiklused suvises Tallinnas (2013). *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 444) Kivi, K. (2013). Komeet nimega Ursula. *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 445) Guud: Publik armastab Eesti filmi (2013). *Eesti Ekspress*, 24.10.
- 446) Raamat Jaan Ruusilt (2013). *Eesti Ekspress*, 31.10.
- 447) Ruus, J. (2013). Jaan Ruus soovitab: Okupeeri oma müür. *Eesti Ekspress*, 31.10.
- 448) Tammert, T. (2013). Triin Tammert kõhkleb: "Diana". *Eesti Ekspress*, 31.10.

- 449) Ruus, J. & Noormets, J. (2013). Sel nädalal Eesti kinodes. *Eesti Ekspress*, 31.10.
- 450) Filmilevi nädalavahetuse tipp-7 (4.-6.10.2013) (2013). *Eesti Ekspress*, 31.10.
- 451) Tom ja Fluffy - Leiutajateküla esimesedasukad (2013). *Eesti Ekspress*, 31.10.

Lisa 4. Sisuanalüüsi artiklite nimekiri

1. Tuumalu, T. (2013). Ei saa üle Matist. *Postimees*, 21.09.
2. Laasik, A. (2013). "Free Range": poolharitlane põgeneb elu eest. *Eesti Päevaleht*, 23.09.
3. Funk, K. (2013). Uusi Eesti ballaade. *La Strada*, nr 23.
4. Adorf, M. (2013). Vabajooksuhipsteri agoonia. *La Strada*, nr 23.
5. Luks, L. (2013). Priipidamisel vaevleja. *La Strada*, nr 23.
6. Tomberg, D. (2013). Puu müüris. *Sirp*, 27.09.
7. Ruus, J. (2013). Vabapidamisel noorsugu. *Eesti Ekspress*, 10.10.
8. Vahtre, L. (2013). Järjekordne peatais sügavamõttelist tühjust. *Sirp*, 11.10.
9. Oja, M. (2013). Leppimine seisundiga kirgedest võitmata jäämise käigus. *Teater.Muusika.Kino*, oktoober.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Hindoalla (sünnikuupäev: 14.10.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Filmikajastus Eesti trükimeedias 2013. aasta sügisel“, mille juhendaja on Ragne Kõuts-Klemm.
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 28.05.2014